

Caiete Silvane

Revistă de cultură

Sub egida Uniunii Scriitorilor din România

118

Augustin Mocanu
Valeriu Mircea Popa
Viorel Mureșan
Paul Beldi Ladislau
Radu Țuculescu
Marcel Lucaciu
Marian Horvat
Nicolae Teoharie
Costel Bunoaica
Viorel Tăutan
Irina Goanță
Carmen Ardelean
Ion Buga
Lucian Pop
Marin Pop
Cristina Chițu
Dan Stanca
Lucian Perța
Alice Valeria Micu
Florin Ciocea
Imelda Chința
Gheorghe Dobre
Nazaria Buga
Eugen Evu
Daniel Hoblea
Eugen Crihan
Gheorghe Moga
Dan Elias
Adrian Suciu
George G. Asztalos
Roxana Cristian
Ion Pițoiu-Dragomir
Ileana Petrean - Păușan
Györfi - Deák György
Daniel Săuca

Caiete Silvane

Revistă de cultură

ISSN 1454-3028

on-line: ISSN 2247-7365

Adresa redacției: Zalău, Piața 1 Decembrie 1918,
nr. 11, Sălaj, România; Tel./fax 0260/612870;
e-mail: caietesilvane@yahoo.com, office@caietesilvane.ro;
www.caietesilvane.ro; www.culturasalaj.ro

Revistă de cultură editată de Centrul de Cultură și Artă
al Județului Sălaj, sub egida Uniunii Scriitorilor din
România, a Consiliului Județean Sălaj,
a Consiliului Local și Primăriei Municipiului Zalău
Serie nouă, Anul X, Nr. 11 (118), noiembrie 2014.
Apare până în data de 20 a fiecărei luni. Preț: 4 lei

Colectivul de redacție:

Daniel Săuca - redactor șef

Viorel Mureșan - redactor șef adjunct

Daniel Hoblea - secretar de redacție

Ileana Petrean-Păușan, Marin Pop - redactori; **Viorel Tăutan,**

Marcel Lucaciu, Imelda Chința, Carmen Ardelean - redactori asociați;

Györfi-Deák György, Alice Valeria Micu, Carmen Ciomârnean - colaboratori.

Responsabili de număr: **Daniel Săuca, Daniel Hoblea**

Corectură: **Oana-Maria Barariu-Săvuș**

Revista apare în urma unui protocol de colaborare încheiat între: Consiliul Județean Sălaj; Instituția Prefectului Sălaj; Primăria Zalău; Direcția Județeană pentru Cultură, Culte și Patrimoniul Cultural Național Sălaj; Muzeul Județean de Istorie și Artă Zalău; Universitatea de Vest "Vasile Goldiș" Filiala Zalău; Biblioteca Județeană "Ioniță Scipione Bădescu" Sălaj; Inspectoratul Școlar Județean Sălaj; Arhivele Naționale Filiala Sălaj; Cenaclul literar "Silvania"; Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj.

Responsabilitatea pentru opiniile și calitatea materialelor publicate revine în întregime autorilor.

Nu primim la redacție decât materiale culese în format electronic, cu respectarea normelor ortografice în vigoare.

Revista „Caiete Silvane”
este membră a
Asociației Revistelor,
Publicațiilor și Editorilor (ARPE)

Tiparul realizat la Tipografia Color Print Zalău,
Str. 22 Decembrie 1989, nr. 66, Sălaj, tel./fax 0260-661752

Abonamentele la revistă se pot contracta prin oficiile poștale, factorii poștali, prin Damco și prin redacție (achitând suma de bani aferentă abonamentului dorit în contul Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj:

RO58TREZ5615010XXX006033

deschis la Trezoreria Zalău,

la care se adaugă taxele poștale de expediere).

Prețul unui abonament pe o lună este de 3,5 lei.

Pentru orice nereguli privind difuzarea vă rugăm să ne contactați la telefon 0260-612870.

Sumar

- Adrian Suciuc, George G. Asztalos, Valeriu Mircea Popa**, Poeme pentru „Caiete Silvane” pp. 1-4
- Viorel Mureșan**, Colecția de călimări, Violon d`Ingres pp. 5-6
- Radu Țuculescu**, Dansul marmidei pp. 7-11
- Marcel Lucaciu**, Trepte spre lumină p. 12
- Carmen Ardelean**, Despre o lecție de viață este vorba... pp. 13-14
- Parodie de **Lucian Perța** p. 14
- Imelda Chința**, Liniștea poetică a Deltei pp. 15-16
- Scriitorii de la revista „Helis”: **Gheorghe Dobre, Costel Bunoaica, Dan Elias, Florin Ciocea, Nicolae Teoharie** pp. 16-20
- Irina Goanță**, Ștefan Goanță și Sălajul, 6. Zalău – Centrul de Îndrumare a Creației Populare și a Mișcării Artistice de Masă a Județului Sălaj II pp. 21-25
- Marin Pop**, Prima biserică românească din Zalău pp. 26-28
- Cristina Chițu**, Discordia (fragment) pp. 29-31
- Eugen Evu**, Povestirea introspectivă a paradigmei pro-contra p. 32
- Eugen Crihan**, Dinicu Golescu sau „însemnare” asupra neputințelor noastre pp. 33-35
- Ion Pițoiu-Dragomir**, Interviu interzis pp. 36-39
- Gheorghe Moga**, A-și ridica ochii asupra cuiva, „a îndrăzni”, „a cuteza” pp. 40-41
- Ileana Petrean – Păușan**, Sărbătoare cu muzică și cărți p. 41
- Györfi – Deák György**, Spicuri sălăjene pp. 42-43
- Viorel Tăutan**, Sosia (V) pp. 44-47
- Ileana Petrean – Păușan**, Cercuri pe apă. Când se numără bobocii? p. 47
- Dan Stanca**, Cine a fost Florin Mihăescu? p. 48
- Ion Buga**, Un om ca o cină de taină pp. 48-49
- Nazaria Buga**, ... câte ceva despre grădină p. 50
- Roxana Cristian**, Cuvinte nepotrivite p. 51
- UVVG Arad – Filiala Zalău**, Istorie și tradiție în spațiul universitar sălăjean pp. 52-53
- Paul Beldi Ladislau**, Copiii baronului József pp. 54-55
- Marian Horvat**, Sfântul Gerard de Cenad p. 56
- Lucian Pop**, Fabula iertării p. 57
- Alice Valeria Micu**, Pablo Neruda, poeme inedite pp. 58-59
- Augustin Mocanu**, Două noi cărți de Jordan Datcu pp. 60-61
- Caiete Silvane. Credem în cultură! De 10 ani** p. 61
- Daniel Hoblea, Daniel Săuca**, Malaxorul de noiembrie pp. 62-63
- Daniel Săuca**, La centru, prin nord-vest (XIII) p. 64

Adrian Suciu

Poeme pentru
„Caiete Silvane”

Prin tîmpla furnicii

Un drug de fier ruginit, gros ca brațul unui copil.
Cu multă migală, se scrijeleşte pe el o poiană
plină de flori, de izvoare și de tot felul de gîngănii
fericite. Apoi se ia un capăt al drugului de fier ruginit,
se strunjește și se ascute pînă e la fel de ascuțit
ca cel mai ascuțit ac de cusut din cutia bunicii.

Ca și cînd ai străpunge tîmplele unei furnicii cu el
e moartea. Că te și întrebi: la ce dracu' era nevoie
de atîta pregătire???

Nu sta singur la masă!

Eu n-am pămînt. Pămîntul pe care l-aș avea eu
s-ar face ghețar și s-ar ascunde la poli. Eu n-am femeie.
Femeia pe care aș avea-o eu l-ar naște
iar pe Hristos și s-ar ascunde în Evanghelii.
Nici pisică n-am: pisica mea latră de-aseară.

Singur ca ultima rază de soare, aștept o scrisoare
care va spune atît: Să nu rămînă nimeni singur la masă!
De la oricare masă, un cap va cădea!

Sufletul, ca un șir de cartofi împlîntați în pămînt

Puțini sînt cei care au fost deja la propria lor înmormîntare.
Și mai puțini vorbesc despre asta, pentru că e puțin de vorbit.
Amintirea picioarelor țepene în pantofi inutili
nu e de povestit. Cu atît mai puțin cepul din șira
spinării prin care sufletul ca un șir de cartofi
împlîntați în pămînt de o mînă aspră se scurge.

Cînd ți-ai cunoscut mama și-ai descoperit gustul
sfîrcului și mirosul ei de iarbă și vînt sub regresie hipnotică,
după patruzeci de ani de viață fără ea, cînd ți-a plesnit
inima de dorul ei de mai multe ori și numai soarta
necunoscută a fiilor tăi te-a ținut, te așezi și te rogi:

Inimă, stai! Toate mamele au fost îngropate și nu mai avem
ce jeli. Unde mergem noi, nu e întristare
și nu ne-așteaptă nimeni. Țesălăm zi și noapte caii
dar vom merge acolo pe jos. Pingelim încălțări dar
vom merge acolo pe jos și desculți.

De-ar putea vreunul să scrie poezia propriei înmormântări,
ea ar fi atît de vie încît pămîntul ar scuipa afară toate mamele
din lume și-am răstigni cearcăne pe umerii lor!

Un an greu

A fost un an atît de greu încît grîul de primăvară
nu s-a făcut și mai multe suflete nemuritoare
s-au stins. Atît de greu a fost că numai eu vorbesc
despre anul acela, ca un prunc
în mijlocul unei adunări de femei sterpe. Amintirile
cu morți se îngroapă mai greu decît morții. Se leagă
de om și-l năclăiesc. Trec de la unul la altul.

A fost un an greu. Mamele au dat lapte puțin
și salcîmii s-au uscat. Nimeni n-a spus
vreo poveste. Oamenii s-au tîrît pe pămînt
și n-au lăsat nicio urmă, au săpat în pămînt și
n-au lăsat nicio urmă, s-au îngropat
în pămînt și n-au lăsat nicio urmă. Dar eu sînt

suflet nemuritor din creștet și pînă în tălpi
și anii grei trec peste mine ca săniile pe derdeluș. Și
n-aduc mai multe griji decît copiii femeilor sterpe.

Și toată mirarea e cum poate unul și altul
să aibă atîta suflet, sărac și zeflemitor fiind.

Fals tratat despre alcool

Alcoolul nu e despre ficat: aceasta e o prejudecată
a doctorilor care trebuie tratată cu asprime
și stîrpită fără milă! Să nu crezi, cum o fac ignoranții,
că alcoolul se stinge în trup!

Să nu te apropii de alcool dacă nu porți un bolovan
colțuros în suflet! Numai atunci tăria are rost,
va șlefui bolovanul și-l va face rotund.

Nu pune gura pe sticlă dacă nu ai o picătură de venin
care să aștepte înăuntru fiecare picătură de alcool,
s-o ia în pumni, să o dea cu capul de toți pereții
pînă îi arată lumina și scoate din ea o lacrimă
înghețată și un somn cu sughițuri!

După cum și stă scris în Cartea lui Dionis,
la Capitolul 3, Versetele 5 pînă la 7:

„Să nu dai să bea celor curați la suflet,
căci ei vor cădea secerăți și prețul lor va fi cerut
din mîinile tale!”

George G. Asztalos

despre ce se întâmplă în bîjîchi

e fain port și acum în spate acel ghiozdan
cu frunze și insecte asasinate inocent
pe vremea cînd umblam la colegiu

umblam fără destinație și gînduri
cu un fel de fior dilui aruncat peste mine
iubeam o mare cîntăreață la mandolină
poate era o mică mandolină o jucărie
dar o prestidigita cu o mare grație

toată curtea școlii era plină cu grația ei
și cu felul în care spunea ea „bîjîchi”
în timp ce ne asasina inocent
cu o senzualitate devastatoare

„tu ai nervi?” - mă întreba ea -
„că mie profesoara mi-a zis
că am niște nervi” - spunea ea contrariată
„și nu știu ce bîjîchi sunt ăia”

„păi sunt chiar niște bîjîchi!” - spuneam eu
„niște bîjîchi care te supără
deși nu e nicio supărare”

și spunea din nou cu un grav subînțeles
„bbîjîchi”
după care izbucneam cu toții
într-un rîs de mare fel
cum doar copiii știu să rîdă

și asta era toată responsabilitatea
toți nervii și toate grijile
niște copii rîzînd din toată inima

ierbare și insectare
asasinate inocent
sau prestidigitate la mandolină
cu o mare grație
ce mai

pur
și simplu
bîjîchi

Trandafiriada

eram pierduți pe cîmpuri ca niște baloți de paie
behăiți de oi asurzii de cîini
și tîntălăi de singuri
așa că eu și cu niște trandafiri
ne-am dus să ne asigurăm iubita
că mai existăm de parcă am fi
prăpădit părăsiți la sfîrșitul lumii

așadar iubita noastră ne mîngîia
ne dădea și apă din rezerva ei personală
pe urmă ne așeza frumos în vază

era așa de poetic de s-ar fi ofilit și pietrele
dar noi o iubeam și așa
prăpădit ofilit leșinați
de ne ascultai cu urechea

Asociația culturală Direcția 9
și
Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj

vă invită la evenimentul

POEZIA VIE

Luni, 22 septembrie 2014

ora 18

- ✕ George G. Asztalos
- ✕ Carmen Ciumărnean
- ✕ Dan Herciu

- ✕ Valeriu Mircea Popa
- ✕ Daniel Săuca
- ✕ Adrian Suciu

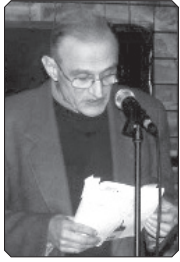
Recitaluri de poezie/Prezentări și lansări de carte
Luni, 22 septembrie 2014, ora 18, Sala „Dialoguri europene”
de la Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj

PARTENERI:
Adevărul • Agenția de Carte • Hotnews • www.agonia.ro
• Revista și editura Caiete Silvane • Cenaclul literar „Silvania”

CENTRUL DE CULTURĂ ȘI ARTĂ AL JUDEȚULUI SĂLAJ
Zalău, P-ța 1 Decembrie 1918, Nr. 11, Tel./ Fax: 0260 612 870
www.culturasalaj.ro

Valeriu Mircea Popa

un pătrat în mijlocul cerului

am pierdut un bănuț
găurit

venise din China
și nu valora cine știe ce
însă vara
pe căldurile alea mari
puteam să mă ascund
în pătratul de umbră din mijloc
chiar mă rostogoleam
printre tălpile trecătorilor
până departe
dincolo de al nouălea semafor
începea iarba
dintre văzduhuri

mușuroiul

o femeie bătrână
pune banii pe pământ
în fața mușuroiului de furnici
și începe să plângă

noi
studenții de la Belle Arte
ne strângem în spatele ei
și desenăm în tăcere

până când se termină furnicile

apartamentul numărul trei

o vreme
am locuit în apartamentul
numărul trei

un trei mare
decupat din alamă
înnegrită pe margini

cifra trei
scrisă cu negru
înseamnă cu totul altceva
decât cifra trei
înveșmântată în galben

nu știu ce să spun

despre o cifră
care-și schimbă culorile

ferestrele or să cadă

fiindcă nu te-ai învrednicit
să chituiеști cercevelele
măcar să bați niște nenorocite de cuiе
geamurile or să cadă
în curând
și totul se va duce pe apa sâmbetei
ecoul unei picături de ulei
în tigaia încinsă
obsценitatea cartofului
smochinele prăjite cu pătrunjel
normal că te băntuie
gândul să o lași baltă
uite
îți dau o singură pară
nu te-atinge de ea
taie doar paginile
fără umbră

în spatele ochilor

noi am pierdut toate războaiele
Moc

de ce taci?

și de ce te uiți în pământ
de parcă ai avea niște vopsea
între
degetele picioarelor?

mai bine desenează-mi
cu trei boabe de mercur
o salamandră
sau orice altă făptură
de care nu se ating nici flăcările
și nici moartea

pe nisip

sau mai bine în spatele ochilor

acolo unde se află
tot ce era de văzut

Colecția de călimări

Violon d`Ingres

Viorel MUREȘAN

Nu de mult timp isprăvisem lectura *Memoriilor* lui Giorgio de Chirico, unde mă izbise calitatea excepțională a condeiului, când ajunge la mine cartea pictorului Emil Chendea, *Între două lumi*, Editurile *Caiete Silvane* și *Eikon*, Cluj-Napoca, 2014. E tot o carte de memorii a unui artist plastic pentru care scrisul devine „Violon d`Ingres”. Deși întins pe aproape 400 de pagini, format mare, în volumul de memorii al lui Emil Chendea nu întâlnești malițiozități la adresa confrăților, decât, ici-acolo, mici supărări pentru unele ingratitude, de parcă tot lui i-ar fi părut rău. Lucrarea e îndelung și meticolos elaborată, pe baza unor agende, din loc în loc, invocate, încât adună o densitate de fapte pe care numai calități bine armonizate ale stilului o fac să nu fie, pentru cititor, sufocantă. Chiar titlul pare să fie rodul unei meditații, căci prepoziția „între” are o dinamică semantică intrinsecă ce exprimă starea de neașezare, de disconfort continuu al insului care nu e niciodată „în” vreuna dintre „lumile” invocate. E mai degrabă un purgatoriu fără de început și sfârșit. Întrucât lumile descrise în carte sunt o Românie flagelată de războiul al doilea mondial, apoi de ciuma comunistă, pe de-o parte, și societatea americană de la sfârșit de secol XX și începutul celui următor, pe de altă parte, scriitorul memoriilor are ochi iscoditor pentru a surprinde ethosurile celor două popoare. Textul e susținut de circa 130 de fotografii din arhiva autorului.

Emil Chendea este, după cum aflăm și din prefața lui Vasile George Dâncu, „cel mai mare grafician de carte din perioada României comuniste” (p. 5). A ilustrat și machetat cărți monumentale, cărți-obiect, precum Shakespeare, *Sonete*, ediție bilingvă, traducere de Teodor Boșca, Editura *Dacia*, *Canțonierul lui Messer Francesco Petrarca*, traducere Eta Boeriu, Editura *Dacia*, Michelangelo, *Rime*, traducere Eta Boeriu, Editura *Dacia*, *Poezia trubadurilor...*, traducere Teodor Boșca, Editura *Dacia*. *Miorița și Meșterul Manole*, ambele la Editura *Albatros*, intră mai degrabă în seria cărților-giuvaer, căci la acestea a creat și litera tipografică. Din categoria odoarelor tipografice din totdeauna fac parte volumele de lirică niponă, mai multe ediții și la edituri diferite, căci tema e recurență la artist. Sunt apoi, și nu puține, volume de autori români care au avut la apariție sprijinul grafic al lui Emil Chendea. În mod inexplicabil, uitată pare azi,

între marile realizări grafice ale artistului, coperta la colecția „Romanul secolului XX”. Cu acesta a ilustrat câteva rafturi de literatură universală tradusă în limba română. Nașterea ideii, truda efectivă ori odiseea unora dintre ele își au ecoul în paginile cărții de memorii.

Primele optzeci de pagini sunt ale unui veritabil „Bildungsroman”. Se instalează în ele vuietul subteran al unei voințe anticomuniste, prezent pe tot parcursul cărții. Tot de aici, cartea se așază sub zodia implacabilă a plecării, urmând parcă în chip fatal adagiul cronicarului cu bietul om sub vreme. Proza narativă, sau, uneori descriptivă, de cea mai bună calitate, se impune din aceleași prime fascicule. Oralitatea e la îndemâna autorului prin variate mijloace lingvistice, ea împletindu-se cu inserțiile narative și având ca suport un umor mucalit, cu atâtea nuanțe, câte evenimente prezintă, dar și firea rebelă a personajului narator. Din lumea prin care trece, reține întotdeauna latura estetică a lucrurilor, iar evenimentele sociale, individuale ori colective, sunt mai de fiecare dată abundent pigmentate anecdotic. Apropierea de poezie e atât de reliefată la Emil Chendea, încât gândul fugă de îndată spre Paul Klee. De altfel, credem că și artistul plastic lucrează după principiile aceluiși pictor helvet, potrivit căruia „arta nu redă vizibilul, ci face vizibil”. Figurile sale vin din subconștient, mărturie stând preocuparea constantă de parapsihologie, care îi străbate cartea de memorii de la un capăt la altul. De ar fi să ne oprim la o singură frază din importantul tom, ea ar putea fi aceasta: „Când am plecat în lume, șaisprezece ani mai târziu, volumașele astea erau în geamantanul meu, alături de alte cărți. Ce era să iau cu mine altceva decât poeziile care mi-au fost hrană sufletească atâtea ani și care erau pentru mine tot ce țara avea mai bun!?” (p. 64).

De la cronotopul originilor, care include satul natal, Mirșid și târgușoarele Zalău și Jibou, cu școlile lor, trece prin calvarul refugiului: București, Turda, plecări, reveniri... Odată ajuns elev la Școala Medie de Arte Plastice din Cluj, are marea șansă de a-l întâlni ca profesor de limba și literatura română, pentru numai doi ani, pe I.D. Sârbu. Celelalte figuri pedagogice i se par șterse. Asistă la primele întâlniri cu scriitori, ba chiar participă la o conferință a lui Lucian Blaga. Urmează un șir de eșecuri la admiterea la

artele plastice. Cel mai alert capitol al acestei perioade se referă la stagiul militar de la Câmpina, încheiat înainte de scadență, în mod fericit, prin intrarea la Institutul de Arte Plastice „Nicolae Grigorescu”. Vin la rând primele oferte profesionale, nu toate finalizate glorios: prima copertă de carte, machetarea noii reviste „Amfiteatru”... Apar primele șicane, venite din interiorul breslei, veșnic măcinată de invidie. Vine și repartizarea pe post: timp de un an lucrează în televiziune, apoi se transferă la Cartimex. Artistul trăiește un moment hotărâtor: suntem în 1968, își cunoaște viitoarea soție, Luisa, care îi va întovărăși de acum destinul dramatic. Ajuns negustor de artă, începe lunga serie a călătoriilor peste graniță, care, așa cum sunt povestite, au și ceva inițiatic. Prima e în Italia. În fața statuii lui Moise, de Michelangelo, are pentru prima oară sentimentul „neajungerii” limbii pentru exprimarea trăirilor. Identificăm aici „în nuce” pe scriitorul de mai târziu. Dar, tot acum, cunoaște și mizerabilele afaceri ale unor români investiți cu autoritate, odată ajunși în străinătate. Condamnă minciuna propagandei comuniste și, la Florența, în 1969, îi încolțește primul gând al emigrației.

Profilul graficianului de carte constituie un capitol aparte în memorii. Începutul îl face volumul *Din Lirica Japoneză*, lucrare de diplomă inițial, rezultat al unui periplu incandescent de vreo trei luștri prin literatura universală: „Așadar, în călătoriile mele bibliofile, unul din momentele cele mai șocante a fost descoperirea poeziei japoneze și în special a haikurilor. Simplitatea acestor «crochiuri» poetice, profundul lor mesaj filozofic, frumusețea metaforelor m-au cucerit de la bun început și mi-au rămas în suflet și în memorie mulți, mulți ani după” (p. 106). Realizarea grafică ingenioasă îi aduce din partea PEN Club-ului japonez, o invitație la Tokyo, unde însă va fi prezent, prin oculte malversațiuni, nu Emil Chendea, ci un potlogar. Întâmplarea îl clatină launtric, iar ideea plecării definitive din țară capătă contur. Sporește și numărul călătoriilor la târgurile de carte internaționale, care sunt de departe cele mai vii evenimente ale artistului, iar redarea atmosferei acestora, mai cu seamă pe latura anecdotică, dar nu numai, ne face să ne îndoim că ar putea exista o pereche simetrică în jurnalele și însemnările de călătorie ale scriitorilor de atunci. *Miorița* e o altă poveste, realizare grafică și tipografică unicat, lucrată pe fondalul unei tragedii de familie: o moarte năpraznică a unuia dintre frați, sculptor și arhitect, stabilit de ceva timp în Canada. Înecul românului în lacul Pigeon din apropiere de Toronto a avut și ecouri literare, în romanul lui Marin Sorescu, *Trei dinți din față*, dar și într-o scrisoare de consistența unei nuvele a Oanei Măruțescu, o apropiată a fraților Chendea, inserată în paginile cărții *Între două lumi*. Întâmplarea morții fratelui, interiorizată, trăită în plan real, dar mai cu

seamă oniric, printr-un vis recurent, întărește interesul artistului pentru parapsihologie. Eclatanta „poveste” a *Mioriței* antrenează înlănțuiri de episoade ce curg unul din altul, cu mai vechii protagoniști, dar și cu personaje noi. Cititorul devine martorul unei ceremonii a breslelor artistice, urmărind colaborarea cu Romulus Vulpescu și cu Tudor Gheorghe, ori cu cohorte de literați. Colofonul volumului *Miorița*, ca și ale altor cărți de bibliofilie, rămân mărturie a înzestrării literare nediscutabile, în cazul lui Emil Chendea. În paginile acestui capitol se profilează, născut din amărăciunea cauzată de confrăți, și un crez artistic ce ar merita cunoscut: „Eu «concep» o carte: sunt proiectant arhitect, inginer, decorator. Sunt totul. Orice alt element la mine se supune întregului. Nu văd numai ilustrații. Văd cartea ca un ansamblu...” (p. 146). Componenta de reportaj a volumului se realizează în vibrante descrieri, dialoguri, scurte povestiri despre o escapadă în Apuseni.

Povestea magnificului, și astăzi, volum Shakespeare, *Sonete*, e în sine o remarcabilă lucrare literară. Poate și pentru că vizavi de această carte, autorul reprezentării grafice trăiește sublimul. Evenimentul pare situat undeva între adevărul istoric și adevărul narativ. În 1974 se pune la cale prima traducere integrală a celor 154 de sonete, în versiunea românească a profesorului de la Literale clujene, Teodor Boșca. Cartea urma să apară în cunoscuta și accesibila colecție BPT. În chip miraculos, determinat de lectura proaspătă a *Ultimelor sonete închipuite...* de V. Voiculescu, intră pe fir, cum se spune, tânărul grafician Emil Chendea. Se interesează de ediția princeps din 1609 și se zbate, având și prieteni persuasivi în demersurile diplomatice, până obține microfilmele acelei ediții, cu care va ilustra, așezându-le în paralel, fotocopia originalului și varianta Boșca, monumentalul tom. Urmează lansări susținute de spectacole Shakespeare, vizite la Ambasada Angliei, amenințări, pentru pictor, constrângerea de a plăti, către deținătorul britanic al ediției princeps, drepturile de reproducere. Graficianul trece de la sentimentul solemnității, la acela al strivirii, de la afirmarea orgolioasă a propriei personalități și dezlănțuirea firii, la frica ce ar putea lua formele terorii. Așa cum spuneam, în acest capitol, narațiunea atinge sublimul, probabil și pentru că e asociată cu măreția lui Shakespeare.

Volumul *Meșterul Manole* se înscrie în prelungirea experienței cu *Miorița*, iar *Poezia trubadurilor...* (1980), va fi prima carte pe care autorul componente grafice și-o vede de pe continentul nord-american. Ultimele luni petrecute în țară, despărțirea de familie, febra plecării contopesc textul memorialistic și diaristic într-un reportaj obiectiv invadat de reacțiile psihologice ale artistului.

(fragmente)

Dansul marmidei

Radu ȚUCULESCU

Nimic mai aromat și mai gustos decât un borcănel cu dulceață de frăguțe printre care se zăresc feliuțe de lămâie. Dulceață făcută de mama pentru odorul ei aflat într-un internat al Marelui Oraș, departe de casă.

Am descuiat ușa metalică a dulapului personal. Se găsește cam pe la mijlocul lungului șir cenușiu alcătuit din astfel de obiecte așezate direct pe dalele mari, neregulate, din piatră umedă al unui coridor scufundat, permanent, în semiîntuneric.

Scîrțîit, ca un scîncet de copil bolnav.

Borcănelul are gura largă și trupul bombat. Parcă ar fi un gogoșar din sticlă transparentă. Imaginea frăguțelor și a feliuțelor de lămâie încremenite într-un mozaic gelatinos, mă fascina de fiecare dată.

Rup celofanul. De linguriță nu am nevoie. Îmi vîr două degete în gura căscată a borcanului și încep să mănînc, mascat parțial de ușa metalică. Nu sînt un zgîrcit de felul meu. N-am puseuri de veritabil egoism. Dar îmi place, uneori, să mă bucur singur de conținutul delicios al borcanelor primite de acasă. Alteori, îmi servesc și colegii.

Sinceritatea e un lux pe care nu ți-l poți permite prea des. Îmi permit acum. Recunosc, dulceața de frăguțe făcută de mama nu am împărțit-o cu nimeni. E atît de bună încît poate crea... dependență.

Mănînc, încîntat, lingîndu-mi degetele, amețit de gust și arome.

E ora cinci. Colegii de internat se află prin sălile de studiu. Cancelaria, închisă. Totuși, ciulesc urechile. Poate apare vreun rătăcit. Chiar tovarășul pedagog Prada. Țasta răsare te miri unde și cînd, ca o fantomă. Aromele divine l-ar fi atras, ca un magnet. E un pofcios, știam cu toții, chiar dacă arată ca o scîndură. Doar ceafa o are groasă și scurtă. Într-un hilar contrast cu restul trupului. Marmelada pe care o înghițim la micul dejun, în sala de mese, e o cleioasă pastă dulce. De culoarea rahatului adunat în scutecele bebelușilor.

Am terminat toată dulceața din borcanul dodoloț. Mi-am lins, în final, degetele cu meticulozitate, precum un cîine degetele de la picioarele stăpînului, întors dintr-o lungă călătorie. Cu toată străduința mea, rămaseră lipicioase. Trebuia să le spăl.

La capătul coridorului lung, umed și întunecos, se află cancelaria profesorilor. La celălalt capăt, spălătorul și cîteva cabine cu WC-uri. O gaură deasupra căreia te așezi pe vine. În cimentul jilav, sînt marcate două tălpi unde îți fixezi încălțările, înainte de a-ți da jos pantalonii. I se spune budă turcească. E practică și efi-

cientă. Nu riști să te umpli de păduchi lați, de exemplu. Ori să te alegi cu vreo eczemă. Lipsește colacul care adună mizerii de pe buclele elevilor. Gaura din ciment nu e prea largă, iar tălpile modelate în fața ei au striția. Dacă aluneci, ți se poate fisura nada curului. După ce te-ai fixat pe tălpi și ți-ai eliberat pantalonii pînă sub genunchi, îți cobori buclele, care se desfac ușor deasupra orificiului cavernos. Adică, te așezi pe nimic. Cu curul în aer. Stai pe vine. În poziția respectivă, este exclus să zaci în neștire, meditănd la nemurire. Ți s-ar umfla genunchii și ai înțepenii, naibii! Nici să citești ziarul, nu poți. Ori să descifrezi vreo partitură. Te-ai putea dezechilibra. Aluneca în propriul rahat.

Deci, o budă practică. Rapidă și igienică.

Bănuiesc că denumirea de budă turcească vine din timpul imperiilor. Pe cînd otomanii se aflau în expansiune, cucerind Europa. Încercînd s-o unească pe vecie. Soldații nu aveau vreme de pierdut. Timpul și-l petreceau pe cîmpul de luptă, nu și-l puteau irosi într-o budă. Intru în spălător. Îmi bag mîinile sub jetul de apă rece. Apă caldă avem doar o dată pe săptămîină. Vinerea. Trei ore. După-masa, de la trei la șase. Să-și spele elevul transpirația și jegul adunate într-o săptămîină.

În mijlocul spălătorului se află chiuvetele din tablă, pe două șiruri. Apoi, pe laterale, dușurile și WC-urile turcești.

Îi zăresc picioarele.

Labele picioarelor.

Pantofii negri, proaspăt lustruiți. Se iviseră, prin ușa larg deschisă ca o gură de pește uriaș, eșuat pe-o stîncă putred-verzuie.

E căzut pe spate, peste gaura puturoasă. Sprijinit de perete, cu capul aplecat spre umărul stîng. Cu pantalonii coborîți pînă sub genunchi. Căzut în propriul rahat. În propria urină.

Pleoapele, vag vineții, îi acoperă ochii. Din spatele urechii drepte, i se prelinge, într-o mișcare abia perceptibilă, două fire de sînge. Ca niște rîme subțiri și obosite. De culoarea marmeladei.

Mă holbez la el, în timp ce-mi șterg de pantalonii uniforme, mîinile spălate. A alunecat, prostul, și s-a lovit la ceafă, la creierul mic. Lovitură ce poate fi fatală, mi-am zis. Cam greu de alunecat pe strițaile tălpiilor modelate în ciment, dar nu imposibil.

Oare mai respiră?

Mă aplec asupra lui. Nu zăresc nicio urmă de lovitură pe mutră. Conturul vreunui pumn. Al vreunui

obiect contondent. Ori amprente de degete înfipite, agresiv, în gît.

Obrajii îi sînt umflați, ca niște ardei umpluți. Printre dinții dezveliți de-un rînjet cabotin, atîrnă o bucată de material de culoare neagră. Apuc capătul cu două degete și-l extrag încet, răbduriu.

Din gură îi ies aburi cu miros de mlaștină.

Duhoarea morții.

*

„Atenție, greierașilor, vă cade marmelada!”

Căruțul sălta pe caldarîm. Calupul dreptunghiurilor de marmeladă învelit într-o hîrtie aspră de-un alb aproximativ, alunecase pe margine. Cam un sfert din el, se afla în aer! L-am împins cu mîna stîngă și am reușit să-l plasez la mijloc. Cu mîna dreaptă, propteam afurisita de marmidă, să nu se rostogolească.

În mod normal, căruțul avusese patru laturi înalte de vreo două palme. Ca un țarc. Ca un sicriu fără capac. Bun pentru un cuplu de grași. Cînd plouă ori ninge, fixăm de laturile acelea o prelată stacojie. Una dintre scînduri, însă, a îmbătrînit mai repede, s-a dezmembrat, s-a sfărîmițat. Pe acolo dorea să scape calupul de marmeladă. Primeam și untură, tot într-un calup asemănător.

Pîine cu untură și ceai greșos de dulce. O combinație fericită. Doar o dată pe săptămînă. Fericire totală, dacă respectiva combinație se nimerea sîmbăta. Atunci era permis să zdrobim o ceapă și s-o presărăm peste felia unsă. Nu aveam ore, nu le duhneam profesorilor în nasurile lor subțiri. Dumnezeuiesc era, mirosul de ceapă! Uneori, seara, înainte de culcare, cîțiva curajoși ne adunam în spălător, între dușuri și WC-uri, și băgam în noi ceapă cu slănină aduse de acasă. Le ascundeam în valize, învelite în ziare și vîrite-n pungi de plastic. Ceapă mai luam și din grădina internatului.

În internat, era strict interzis să se țină alimente.

Cred că tovarășul pedagog Prada știa. Închidea ochii. Ne considera niște primitivi. Veniți de prin sate ori din orașele de provincie. Necizelați. Rudimentari. Faptul că ne lăsa în pace, era doar o altă dovadă a disprețului său.

După ce înghițeam tot, ne frecam dinții și gingiile cu pastă de dinți dulceagă. Făceam clăbuci pe la colțurile gurii. Clăbuci roșietici. Gustul pastei de dinți era oribil. Distrugea toată plăcerea papilelor gustative. Toată bucuria noastră.

„Faceți zgomot, greierașilor. Unii mai dorm, la ora asta!”

Scîrțiau, înfiorător, roțile căruțului. Diverse tonalități în variațiuni fanteziste. Mormăit, sîsîit, țipete scurte, ascuțite, lamentații, vaiete subțirele, oftaturi groase. Rîgîituri și pîrțaituri săltărețe. Un cvartet! Cvartetul Transilvaniei, dînd concerte, zilnic, prin centrul Marelui Oraș.

Un oraș înghesuit într-o vale umedă, despîcat în două de un rîu.

Haleala o aduceam de la liceul pedagogic. În clasa a cincea, părinții m-au dus în Marele Oraș și m-au înscris la liceul de muzică. Am locuit, prima oară, în internatul liceului pedagogic. Acolo aveau și greierașii din clasele mici, dormitoarele. Începînd cu clasa a nouă, greierașii se mutau în internatul liceului de muzică, o fostă mănăstire franciscană. Fangli venise tot de la țară, în același an cu mine. Ponco, în schimb, care locuia într-un mic orașel de provincie, ni se alăturase doar în clasa a nouă.

La liceul de muzică, aveam sală de mese, dar nu exista bucătărie, deci... nici bucătărese care să ne gătească. Traversam tot centrul orașului, cu căruțul după noi. O piață largă cu o catedrală în mijlocul ei. Alături, statuia regelui Matei Corvinul călare pe un cal mușchiulos. Eram atît de obișnuiți cu ele, încît nici nu le mai observam. Cunoșteam pînă și pietrele caldarîmului. Cu toate astea, afurisitele ne provocau surprize neplăcute. Săltau cîte o franzelă din coș. Răsturnau o marmidă. Putea să alunece, naibii, capacul de pe tocana de cartofi, ori de pe cea cu zeamă de fasole. Asta la amiază, cînd pietonii erau mai numeroși și te simțeau al naibii de jenat. Aveai senzația că toți trecătorii se uită la tine și rîd, batjocoritor, în sinea lor.

Dimineața e mai simplu. Spectatori sînt mult mai puțini.

Eram ușor de recunoscut. Purtam uniformă neagră cu însemnele liceului pe brațul drept. Pe cap aveam, obligatoriu, îndesat chipiul cu aceleași însemne distincte. Fără dubii. Să se știe de unde venim, de cine aparținem. Orice mișcare greșită, se putea raporta conducătorilor. Elevul liceului dumneavoastră a făcut următoarea tîmpenie, chiar în plin centru! L-am văzut cu ochii mei, cum a băgat mîna murdară în calupul cu marmeladă, iar apoi și-a îndesat toate degetele în gură!!

Asta pățesc începătorii. Pe noi nu ne puteau dibui. Aveam experiență. Ne perfecționaserăm în tehnica disimulării. Eram deja în clasa a unsprezecea. Unii împliniseră optsprezece ani. Anul următor scăpam de căruț. Cei dintr-a douăsprezecea sînt scutiți de tîrîtul marmidelor și al oalelor prin centrul orașului. Al calupurilor de marmeladă ori untură. Al oalelor cu ciorbă de varză ori fasole. Al cratițelor mari cît roțile de tractor cu tocăniță de cartofi și carne grasă de porc ori iahnie de fasole ori pilaf cu aripi de pui.

Fangli era la cîrmă. Îi plăcea să fie în frunte. Să tragă căruțul. E un băiat solid și nechează ca un mînz.

Ecol salta pe pietrele neregulate ale caldarîmului.

Eu cu Ponco, aveam grijă să nu alunecă nimic spre marginea liberă. Uneori, împingeam ușurel și noi căruțul. Mai ales, cînd intram pe străduța îngustă, rămasă moștenire de prin Evul Mediu și care ducea pînă la liceul nostru. Și internatul nostru. Și cantina noastră. Cu sala noastră de mese.

Îi spuneam *prînzitor*.

Pe vremea aceea, toate și totul erau ale poporului,

iar noi făceam parte din popor.

Nu mai este ca pe vremea regelui, ni se povestea, când o mînă de bogați nesătuli aveau totul. Ei îi exploatau pe majoritatea oamenilor țării care trăiau în nevoie și sărăcie. Acum, comunismul i-a egalizat pe toți. Adică nu chiar acum ci, după ce se sfîrșise al Doilea Război Mondial, așa învățam la școală, încă din clasele primare. Nu mai există, la noi, exploatare și exploatați. Toți sîntem egali. Unii, totuși, sînt ceva mai egali decît alții, îmi ziceam. Noi, interniștii, nu sîntem egali cu pedagogul Prada, de exemplu.

La începutul străduței medievale, există un șant micuț și drăgălaș, care o taie de la un capăt la altul, de-a latul. O adîncitură, o denivelare. Dacă nu calculezi corect viteza, riști să răstorni căruțul. Atunci, te ia dracul! Pietrele se ung cu haleală, îmbibîndu-se cu mirosuri năucitoare. Imaginea devine grețoasă. O imagine care miroase! Ca un vomat uriaș.

„Greierașilor, dați bice! Galopați! Vă mor colegii de foame!”

Pe Lulu nu te poți supăra. E mascota orașului. Are un metru și vreo cincizeci înălțime. Indiferent de anotimp, poartă același pardesiu cenușiu care-i atîrnă pînă deasupra gleznelor. Capul îi este mic ca de dinosaur, nasul mare tip cartof, ochii înguști, vioi, ca de viezure și vocea hîrîită. Timbrul ei seamănă cu cel al unei coarde de contrabas de care se freacă un arcuș lipsit de saciz.

Noi nu răsturnaserăm niciodată căruțul.

Alții, da.

Eram, întotdeauna, trei în echipă. Așa ne repartizase pedagogul. Doar trei. Nu cumva să ne fie prea ușor. Fangli, Ponco și eu, Radu Anghel. Un nume alcătuit din... două prenume. Total aiurea. Numele de familie este Radu. Când voi ajunge un solist celebru, mi se va spune Anghel Radu. Celebritățile au voie să-și pună prenumele înaintea numelui de familie. În general, cei care se remarcă prin ceva. Dar mie îmi sună mai bine Radu Anghel. Curge firesc, cu ritm, fără sincope... În fond, ce importanță are?!

Pe Ponco îl cheamă Lazăr Dorel. Nu știu de unde-i vine porecla. Nici el. E un băiat slăbuț, constant palid și poartă ochelari cu lentile groase. Genul de care-ți vine, mereu, să-ți bați joc, dibuindu-i neputința. Incapabil să te pocnească peste mutră, dacă-l jignești. Seamănă, surprinzător de bine, cu Woody Allen. Iar Fangli este chiar... Fangli! Așa-l cheamă. Petrovici Fangli. Poate strămoșii lui veniseră de pe alte meleaguri și s-au stabilit aici, din motive doar de ei știute. Poate nu. Înalt, solid, cu ochi albaștri și obsedat de-a dreptul că va cheli timpuriu. Are o claiă de păr aproape blond și e încîntat cînd trebuie s-o tundă la zero. Una dintre pedepsele inițiate de tovarășul pedagog Prada. Dacă nu te potolești nici așa, ești consemnat în internat, o lună de zile. Nu poți ieși în oraș, nici măcar la căratul mîncării. Scos de pe lista celor care trag ori împing căruțul. La sfîrșitul anului, ți se scade și nota

la purtare, ca să afle și părinții ce pramatie de băiat au crescut. Mai existau pedepse colaterale. De exemplu, o critică aspră în ședința organizației uteciste, adică a uniunii tineretului comunist în care intram cu toții, obligatoriu. Ca să putem fi mai drastic pedepsiți! Dacă nimic din toate acestea nu te aduc pe calea cea bună, poți fi exclus din organizație! Atunci... o cam dai în bară. Îți va atîrna o tinichea, toată viața. O pată la dosar. O hîrtiuță care amintește mereu că într-o anumită perioadă a vieții tale, ai fost un adevărat pericol pentru societate.

„Atenție mărită, greierașilor! Vi se cam clatină!”

Lulu are nasul mereu înfundat, ca și cum la naștere s-a procopsit cu o răceală definitivă. Ori cu o pereche de polipi consistenți. E un om al străzilor, dar și al localurilor. Acceptat de către oficialități, așa cum este. Un soi de clown al cetății. Nebunul inofensiv care... nu-i chiar atît de nebun pe cît pare. Nici prost. Ochii săi de viezure sînt, constant, năpădiți de luminițe jucăușe. Ironice. Nimeni nu l-a văzut vreodată beat. Nici violent. În schimb, vorbește mult și sonor, parcă ar avea un invizibil microfon montat lîngă buze. Pe stradă, în localuri, în mijloacele de transport. Adevărat, ia peste picior persoanele de sex feminin. Poate nu chiar în strictele limite ale bunului simț, dar cine stabilește care sînt aceste limite? Pînă acuma, nimeni nu s-a plîns de el, nimeni nu s-a simțit jignit.

Am încetinit rulajul căruțului. Terminasem de parcurs centrul orașului. Lulu ne-a însoțit, pășind pe trotuar în paralel cu noi. Chiar dacă-s vechi hainele, arată întotdeauna curate. La gît îi atîrnă, de fiecare dată, o altă cravată colorată. Se spune că ar avea o mătușă sau o soră, undeva într-un cartier mărginaș, la care poposește din cînd în cînd. Poate ea îi spală hainele. Cravate, în schimb, primește în dar de la simpatizanți. Și are mulți, Lulu!

„Dorești o feliuță de franzelă cu marmeladă, Lulu?”

„Aia-i pentru puțoi cu mucii la gură! Eu halesc la restaurant!”

Lulu, cînd îl apucă foamea, intră într-un restaurant. Doar în cele centrale. Cu dezinvoltura unui om al casei. Se așază, de fiecare dată, în sectorul în care servește o chelneriță. Adu-mi ceva bun, zice coarda de contrabas. Ceva bun, așa ca tine! Iar chelnerița îi aduce. Parcă ți-a mai crescut curul de cînd n-am mai trecut pe aici, hîrîie Lulu, în loc de mulțumesc. La celelalte mese, se chicotește sonor. Rîdeți ca proștii, izbucnește Lulu, vedeți-vă de farfuriile voastre. Nu sînteți la circ. Iar fata asta are de lucru pînă diseară! Niciodată nu a întins brațul ca să ciupească o chelneriță, s-o pipăie în fugă. Nici măcar să-i atingă mîna, ca din greșeală.

Săltăm căruțul peste șanțul cu pricina. Am intrat pe străduța liceului nostru. A internatului nostru. Lulu ne-a făcut semn cu mîna, pînă aici v-am însoțit, greierașilor, eu rămîn în centru, intru undeva să iau micul dejun, ouă moi, cacao cu lapte și pîine cu unt și

dulceață de căpșuni...

„Lulu, termină cu tîmpeniile! Îți arunc cu ceva în cap!”, îl amenința Fangli. Toți izbucneau în rîs, în frunte cu cel care ne excitase imaginația și papilele gustative.

Hohotele noastre de rîs se înșirară, precum mărgelile pe-o singură ață. Un șarpe zburător, transparent, care se insinua pe străduța pavată, pipăind, vesel, fațadele scorjite ale caselor. Apoi trecu pe deasupra ușii de la intrarea în biserica franciscanilor, adulmecă zidul mănăstirii și alunecă pe-o ferestruică ale cărei margini sînt dantelate-n piatră. Nimeri în spălător, între șirul de WC-uri și dușuri, topindu-se într-una dintre chiuvete. Înghițit de gura ei ruginită.

În momentul acela, căruțul nostru se înclină, rămînînd cîteva secunde doar pe două roți, ca un ciine de circ bine dresat, ca un urs, ca o gorilă beată. De ajuns ca de pe platforma lui să se rostogolească marmida, calupul de marmeladă și coșul cu franzele. N-am reușit, nici eu, nici Ponco să oprim alunecarea. Ne-am mișcat haotic, lovindu-ne unul de celălalt, ca într-un desen animat. Lulu continua să rîdă, băgat în priză.

Marmida săltă pe caldarîm, scrișnind metalic. Se opri lîngă zidul unei case cu ferestre mici, acoperite de obloane verzi. Se legănă de cîteva ori, aproape dureros. Apoi, balansul ei deveni batjocoritor, ați dat de dracul, greierașilor, imediat încep să mă scurg!

Ne-am aruncat, toți trei, asupra ei. Am ridicat-o și i-am îmfundat capacul la loc. În jur apăruse o băltoacă din care se ridicau aburi, ca niște fantome pitice.

„Va trebui să completăm cu apă, imediat ce ajungem în prînzitor!”

Apă aveam. Două robinete la două chiuvete largi în care spălăm vasele. Acolo, apă caldă era zilnic, la orele amiezii.

„Oare capacul marmidei se închide, într-adevăr, ermetic?”

Întrebare retorică rostită de Fangli. Abordase o mină serioasă, de dirijor la prima înălțare a baghetei. Își încruntase sprîncenele, ca cineva copleșit de probleme existențiale.

Am prins, imediat, ideea. Ia să vedem, am replicat, și-n clipa următoare Fangli pocni marmida cu vîrful pantofului, pe la mijlocul ei, acolo unde ne imaginam că i-ar putea fi burta. Nu cu vîrful pantofului ci, mai exact, cu talpa lui pocni Fangli pielea metalică a marmidei. Ca un zvîcnet nervos, ca o descărcare. Marmida se balansă din nou, se clătină muștrător apoi se prăbuși, scrișnind și pocnind din toate încheieturile.

„Nu curge, băieți!”, exclamă Fangli, cu o bucurie copilărească.

Pusese piciorul drept pe marmida întinsă pe caldarîm, ca un vînător pozînd mîndru, cu talpa proptită de spinarea mistrețului ucis. În schimb, sună haios, nu? l-am completat eu, incitînd spiritele. Ia să mai cîntăm puțin la... marmidă!

Îmi pasă recipientul, făcîndu-l să salte, sprinten, pe suprafața neregulată a străzii. Icnete, țipete scurte, vaiete, sunete aspre. Frînturi de lamentații. Ritmuri dansante și acorduri armonice amestecate cu altele, disonante. Variațiuni demne de un compozitor contemporan. Muzica nova se înălța pe străduța medie-vală.

Lulu bătea din palme și fluiera constant, ca la un meci de fotbal.

Ponco, ochelaristul cel firav și palid, ridicase calupul de marmeladă și-l puse la loc, în căruț. Hîrtia crăpase în cîteva locuri. Pe acolo își făcuse apariția pasta lipicioasă de culoare maronie. Ca niște ciuperci moi cu miros dulceag. Cleioase.

Ponco adună și franzelele căzute din coș. Începu să le ștergă de mîncile uniforme, în timp ce ne urmărea furtunoasa interpretare la marmidă. Privirile sale, amplificate de lentilele groase ale ochelarilor, tremurau neliniștite. Să n-o pățim, băieți, ziceau ele.

Marmida sălta de la mine la Fangli, lovită tot mai aprig de tălpile picioarelor noastre, tot mai înverșunat, acompaniați de fluierăturile și ritmul palmelor lui Lulu. Un pitic cutremurat de-o veselie care anunța... sfîrșitul lumii!

Un ansamblu de percuție improvizînd, pe-o străduță cu aspect romantic, în ritmuri contemporane. La șase dimineața.

Toate pietrele și zidurile caselor se însuflețiră. Se trezeau la viață, scuturîndu-se de apăsarea anilor. Palpita, amplificînd ecoul.

Din cuiburile plasate sub streșini, se iviră ciocuri de vrăbiuțe, hotărîte să ne acompanieze și ele. Mai lipseau mierla neagră și corbul, ca ansamblul să fie complet. Un ansamblu al naibii de original. O nebunie dezlănțuită în răcoarea unei dimineți de toamnă.

„Ce dracu v-a apucat, derbedeilor!! Chem miliția!”

„Treziți copiii! Sculați toată strada, cu urletele voastre!”

„O să-i spun directorului ce porcării faceți cu mîncarea, dimineața...!”

Atunci am izbucnit. De cînd mă știu, nu am suportat pîricioșii. Încă din grădiniță. Îmi produceau fiori pe șira spinării. Puseuri electrice pe creier. Piele de găină. Scîrbă și silă. Doream să le pocesc, definitiv, mutrele. Să-i arunc în budă și să trag apa peste ei. Să scuip pe gurile lor împutite. Pe mormintele lor.

„La ora asta ar trebui să fiți, toți, în picioare! Și copiii și oamenii muncii!! Să vă pregătiți, naibii, de plecare, nu să trageți cu urechea! La muncă! La școală! Nu l-a pierdut vremea în ferestre!”

Se deschiseră două ferestre, de o parte și de cealaltă a străduței. La una, răsărise o individă cu o față de rață încercănată și cîteva fire de păr lipite de țeastă. La cealaltă, un cap de bărbat fâlcos, cu fața congestionată de cît alcool băgase-n el seara precedentă.

„Știi ce pățesc turnătorii, cînd se întorc acasă la sfîrșitul zilei, pe această străduță întunecoasă, am

continuat, imperturbabil, unde se află, întâmplător, și internatul nostru?”

M-am apropiat de fereastra fălcosului, secondat de statura înaltă a lui Fangli.

„Se întâlnesc cu dracul, am șuiertat precum un șarpe cu clopoței, care le va înfige un par în cur și-o pionează în limbă!”

Bărbatul se holbă la mine, cu o expresie de mirare timpă. Arăta surprins, derutat, năuc. Nu pricepuse nimic din vorbele mele. Ridică din umeri, a neputință. În schimb, se auziră orăcăiturile femeii.

„Ne ameninți, elev?! Faceți muzica serioasă de rușine!”

Replica finală ne lăsă cu gurile căscate. L-am privit, citeva clipe, pe Fangli în ochi apoi am izbucnit în râs. Ponco se relaxase și el, dar continua să șteargă franzelele de mînele uniforme. Reușise să le albească. Mînele.

„Asta-i bună, băieți! Propun să vă împăcați! Eu am plecat, m-a apucat foamea!” ne anunță Lulu și se făcu nevăzut.

Fangli se apropie de fereastra femeii.

„Sînteți... o dulce savarină”, gînguri el, pe un ton de romanță, ca și cum s-ar fi adresat unei fetițe drăguțe și bondoace. „Poate doriți o bucățică de marmeladă, continuă el, e foarte gustoasă, de cea mai bună calitate, din prune cărnose. Prin magazine nu găsiți așa ceva. O să le placă micuților...”

Grozavă idee îi venise lui Fangli. Era demn de invidiat.

„Și o franzelă proaspătă”, am continuat eu, intrînd în joc.

Femeia se aplecă peste pervazul ferestrei. Privi în dreapta, apoi în stînga. Străduța era, încă, pustie.

„Așa-i, în ultima vreme e tot mai greu cu alimentele...”, șușoti ea și se sperie imediat, de propriile cuvinte.

„Aduceți o farfurie și un cuțit. Ne faceți o bucurie, dacă acceptați.”

Tot eu am vorbit. Fangli și Ponco mișcau doar din cap, aprobator.

Am tăiat cîte o bucată de marmeladă din calup, groasă cît două degete de măcelar. Și pentru bărbatul care dorea să ne toarne directorului. Fără resenimente. Scui pasase doar o amenințare, sub impulsul nervilor.

Deveniră prietenoși. Stomacul își impunea drepturile. Iar cînd este vorba despre pomană, oamenii nu mai au principii.

Ponco le oferi cîte o franzelă cu coaja curată. Din cele care nu căzuseră pe caldarîm.

Femeia ne-a dat o bucată de hîrtie albă, să acoperim capătul ciuntit al calupului. Să nu fim descoperiți. Dimineața, riscul era minim. Uite așa, bărbatul și femeia porniți să ne certe și să ne reclame, ne deveniră complici.

Fusese un furt nevinovat. Eu îl considerasem, mai degrabă, un act de caritate!

Cei doi dispărură în spatele ferestrelor, al perdelelor. Ne-au făcut cu mîna. Mie mi s-a părut că femeia ne-a tras cu ochiul. Abia atunci am realizat că avea sîinii mari, doar pe jumătate acoperiți de un capot roșu care i se desfăcuse, discret, pînă aproape de buric. Cu siguranță, încă mai păstrau căldura catifelată a plapumei de sub care ieșiseră atît de brutal...

Ce bine e să dormi acoperit de-o plapumă fină, mătăsoasă. Sub ea, se nasc fantezii erotice mai colorate, mai lungi, mai bogate. Sub o pătură groasă, aspră și constant jilavă, ele au o viață scurtă, în alb-negru, de-a dreptul meschină. Un jet mic, rapid, fără noimă.

Am urcat marmida în căruț. Dalele de piatră pe care dansase, îi lăsasera doar urme vagi, nesemnificative.

Pornirăm căruțul, fiecare preluîndu-și locul și sarcinile. Cu mutre serioase, ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat.

Firele de iarbă crescute printre pietre, începeau să pălească. Toamna se hotărîse se pună stăpînire pe Marele Oraș.

După primul colț, străduța se varsă în Piața Mică. Acolo se înalță biserica franciscană. Lipită de ea, liceul și internatul nostru. Trup și suflet. Clădirea aparținuse călugărilor franciscani. De aceea, curtea era înconjurată de un zid din piatră, înalt și gros. Să nu răzbată pînă la ei zgomotele lumești. Tentațiile.

Ușa de la intrare e ovală, decupată parcă în zidul din piatră. Groasă, din lemn de stejar țintuit cu ornamente din fier forjat.

Am deschis-o și am vîrît căruțul cu precizie de ceașornic. Eram experți.

Ca de fiecare dată, portarul își primi porția de marmeladă, ceaiul în borcan și o franzelă.

„Parcă-i mai mic calupul...”, zise, în timp ce-și scufunda borcanul în marmidă.

Am ridicat, toți trei, din umeri, fără strop de ezitare. Asta am primit, asta am adus.

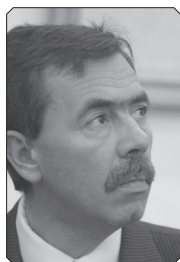
Era ultimul an cînd mai făceam pe servitorii. Toamna viitoare, săltam pe treapta supraveghetoriilor. Puteam, chiar, să-i pedepsim pe cei mici. Mai mare satisfacție decît să dai pedepse, nu există! Să-l pocnești pe cîte un greieraș peste ceafă, zdravăn, iar respectivul să nu poată riposta!

Ponco începu să porționeze marmelada în cubulețe aproximativ egale. Făcuse operațiunea asta de sute de ori, avea experiență. Eu m-am apucat de feliat franzelele, cu un cuțit lung, bine ascuțit, bun de spintecat și burta vreunui ticălos de șoptitor. Fangli umplea căni-le cu ceai.

Nimeni nu apucase să descopere lipsa celor cîteva degete de marmeladă din calupul crăpat pe alocuri, nici a franzelelor.

Începea o nouă zi în liceul greierașilor.

(fragment din romanul MIERLA NEAGRĂ)

Trepte spre lumină

Marcel LUCACIU

Uneori, viața poezilor este pe cât de scurtă, pe atât de furtunoasă și imprevizibilă. Încercând să smulgă faustiană clipă din urgia cotidiană, unii își mistuie propria existență în căutări savante, navigând pe apele religiilor orientale, ale științelor și ale filozofiei, uitând în schimb că dintre toate științele, cunoștințele și avuțiile lumii noastre „rămân acestea trei: credința, nădejdea și dragostea. Iar mai mare dintre acestea este dragostea” (*Corinteni, I, 13*).

Solitar și discret, blând și domol la vorbă, „aproape de sfințenie” (după cum și-l amintesc prietenii), Daniel Turcea (1945-1979) s-a numărat, la început, printre acei poeți mândri și nemulțumiți de condiția umană. A absolvit Institutul de Arhitectură „Ion Mincu” din București (1968) și în același an a debutat cu versuri, în revista „Amfiteatru”. Pasionat de cultura asiatică, de filozofie și de științele exacte, Turcea a publicat, în 1970, o plachetă pe care el însuși a recuzat-o, ulterior: *Entropia* (Editura *Cartea Românească*). Întâlnirea cu preotul Arsenie Papacioc, la mănăstirea Cernica, a însemnat convertirea poetului și, mai ales, a presupus o schimbare profundă a liricii sale care avea să facă trecerea de la Nirvana la Isihie; de la buddhism la creștinism. Apogeul fericitei metamorfoze l-a reprezentat, în 1978, apariția unei cărți de o cu totul altă factură: *Epifania* (Editura *Cartea Românească*). Din păcate, un an mai târziu, Daniel Turcea s-a stins, răpus de o boală rară și misterioasă. Nu înainte de a-i îndemna pe cei apropiați: „rugăți-vă!”

Îngrijit și prefațat de Aurel Sasu, volumul *Cântarea treptelor* (Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2014) „reproduce integral cele 131 de postume ale lui Daniel Turcea, aflate din toamna anului 2001, în Arhiva de la Nicula a Mitropolitului Bartolomeu Anania”. Dovedind o foarte bună cunoaștere a *Vechiului și Noului Testament*, poemele sunt, rând pe rând, litanii, psalmi și rugăciuni murmurate cu multă evlavie. După ce a pendulat între Buddha, Mahomed și Alah, lăsându-se apoi însoțit de pleiada filozofilor sceptici, Fiul risipitor se întoarce la Tatăl, căindu-se și mărturisindu-și nestăvilita iubire: „Iartă-mă!/ Te-am căutat în petale, în chipul/ cel mai frumos, am crezut/ că erai/ în clipa cea scrisă// Te iubesc, dar prea puțin./ Dă-mi să Te iubesc/ cu întreaga-mi/ ființă!” (*Rugăciune I*).

Lipsește încrâncenarea și revolta argheziană, versurile apropiindu-se (cel puțin, prin transfigurarea unor episoade biblice, prin ardența trăirilor) de imaginarul voiculescian. Diferența este însă una fundamentală. Dacă Voiculescu a fost un excelent „surugiu

la cuvinte”, Turcea a trăit dramatic, spre sfârșitul vieții, în „miezul aprins/ al Cuvântului” și s-a alăturat numeroșilor „fii ai Luminii”. Pentru el, Frumusețea și Adevărul au existat doar în Lumină, Cartea Cărților fiind ea însăși „revărsarea Luminii”, a „negrăitei Lumini” izvorâte din cerul pe care l-a considerat „locul ascuns al Cuvântului” (*Muntele schimbării*) sau „un răspuns al nemuririi venind de pretutindeni” (*Adevăr*). De altfel, Lumina e leitmotivul operei lui; Lumina primordială, Lumina credinței și, mai ales, Lumina Învierii. Oricât ar fi de strălucită, alcătuirea unor metafore e nesemnificativă în raport cu permanenta clamare a miracolului ce a schimbat omenirea: „Lumea nu are decât o singură justificare - Învierea” (*Învierea*).

Daniel Turcea nu e însă un poet refuzat de metaforă. De pildă, Fecioara Maria este „crin al stelelor”, Dumnezeu e „roua în potir”, îngerii sunt „spadă de lumină”. Prin urmare, volutele stilistice se așază firesc peste trupul poemului, dar nu ele sunt importante, ci dorința de a împărtăși o „Iubire neînserată,/ întreit sfântă,/ în Ea trei strălucind” (*Învierie - variantă*) și de a releva, pentru cei cuprinși de întuneric, Calea, Adevărul și Viața; faptul că El este „Unul, fără-nceput, nesfârșit/ având toată puterea de-a fi/ Iubire, Lumină și Viață,/ Viața iubind Lumina,/ Iubirea luminând numai Viața” (*Simeon*).

În pofida numeroaselor pilde și motive biblice, ba chiar a religiozității ei ce amintește, vag, de Nichifor Crainic ori de Ion Pillat, poezia lui Turcea nu ilustrează un program literar și nu e neapărat una ortodoxistă. Este o poezie profund creștină; rod al unei iluminări și nu rezultat al unor vaste ori eclecticte lecturi; asceză pe calea iubirii divine și nu misticism decorativ. Într-un fel, lucrurile acestea le mărturisește autorul însuși: „Adevărata poezie e gest sacru./ Cuvintele însă sunt vase/ pentru acea taină negrăită/ de care nu te poți apropia decât trăind-o/ în desăvârșita Iubire” (*Poezia este slujire și jertfă*).

Senin în cumplita durere pe care și-a asumat-o, cu stoicism, în ultimele clipe de viață, Daniel Turcea a urcat treptele spre Lumină odată cu fiecare poem scris sau dictat, nutrind convingerea că „fără har, nimeni nu/ poate trăi în Adevăr” (*Cuvântul*). A fost un neobosit semănător al credinței, mereu întristat de răutatea veacului în care trăia...

Singulară în peisajul literaturii române contemporane, *Cântarea treptelor* rămâne o carte de versuri tulburătoare prin limpezimea și simplitatea ei cucernică. E cartea unui poet veritabil; un poet de o sensibilitate liturgică.

Despre o lecție de viață este vorba...

Carmen ARDELEAN

Mesaj către tineri. Redescoperiți literatura!,
Alex. Ștefănescu

Alex. Ștefănescu e un om viu. Și tânăr. Mai tânăr și mai viu decât mulți dintre cei cărora le adresează, intermediat de editorii de la *Curtea Veche*, mesajul flancat, ostentativ, ca un strigăt disperat, de semne ale exclamării: *!Redescoperiți literatura!* În plus, e, după cum afirmă Mircea Dinescu în fraza de pe coperta patru a volumului, *unul dintre puținii critici literari care iubesc literatura*. Mai important decât asta: e unul dintre cei care își doresc ca *toată lumea să se bucure de frumusețea literaturii*, înțelegând că plăcerea pe care o provoacă o carte bună nu e completă dacă nu e împărtășită și de ceilalți. Fundamental îmi pare însă răspunsul la terifianta întrebare: *Cine mai are nevoie azi de literatură?* De fapt, nu atât răspunsul în sine, posibil de anticipat dată fiind formația autorului (*toți avem nevoie de literatură*), cât afirmația care urmează acestuia, luminând, admirabil, ceea ce era, pentru mulți, o nebuloasă. *Toți avem nevoie de literatură, dar nu știm că avem*. Și mai presus de această afirmație, fundamental mi s-a părut persuasivul discurs rostit cu dezinvoltură, cu jovialitate, în 21 octombrie 2014, în fața celui mai numeros și mai tânăr public pe care l-am văzut participând la un astfel de eveniment cultural organizat de Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj. Participând cu o vizibilă, nedisimulată plăcere, *demascată* de zâmbete, râs zgomotos, aplauze și ecouri ulterioare: *Ce mult ne-a plăcut, doamna profesoară! Când mai este?* Căci în acea după-amiază de marți, în Zalău nu (doar) despre o lecție de literatură a fost vorba, ci despre o lecție de viață.

A fost, fără îndoială, o lansare atipică de carte. Ca un bun orator, Alex. Ștefănescu și-a deschis intervenția cu un *captatio benevolentiae* perfect adaptat auditoriului, aparent (sau intenționat?) fără legătură cu un eveniment cultural. Și dacă autorul n-ar fi insistat, așa cum face și în carte, pe diferența dintre ceea ce transmite un text și ceea ce înțelege lectorul avizat, bașca profesorul de limba română, aș fi căzut în capcana de a interpreta expunerea unei banale probleme tehnice sau a unui drum plin de peripeții drept o actuală Odisee, o lecție despre prietenie sau despre cum poate fi transformată realitatea în literatură. Intenționate și asumate au fost, cu siguranță, toate celelalte afirmații și argumente care, construite pe același tipar al experiențelor personale, au alcătuit un emoționant manifest, o elocventă instigare la lectură, o demnă încercare de resurrecție a cititorului tânăr. Și dacă ar fi să cuantificăm măsura în care

acest important deziderat a fost atins, am putea porni, de exemplu, de la imaginea din finalul conferinței: zeci de oameni, fiecare cu o carte semnată Alex. Ștefănescu, fiecare așteptând, disciplinat, la coadă, un autograf.

Organizat în trei secțiuni ale căror titluri devoaleză, parțial, aspectul și, de ce nu, lectorul vizat - *Ce nu scrie în manualele școlare, Câte ceva despre literatura română și Cum trăiește un om care trăiește pentru literatură (confesiuni)* -, volumul *Mesaj pentru tineri. Redescoperiți literatura!* e un mesaj pentru tine: pentru tine, tânărul care, aflat pe băncile școlii, te poticnești în analize literare care te îndepărtează de lectura autentică, personală a textului; pentru tine, tânărul pasionat de lectură, poate chiar cu veleități de scriitor, dar lipsit de o viziune de ansamblu asupra literaturii române, de un criteriu valoric; pentru tine, tânărul critic literar aflat în căutarea unei formule care să nu sune din coadă sau (*mereu*) tânărul profesor de literatură lipsit de instrumente (altele decât ineficiențele coerciției) care să îți dea satisfacția profesională majoră: cultivarea gustului pentru lectură.

Cu un discurs argumentativ subtil, autorul alege, în textul care deschide volumul, să decupeze literatura din angrenajul disciplinelor care, deși ne dau un confort psihic prin evidenta lor utilitate, nu ne oferă ceea ce o carte de literatură oferă gratuit, cu generozitate: plăcerea lecturii. De fapt, majoritatea textelor care compun volumul de față sunt texte-eseu, meditație, confesiune ce fac o emoționantă, originală apologie a lecturii, a frumuseții și inefabilului acesteia, o apologie care nu are nimic din discursul arid, teoretic, fals științific, frumoasă ea însăși prin autenticitate, prin fundamentarea pe experiența unui pasionat cititor, a unui fervent promotor al literaturii române, a unui literat care, pus în situații-limită, a putut observa lacune sau disfuncționalități ale sistemelor care intermediază contactul tinerilor cu literatura. Manualele și exegezele înfiorătoare prin abundența neologismelor, a termenilor specializați nu fac decât să pună în umbră esența literaturii: esteticul, frumosul care e, prin natura sa, inefabil.

Interesant e faptul că următorul text e construit tot pe ideea frumuseții pe care o generează literatura, chiar dacă aici e vorba despre o frumusețe ce e vizibilă cu ochiul liber, ce ne *dezanimalizează*: *chipul unui om cultivat iradiază noblețe, se înconjoară de un fel de aureolă ușor de recunoscut*.

Nu putem vorbi, în cazul lui Alex. Ștefănescu, de vreo intenție de a se erija în sociologul care urmărește

și analizează un fenomen social; cu toate acestea, criticul încearcă o identificare a cauzelor care au îndepărtat sau țin departe omul contemporan, *omul recent*, de plăcerea lecturii, fără a cădea în capcana *locurilor comune*. Nu lipsa timpului, ci lipsa răbdării, preferința pentru plăcerile violente și rapide, nu pentru plăcerile ritualizate și nuanțate ar putea explica îndepărtarea omului de singura plăcere care nu numai că nu face rău, dar ne și încântă.

Cum (să) citim, ce (să) citim, de ce (să) citim sunt, la o analiză succintă, direcțiile centrale pe care le putem identifica în discursul puternic personalizat, impregnate de amănuntul autobiografic care menține o vie și permanentă raportare la realitate. Dar și cum să contracarăm reproșuri sau ineptii care *strică* percepția tânărului cititor sau îl îndepărtează de literatură (vezi licențele poetice, interpretarea ad litteram), cum să abordăm un text exegetic, care e direcția în care merge textul literar (în postmodernismul literar și... tehnologic), cum ajungi scriitor (talentat) sau cum *te ratezi ca scriitor*, critic (și, recunosc, m-a entuziasmat afirmația – titlu *Critica literară nu este o știință*), ba chiar ca vorbitor dominat de *plăcerea plebeiană de a murdări cuvintele*.

Cu o miză mai pragmatică, mai evidentă e partea a doua a volumului; e aici o microistorie a literaturii române în 40 de pagini, un portret al literaturii române în câteva tușe puternic conturate, pe un fundal istoric, ideologic, social care capătă caracter hermeneutic. Nu mode, ci modele și, paradoxal, antimodele alege Alex. Ștefănescu, piloni, embleme și chiar contraexemple (din păcate, chiar un concitadin e menționat în pleiada celor din categoria *Așa nu!*). Plin de nerv și substanță e, în acest context al *demitizării*, al dezvoltării adevăratei fețe a literaturii chiar textul *Mitul nu înseamnă o falsificare a realității, ci o captare a esenței ei* care conține, în fond, răspunsul la una dintre cele mai frecvente controverse iscate în discuțiile cu tânăra generație, chiar dacă în textul criticului e vizată o altă categorie de receptori: criticii înșiși. A demitiza ceea ce a fost acceptat ca mit, a te întreba dacă e adevărat ce a scris autorul înseamnă

a renunța la un principiu de bază al literaturii, o datorie sfântă a cititorului pe care o numeam, înainte de a citi cartea lui Alex. Ștefănescu, *Pactul cu ficțiunea*.

Ultima parte a volumului confirmă impresia care se conturează pagină cu pagină, aceea că suntem în fața unui text care nu e altceva decât o profesiune de credință care, transpusă liric, ar fi construit o epopeică artă poetică. Evocările autobiografice, selectate cu același scop ca mărturisirile din capitolele anterioare, nu accentuează doar componenta umană, lumească, chiar frivolă, ci construiesc o imagine demitizată a figurii... mitice, demonice a cititorului copil și adult, a autorului, a criticului literar apreciat și, simultan, depreciat pentru sinceritate și dezinvoltură, pentru tenacitate și determinare. E o mărturisire dulce-amăruie despre relația cu sine, cu ceilalți, cu textul scris, cu instrumentul de scris, cu posibilul statut de profesor de liceu și despre cum i-au modificat scrisul, literatura toate aceste componente ale vieții. E un gest pe care, păstrând registrul atât de drag autorului, acela al permanentelor analogii, al trimiterilor la exemple banale sau bizare, dar atât de sugestive, l-aș asemăna cu cel al împăratului care umblă gol și strigă singur: *Împăratul e gol pentru că vrea să vă arate că e egalul vostru, că puteți fi asemenea lui, buni cititori de literatură!* În fond, tot o instigare la lectură...

Trei idei m-au obsadat după lectura acestui volum, iscate, după același model al autorului, din propria-mi experiență: 1. Cartea s-ar fi putut numi, după modelul unui curs la care am participat în Franța, *Mici rețete pentru profesorii | criticii | literații plictisiți*; 2. Un reprezentant curajos al Ministerului Educației Naționale ar trebui să renunțe la programa de Metodica limbii și literaturii române, la Didactică și la tot ce înseamnă *Modul pedagogic* pentru viitorul profesor de limba română și să propună, ca unic titlu, *Mesaj către tineri. Redescoperiți literatura!* 3. Rămâne de văzut dacă profesorii, elevii și alte categorii ar descoperi *din nou* literatura sau ar descoperi, asemenea altora înaintea lor, adevărata literatură.

Parodie de Lucian Perța

Adrian Suci

Prin tâmpla furnicii
(din *Caiete Silvane*, nov. 2014)

Nopti și zile m-am tot gândit ce să fac eu cu drugul de fier, primit premiu la un concurs literar. Apoi m-am hotărât să-l fac penițe și carcasa de pix de dragul

prietenilor scriitori, veșnic fără ceva de scris în buzunar.

Mie am hotărât să-mi fac, pentru câte am pățimit printre femei și-n lume, un cuțit ascuțit.

Nu că m-aș teme de ceva, fiind singur și civilizată, dar chiar nu pot scrie un vers, fără să fiu parodiat?!

Liniaștea poetică a Deltei

Imelda CHINȚA

„Poezia se naște genetic în fiecare, este latentă acolo, face parte din structura spirituală a fiecăruia și se dezvoltă odată cu spiritul lui”, mărturisirea, într-un interviu acordat lui Iulian Birzoi, Valentin Talpalaru. Este, în esență, profesiunea de credință a poetului ieșean care, în 2012, lansează volumul *Poemele Deltei. Rodion*, apărut la Editura *Opera Magna*, din Iași. Valentin Talpalaru este membru al Uniunii Scriitorilor din România și posesorul unui premiu pentru poezie acordat de aceeași instituție, Filiala Iași. Printre cărțile publicate amintim: *Întoarcerea menestrelului* (1979), *Ghemuit într-un sâmbure* (1998), *Noapți cu chirie* (2004), *Liniaștea vânatului* (2005), *Acordorul de semne* (2006) și *Commedia dei media* (2007).

Ne aflăm, așadar, în fața unui autor cu experiență, un poet care are „oroare de spațiile comune atunci când este vorba despre poezie”.

Prezentul volum se distinge prin noutatea formală, din punct de vedere structural fiind un amplu poem în proză ce aglutinează 25 de așa-zise poeme despre viața lui Rodion în Deltă, o amplă simfonie a tăcerii unui spațiu situat parcă la marginea lumii. Artistul ne desenează un univers sălbatic, pustiu, al limitei în care sacrul se află în stare nealterată, recognoscibil într-un poem organic, într-un discurs vibrant, în care fiecare cuvânt este o notă, o armonică într-un portativ al senzațiilor.

Poemele Deltei devin o radiografie a acestui spațiu arhetipal, realizată din perspectiva lui Rodion, care își construiește gradual discursul, și își schițează singur harta spațiului unde migrează: Peripava, Mahmudia, Maliua, Gorgova etc. Rodion „avea să fie pește” și îi urmărim evoluția în acest univers primordial din care vrea, cu disperare, să evadeze: „cel mai bun și mai folositor pește,/ care să înoate în fața oamenilor/ spre un ostrov, spre un liman”. În această solitudine arhaică, Dumnezeu pregătește o agapă unde strânge toată suflarea Deltei: „Acolo, Dumnezeu le pregătise deja/ o masă la care să stea toate sufletele bălților/ ca niște arhimandriți cu plete verzui/ cu un pește în loc de inimă”.

Universul pluvial al crochiurilor bacoviene, se păstrează acvatic, dar și solar în lirismul lui Valentin Talpalaru, care devine confesiunea unui suflet alienat ce surprinde amurgul unei lumi, cea a Deltei: „Lui Rodion îi aduceau semnul/ cum că aerul stă chiar deasupra lui./ Lișițele și cormoranii scobeau în albastru/ un gol, apucau cu ciocul zdreanța albastră/ ca pe o broboadă/ (...)/ Doamne, câte nu mai curgeau din ea -/ bătrâne-

țe, boală, foamete, prunci”. Ființa este prinsă între cer și pământ, este prizonieră a universului solar, deopotrivă acvatic, glisând neconținut în acest spațiu finit: „Rodion l-a învățat semnul crucii/ așa cum doar sfinții îl fac în icoane/ și l-a îndemnat să privească în sus,/ în chiar ochiul soarelui/ și în adâncul în care peștii/ își înnoiesc jurământul”.

Solemnitatea discursului rezidă și în dimensiunea religioasă a poemelor în care ființa devine un Iona într-o permanentă căutare a propriului ideal, un pescar de vise: „Va veni o vreme (...)/ în care vei prinde știuca de aur”; iar Delta este o replică a ideii de unitate. Într-un ritual sacru, Delta își „face cruce cu cele trei degete”: «În numele Chiliei, al Sulinei/ și-al Sfântului Gheorghe, amin!». Barca este un simbol salvator, iar pentru Rodion, o arcă a lui Noe în care își trăiește singurătatea: „barca sa este ca Arca lui Noe/ plină de gânduri și/ oase de pește”. Spațiul Deltei nu mai este așadar, un pământ al fâgăduinței, ci al suferinței, o imensă rană în care oamenii, uitați parcă în negura vremii, își consumă neputința, singurătatea și trăiesc cu sentimentul unui abandon total: „O săptămână au așteptat oamenii/ să coboare ceva din văzduh: o cruce, o pâine./ un semn că și cerul e atât de îndurerat/ că și-a pus tâmpla pe casele lor/ care nu mai sunt, iată/ decât răni în aer”.

Valentin Talpalaru impune un nou tip de poetică, în care sunt recognoscibile ecouri soresciene îmbinate original cu elemente epice, specifice unui discurs postmodern: „tatăl lui Rodion a știut că pentru el urcaseră/ și că aveau să-i facă o scară - scara lui Rodion/ pe care să pășească mai sus de zborul păsărilor,/ de unde vine luna pe pământ/ și curg după ea stelele”. Ceea ce ne oferă este o trăire vibrantă, respirație galvanică, imagini insolite, escatologice surprinse cu o luciditate detaliat explorată: „Departee, cerul crăpase ca un harbuz/ și prin sângele lui curgeau peștii/ pentru noul potop, cel pe care/ Rodion l-a primit moștenire”. Autorul își construiește discursul într-o tonalitate stilistică flexibilă, iar rarele momente în care alege versul rimat, este pentru a spori expresivitatea, creând măsura unei originalități simple și naturale. „Cade noaptea ca întâia oară/ Peste blânda lume de pescari/ Și lumina lunii firavă strecoară/ Fir aprins pe lac de nenufari”. Poezia este expresia unei exteriorizări, este o liturghie, o cumincare în care cuvântul devine arhetip, este geneza unor trăiri și stări esențializate, iar imaginea captează un univers pe de o parte armonizat, pe de alta destructurat. Ființa se sim-

te captivă într-o lume în care Marele Anonim nu se mai revelă: „S-a dus pământul./ L-a cărat cu palmele Dumnezeu/ în altă lume mai bună și mai săracă/ spre care vâslește Rodion”.

Timput devine o temă recurentă a prezentului op, asumat uneori: „O viață v-am dat răsul meu, ochiul meu,/ cântecul meu de flăcău/ dar din boală, din bătrânețe/ nu vă dau o fărâșă!/ Sunt ale mele/ Și alor mei!”, alteori revelat: „Niciodată n-au fost semnele mai aproape/ de înțelegerea omului/ aici la capătul apelor împreunându-se cu/ apele,/ unde crucea lepădată pe pământ s-a făcut/ drum/ și a chemat oamenii să se hrănească din/ trupul ei”.

Poemul lui Valentin Talpalaru este născut din suflul Deltei, construit metaforic din aripi, din oase și din solzii peștilor: „pe urechi doi solzi;/ numără trecerea clipelor după/ zborul de seară al buhaiului de baltă”.

Dezechilibrul ontologic este diminuat, iar sensibilitatea poetică amplificată de liniștea spațiului ele-

mentar, arhaic, în care domină o primordialitate solemnă: „Liniște-i cât poți să sature/ Aerul de mătrăgună”. Iarna, anotimp hibernal, aduce în Deltă un peisaj polar, încremenit, doar metalul strident al clopotului însoțește solitar liniștea: „Iarna, Delta e o cruce de gheață,/ aerul e iscălit cu fuga pelicanilor/ iar cerul își ascunde absența în/ dangăt de clopot”.

Așadar, *Poemele Deltei* sunt coagulate într-un tablou al unui realism dur, radiografia unui spațiu sălbatic, un spațiu de mijloc, al imaginilor atent construite, rediate într-un poem reflexiv, o dubitație copleșitoare asupra existenței: „Cele coapse din care vor mușca pruncii/ până li se va apleca de întrebări, sunt cele/ despre viață și moarte, despre înțelepciune și/ fleacuri”.

Valentin Talpalaru ne oferă o poetică ieșită de sub incidența banalului, a universului comun, în care imaginea cotidianului ne este creionată în toată plenitudinea ei, reflectată și reflectând frământările omului modern.

Gheorghe Dobre

urmare din pagina 17

Trecusem pe acolo de sute de ori. Era un traseu banal. Era regele materie. Și eu nu suport materia.

Mersul tău eminent optimist

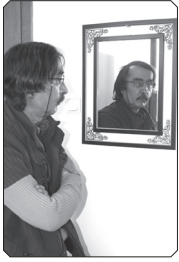
Zi de ianuarie, fără pic de zăpadă, soare mult și rece, perdele-știri-poșta-frigul, genunchiul a cedat când nu mă așteptam..., o durere confuză-inutilă-idoată îmi leagă mersul strâmb, de carcasă lucitoare-perfidă, la căruța uscată și sticloasă a unei luni ce-mi va rămâne în memorie ca o forfecare de ligamente, ca o masă cu regale-aldine-verzale-cursive din care-ți culegi aprobarea unei cereri de vară caldă-umedă-albastră, despuiată de ligamente cerebrale inutile-idoate-confuze. Zi de veghe în care ți-e frică să-i duci supa bunicului care are ciroză, e pe moarte, de fapt, ți-e frică de pașii dureroși-chinuiți pe care i-ai face spre el, cu supă-n castronul acoperit nu ca să evite căderea muștelor în mâncare, că e ianuarie, ci ca un gest simbolic de protest împotriva frigului impersonal ce se strecoară mai rău ca o muscă în substanța vrăjitoarească, ți-e frică de curtea și casa - aceleași ca în copilărie - golite de ceva invizibil, în care doar bunicul pâlpaie, nu ca un ultim bastion al vieții, ci ca marele-implacabilul-vizibilul sigiliu de dincolo, ți-e frică să-i ascuți înjurăturile, ura cu care urmărește ultimii gândaci invizibili din preajmă, primul moment al întâlnirii când va vedea o gânșanie în locul tău și va arunca papucul după ea s-o strivească, proclamându-se unicul supraviețuitor al dezastrului.

Zi de veghe, o veghe tâmpită, în care nici textul scrișorii, obsedant același - mai ai un teanc -, obsedant ultimativ-imperativ-deștept-duios din care clămpăne amo-

rul de la post-restaurant, nu te poate face să uiți lamele de bărbierit ce se scâlâmbăie fără încetare în genunchiul drept, text pe care-l știi atât de bine, ce, de-atâta repetare în gura mare, și-a pierdut sensul sau și l-a retras jignit, atins în pudoarea subsolului, îl știi și pe el dar îl ocolești sistematic, insensibil-fără memorie-necruțator, de parcă femeia, femeia visurilor tale, nu s-ar fi culcat cu tine, ci cu o statuie din parc sau cu un perete sau cu milițianul din intersecție și-acuma-i scrie și el nu știe unde să-și ascundă urmele cretinelor aventuri tinerești de ochii nevestei.

Nici măcar nu te poți bucura că ai găsit un nume situației noi ce te va menține în nenorocire cine știe cât, un nume, acolo, ce-o fi, trebuie doar să-l rostești ca să-ți domini intențiile, să faci ordine într-un univers care de fapt are haosul ca ordine, să poți râde tăvălindu-te pe propria-ți durere pulsând în genunchiul drept, inimă cu pereții casanți circulată de sânge cristalizat, cu colțuri dure, nemiloase, un nume... să certifice existența stării flotante din care poți plonja curând, ca orice bun înotător ce se respectă ținând mereu oceanul agățat de capătul privirii.

O zi, retrăită cu fiecare clipă scursă din ea, biciuit de durere înapoi, în *n* existențe de care, de fapt, n-ai avut niciodată parte, mai ai nițel și-l ajungi pe Buddha, veșnic treazul și detoateștiutorul, zi de ianuarie, fără pic de zăpadă, în care ochiul scapă de teroarea albului, în care femeia visurilor tale îi duce bunicului, ascuns acum în genunchiul tău drept, în loc de mâncare o subtilă condamnare la moarte și el presimte și înjură, se zvârcolește, înfigându-și dinții încă sănătoși în mersul tău eminent optimist, eminent scărșnit-glorios-nevoitor-de-cârje.

Gheorghe Dobre

Medicul apei

Trecusem pe acolo de sute de ori, un traseu banal, ziceam, regele materiei, de care nu mă apropiasem niciodată, regele decăzut, alcătuit din șine, traverse, pietriș, o potecă mereu schimbătoare după fiecare ploaie, un depozit de fiare vechi ce-mi provoca totdeauna un frison încărcat de silă, case răzlețe, una mai strâmbă decât alta, în care nu reușeam să aflu cum se poate locui, un traseu care totuși nu prindea consistență în memoria mea, un traseu-câine, care mă urma la distanță, anemic și supus, în vreme ce mintea mea, aplecată spre sine, hăitua nemiloasă răspunsuri. La întrebări mai concrete decât orice pietroi luat în vârful pantofilor din neatentie. Era în fond o călătorie, o mișcare spre ceva, în care nu se întâmpla nimic în afara acestei deplasări, un corp înaintând, dislocând aerul din fața sa, dar în mine nu se întâmpla nicio călătorie, nicio mișcare, doar pândă, o pândă continuă, încordată, răbdătoare, în care corpul meu pierdea perioade lungi contactul cu realitatea.

Apoi, după ce n-am mai fost obligat de împrejurări să mai trec pe acolo, am început să mi-l reamintesc. Clar, material, cărnos și viu, mai ales viu. Apăruse în gândurile mele fără să-l chem, acel traseu-câine renăscut, întremat și cutezător. Putea să mă-nsoțească acum pe alte drumuri, îl convocam continuu, avid să-nregistrez fiecare schimbare pe care o aduceau anotimpurile, capriciile naturii sau voințele obscure ale unor oameni depărtați. Pe care n-am reușit niciodată să mi-i închipui. De fapt, schimbările nu erau chiar așa de mari, așa că-mi trebuia foarte multă atenție. Cineva cosise iarba crescută pe linia moartă de cale ferată, niște țigani au furat cărbuni, o găză m-a plesnit în ochi și m-am freat de durere, cu toate că doar imaginația mea lucra, toamna, noroaie nenorocite, blestemate, mă făceau să-mi pierd echilibrul la fiecare pas și înaintam ca un alcoolic înrăit, niște monștri de beton plecau, în sfârșit, spre o destinație la care deveneau utili... Doar pe ea n-am reușit s-o plasez pe drumul ăsta, până acum, cu toate că-n exercițiile mele puteam să fac orice, îmi rătăceam prietenii, dușmanii îi făceam să cadă în băltoace sau să-i alerge slătarii fioroși, porunceam soare și era soare, noaptea și ea se prezenta cuminte, flori, și ele apăreau imediat, chiar dacă la câteva secunde în urmă cerusem zăpadă. În realitatea de dinainte trecusem de multe ori împreună pe acolo, mergeam la plajă pe malul unui lac, singurul din zonă, dar, probabil că, la fel, nu mă interesa drumul, eram absorbit de ea, făceam vid în jurul ei, curățam totul și-o mpodobeam cu privirile mele, cu vorbele mele, cu mâinile mele, cu peisajele traseelor mele. Încât încep să-nțeleg de ce nu reușesc cu imaginația s-o plimb pe acolo. Betoane,

fiare, pietriș, oameni care se apropiau și se depărtau în clopote de sticlă, ierburi tari, țepoase. Ea n-avea ce căuta pe-acolo. Trebuia s-o apăr. Probabil că toate astea mă lansau cu brutalitate în mine pe vremea când eram singur. Și-acum sunt singur, dar într-un anume fel, oricum altfel decât înainte.

Ciudat, n-am reușit mai apoi s-o compun așa cum era, de obicei adunăm din toate părțile și punem în ceva, există ființe care te satisfac parțial și trebuie să descoperi în ce sens ca să nu le ceri ce nu-ți pot da, pentru că nu au, dar la ea era ceva deja aproape plin, plin și viu fără ajutorul tău. Nu poți reface așa ceva, n-ai cum.

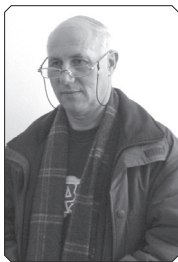
Lungile mele nemișcări interioare se tensionau de cele mai multe ori noaptea. Ochi fosforescenți iradiau lacomi spre câte un răspuns ce-și schimba plutirea, întrupându-se din noapte spre mine, care-l ademeneam psalmodiindu-i întrebarea. Lungile mele nopți, în care făceam analize peste analize, ca un medic al apei (mirosea a spital în stația în care lucram), se iluminau de bucuriile descoperirilor. Eram mai aproape de moarte cu un adevăr. Era ceva inuman în toate acele momente. Ca să nu înnebunesc, mi-aminteam de cele mai banale locuri prin care-am fost și-ncepeam să le refac, în amănunte, cât mai multe amănunte, îmi verificam memoria, dar nu ea acționează aici, ea doar dă impulsul, restul, după exerciții îndelungate, ține de tinerețea Dumnezeuului din noi. Inventam, inventam frenetic, deocamdată inventam. Mă opream înainte de a da legile. Asta era deja altceva. Aici nu mai era vorba de bucurie și de libertate. Deja Dumnezeu decade, ajunge administratorul unei averi mișcătoare și repede pieritoare. Devine serios, nu mai zâmbește. E moartea. Unica mare lege. Din care au apărut celelalte. El nu mai creează nimic, nu mai are timp, acum inventariază și pedepsește. Înapoi!

Ei, în momentele în care inventez, nimic rău nu mi se poate întâmpla și nici proaspetei realități, chiar dacă nu se revarsă dincolo de marginile mele. Cu atât mai bine că nu-mi cunosc marginile. Chiar, pe unde or fi hălăduind ele?

Erau momente când în mine prindeau viață amintiri îndepărtate, nesemnificative, uneori nici nu cred că erau ale mele, active, păstoase, care mă trăgeau în timpul lor și mă trăiau total, mă digerau pe îndelete, într-un timp real nedepășind uneori câteva secunde.

Amintirile se puteau desfășura pe săptămâni întregi și le simțeam ca atare, între două tăceri scurte, posturi care emiteau din trecut pe lungimi de undă intersectate mereu doar de întâmplare.

continuare în pagina 16

Costel Bunoaica

Geometria uitării sinelui

M-am îndepărtat de mine pas cu pas, literă cu literă.
 Când am plecat, în locul meu am plantat un copac.
 Să fie - am zis,
 pentru cei care își duc umbra-n baston. Pentru cei care tac.
 Nici n-am simțit când vântul a scris pe iarbă cu năluca din sânge:
 „Mergi mai departe, străine, până când nu te vei mai zări.
 Până când înăuntrul tău tu însuși te vei prelinge.
 Dacă vrei,
 dă drumul la fluturi printre mizerii și încearcă să nu te sperii.
 Aruncă în îngeri, din aproape în aproape, cu pietre,
 cu sâmburii triști,
 cu visul în care ești.
 Numai nu plânge! Prefă-te și tu că ești Moromete”.

Am fugit de sinele meu.
 Vinovat, m-am ascuns într-un răget de leu.
 Plânsul l-am păstrat pentru momente frenetice, când vor veni
 graurii să împartă isprăvi și să deretice.
 Am răsturnat valuri, arând ape.
 Am îngropat stele sub maluri. Cu sufletul am dat de perete
 Uitat și stingher, de mine m-am îndepărtat tot mai mult
 până am devenit linia transformată în punct.
 Până când un hingher rătăcit
 m-a luat și m-a dezbrăcat de propriul mormânt.
 În urmă creștea haos, se despleteau bezne.
 Eu și cu Mine nu ne mai puteam înțelege: unul întindea lumina
 în straturi, celălalt dădea drumul la lacrimi.
 Unul râdea în hohote, celălalt bucuria prăda.
 Între Mine și Eu, mama mea tocmai murea.

Am vrut să trec dincolo de stânci, să mă caut printre coclauri,
 și să îmi așez pe cap pălăria cu coarne de taur,
 dar punctul care eram s-a frânt pe din două.
 Stelele au răbufnit dintre maluri și s-au învrăjbit noapte de noapte;
 aripi învolburate cântau marseieza, dansau printre morți
 și peste păcate.
 În calea mea, nici capăt, nici aer: doar apă, ca un semn de mirare
 interpus între mâine și ieri.
 Mă îndepărtasem de mine prea mult.
 Nu mai încăpeam nicăieri. Mă priveam din cer și nu mă aflam.
 Vântul a scris pe poteci cu o nălucă bălțată:
 „Adio, prietene,
 ești o pată de sânge prelinsă din umbra înjunghiată...!”

Dan Elias

Elide

***

*Mă-nchin la iarba crudă și la pomul
Pe care nu-l atinge omul*

Cu pofta lui de înger mincinos.
Dumnezeu e verde, singur și frumos!

Pe genunchi port rănilor-n spirală
De la melcii lui din catedrală

Ridicând pe spate arhitrave.
Numai ploaia scrie în hrisoave.

***

*Bătrân butoi cu doagele fierbinți
În care se-nvechesc doar nepuținți,*

Dureri de care nici n-aveți habar
Cât vis aduc cu ele și nectar.

Ca vinul stors din strugurii necopți
Stau nebăut în beciul unei nopți

Până atunci când încolțiți de sete
Și plângerile mele-or să vă-mbete.

***

*Rușine nu-i durerea, nici suspinul
Ce-ți seamănă cu nestemate chinul*

Lăsat în lanul cârnii fără frâu:

Ești clipei doar o noapte de desfrâu!

Prin tine ea își sfășie făptura
Să-i recunoască Dumnezeu măsura

Pe care-n zori o zvârle înapoi.
Mai sunt de locuit atâtea ploii!

***

*M-am încercat, cum face un olar
Ulciurului din ape un cuibar,*

Cu chipul tău pictat într-un apus.
Și n-a rămas nimic din ce am pus,

De parcă nici n-a fost ceva!
Doar gust de frunze și vopsea

Între pereții arși, din lut,
Cu-n foc ce nu l-am priceput.

***

*Când ești, un trup îți dă contur
Din umbrele ce-mi cresc în jur.*

Apoi mă-ntreb: „Ce formă are
Absența ei mângâietoare!”

Păcatu-mi pune-n gânduri foc;
Să fii sau să nu fii deloc?

Când iar prin mine treci, adu
Ceva să știu că ești doar tu.

Florin Ciocea

***

Ne naștem cu toate relele pământului în noi.
Evoluând,
Maturizându-ne,
Deschidem cufărul cu zestrea nefastă
Să ne inunde de boli,
Invidie, lăcomie, egoism,
Iar dragostea, armonia inițială
O uităm sau ne este rușine
Să umblăm pe stradă cu lumina ei pe frunte;

Așa, exhibiționiști, dezarticulați,
Plimbându-ne cancerile la vedere,
Facem haz de infirmitățile noastre
Iar pe ăia care încă
Oglindesc grădinile în privirea lor
Îi ocolim disperați,
Inventând pentru ei ospicii și țarcuri,
Noști eterne, fără lună și stele,
Așa încât stigmatul rușinii și al vinovăției
Să nu se vadă pe fruntea noastră înflorind!

Nicolae Teoharie

Protecție

Am șapte capete.
 Pentru a nu deranja
 ele consumă această lume în beția sărutului.
 Entuziasmul lor se naște în ziua de sâmbătă
 indiferent dacă ziua aceea pică într-o baltă.
 Unul dintre ele te-a zărit într-o haltă.
 Un tren cu răniți, bandaje, ger.
 Chiciură murdară de sânge și cer.
 Străino, să vorbim mai încet.
 E un transfer riscant
 atâta neant
 lângă inima ta părăsită.
 Ninse.
 Și ochii mei toți
 se ațin cu brațele deschise
 să nu intre frigul.

Arca

De vom vorbi ne vom ieși din minte.
 Ne vom târî sub cuvinte.
 Mai târziu domnilor mâinile ceasornicului
 vor refuză să ne arate nimic.
 Disperarea susține că-i merge bine acolo,
 în ringul remușcării
 ne învoim cu proprietarul iluziei
 ca să luăm cu noi și câinele.
 Ne-am înțeles deja că moartea e amanta
 care l-a condus la vapor
 într-o bucurie a neștiutului
 și apoi chipul ei aplecat să-și întoarcă profilul spre
 geam

și porumbelul coborând pe un jgheab dat în putregai,
 vestindu-i pe oameni și cai:

- Fiți răbdători! Așteptați să treacă mâinile
 în posesia plopilor.

N-am existat

N-am existat
 Mi-ar părea mie că alte lumi mă străbat.
 Pe această stradă ceasurile vor arăta,
 cu un mic bacșiș,
 exact timpul pe care ți-l dorești.
 S-a ținut seama de beneficiile aduse de înger.
 Știu că-ți datorez o parte din suflet
 încă de pe vremea când frecventam alte inserări,
 învins de umbra unei întrebări.
 Așteptați-mă! Până mai ieri aveam copilăria intactă.
 Remușcarea sângerează și-i tânără, păcatul perfect.
 Când îți va fi greu,
 voi împărți cu tine rămășițele inimii mele murdare.
 Sunt ipocrit de ocazie. Preferatele mele:
 sinucidere în serie și filmele lacrimogene.
 Mi-aduc aminte că eram grăbit.
 Sfârșitul lumii pica în ziua unei vrăbii.
 Cerul era zgribulit,
 salutat de săbii.
 Pentru lipsa de calciu nu găsesc explicații.
 Vinovată pare a fi singurătatea.
 Ca să fiu liber îmi rup mâinile.
 Îmi scot ochii și lumina nu mai face zgomot.
 Concret: după exemplul inimii,
 care face ocolul trupului în zero secunde,
 n-am existat.

Ștefan Goanță și Sălajul

6. Zalău - Centrul de Îndrumare a Creației Populare și a Mișcării Artistice de Masă al Județului Sălaj

(septembrie 1976 - februarie 1990) II

Irina GOANȚĂ

În toate discuțiile despre activitatea sa, Ștefan Goanță detaliază preocupările pentru datini, obiceiuri, tradiții și pe latura lor materială. Știm și noi că, în domeniul artei populare, se produce mult, dar puține din piesele rezultate se pot cataloga drept autentice obiecte de artă. A existat și mai există încă tendința de mimare nereușită, bineînțeles, a unor modele, tehnici și cromatici din alte zone pe care fondul local autentic le respinge din punct de vedere artistic. *Nu opinăm pentru copierea fidelă și la nesfârșit a arhetipurilor, act de simplă execuție care ar transforma pe creator într-un meșteșugar minuțios și corect. Privim însă inovația nu ca pe un salt exploziv, ci ca pe o continuare firească a tradiției, ca pe un dat personal care izvorăște din „febra” creatorului, însă se încorporează organic în specificul local spre a-i amplifica firesc virtuțile estetice. [...] se impune revigorarea sau reconstituirea unor arte - meșteșuguri uitate sau abandonate: sculptură în lemn, os, corn, alabastru, ceramică, încrustările în piele, împletiturile din răchită, pănușă etc. Trebuie adăugat că valorile artistice care se creează, în special împletiturile, cusăturile și țesăturile reprezintă o importantă sursă economică pe care multe cooperative meșteșugărești din județul nostru trebuie să o exploateze tot mai insistent și competent¹. Și se mai știe că înaintașii și-au comunicat aspirațiile și experiențele nu numai în fapte materiale, ci și într-o uriașă arhivă nescrisă care este memoria satului. Sălajul, ca toată țara, este o imensă vatră din care reverberează ecouri multiple, încifrate în sistemul obiceiurilor, tradițiilor și legendelor cu o tematică neînchipuit de bogată². Acceptă că, și prin intervenția metodiștilor de la Centrul Județean al Creației Populare, femeile și fetele reîncep să coase costumele populare pe care apoi să le poarte în zilele de sărbătoare sau pe scenă, iar costumul popular local nu mai este privit ca o simplă adiacență vestimentară. Numai că, uneori, bucuria cântecului și dansului, pe scenă, este umbrită de o mare neîmplinire. [...] a lipsit costumul popular autentic [...] Cântecele, dansul și portul s-au născut deodată și au crescut perfecționându-și împreună și reciproc frumusețea, ca un triptic indestructibil; [...] Costumul popular nu este frumusețea exterioară a folclorului, ci reflexul exterior al frumuseții interioare a lui, glasul vizual prin care acesta se rostește³.*

Întotdeauna a lăsat la urmă, cu intenția de a pozi mai mult asupra lor, grupurile artistice care și-au mărturisit mesajul prin cuvântul rostit, cel mai sigur și mai direct argument al nostru din trecut spre viitorime, cuvântul românesc. A apreciat activitatea teatrală des-

Foto 1. Io, Mircea Voievod de Dan Tărchilă, ediție nouă, regia artistică - Ștefan Goanță; în rolul principal, Ștefan Goanță (stânga)

fășurată la Casele de Cultură din județ, virtuozitatea recitatorilor din majoritatea localităților, dar nu putem să nu amintim că răspunderea pentru o limbă „ca un fagure de miere” trebuie să fie mult mai mare. [...] Cuvântul rostit este principalul mesager al gândurilor noastre. Trebuie să ne cultivăm limba ca pe un dat definitiv al națiunii. Nu vrem „oratori, retori sau limbuți”, vrem și trebuie să avem vorbitori ai limbii române frumoși și generoși ca ea însăși⁴.

Pentru Ștefan Goanță, teatrul reprezintă locul în care utopia este posibilă. La conferințele susținute în cadrul „Studioului artistului amator”, afirmă că montarea unui spectacol teatral înseamnă o nouă reflectare a textului în oglinda scenei. Pentru o transpunere scenică reușită, trebuie bine cunoscut universul autorului, care poate oferi sugestii regizorului. Adevăratul său „dascăl” este Constantin Stanislavski, marele regizor rus, una dintre figurile marcante ale dramaturgiei mondiale. Regizorul re-compune universul operei dramatice, reușind să creeze atmosfera timpului în care este plasată acțiunea și să găsească chipul potrivit fiecărui personaj. După anul 1976, reia, într-o nouă distribuție, la Casa Municipală de Cultură din Zalău,

spectacolul cu piesa *Io, Mircea Voievod* de Dan Tărchi-lă, (Foto 1) un spectacol făcut cu dragoste, cu mare dragoste. Cu acea întreprinzătoare căutare, cu acel nobil și necesar efort de identificare a interpretului cu personajul, de reliefare a personajelor în datele lor fundamentale. [...] Ștefan Goanță - în rolul lui Mircea - creează un personaj de mare forță. Tandru și aprig, patetic și interiorizat, convingând, emoționând⁵. Mai târziu, cu o parte dintre interpreți, pune în scenă creația sa teatrală, *Zorilor, surorilor*, cu care va participa la concursul formațiilor de teatru condus de dramaturgul Gheorghe Vlad: *Din județul nostru au evoluat cu deosebit succes: formația de teatru a Casei Municipale de Cultură Zalău, cu „Zorilor, surorilor” de Ștefan Goanță, în regia autorului (text cu reale virtuți, interpreți foarte dotați)...*⁶ (Foto 2) Această echipă va fi prezentă apoi și la un Festival de teatru interjudețean cu piese originale desfășurat în municipiul Satu Mare. (Foto 3) La Casa Armatei din Zalău, a realizat spectacolul *La cumpăna zorilor*, text și regie; text bine scris, regie modernă, interpreți foarte buni⁷. De asemenea, în cazul poeziei, care trăiește în noi ca o stare permanentă, este un *modus vivendi* al nostru, hrănit de propria noastră frumusețe morală, sincronizarea între esența metaforizată a ei și transmiterea acesteia la un nivel interpretativ cât mai apropiat se impune ca o obligație. [...] Altceva se întâmplă în cazul grupurilor de satiră și umor, al brigăzilor artistice, unde ne exprimăm în fapte și mai puțin în sentimente, versul nu mai este scop, ci mijloc. [...] alternarea versului cu proza, cupletul, cronică rimată, versul satiric în general, [...] rămâne o modalitate care nu trebuie neglijată[...]⁸ Fapt constatat de grupurile de profil prezente în cadrul Concursului interjudețean de satiră și umor, *Avem cuvântul*, ajuns, în 1989, la ediția a III-a: *Pentru a nu știu câta oară - mărturisește Vasile Donose, directorul Teatrului „Constantin Tănase” din București, am constatat și în aceste zile că există fantezie, inteligență-*

Foto 2. Scenă din piesa *Zorilor, surorilor...* de Ștefan Goanță (primul din stânga)

*Tartistică, bun gust, dispoziție și curaj pentru atitudinea critică. [...] există o excelentă tendință de valorificare a elementelor de tradiție a culturii populare românești - umorul popular. Este excelent să constatăm câtă artă s-a produs în aceste zile la Zalău [...]*⁹

Așa cum am mai spus, în Sălaj, singura instituție artistică profesionistă era Orchestra populară „Meseșul”, dirijată de George Mișin-Vărieșescu, originar din Banat. Pentru a suplini oarecum lipsa artiștilor, se inițiază manifestarea *Fiii Sălajului*, care presupune o muncă de-a dreptul extenuantă. Ștefan Goanță este persoana de contact care concepe și redactează invitațiile, ia direct legătura telefonic cu fiecare invitat, apoi, după sosirea în Zalău, prin discuții cu fiecare invitat în parte, stabilește datele pentru prezentare. Spectacolele oferite publicului sălăjean cu acest prilej sunt eterogene, dar atractive prin diversitatea și calitatea lor. Ștefan Goanță regizează și prezintă aceste spectacole: *Bună seara, stimați spectatori - salutul nostru de circumstanță, dar care, azi, în această conjunctură, certifică o minunată seară. Așadar, cu fiii Sălajului - acasă. Mulți dintre ei ne-au mai onorat și cu alte prilejuri, însă o întâlnire ca aceasta constituie un fericit inedit. Ce ne oferă ei? Pe lângă bucuria reîntâlnirii, marea bucurie a cântecului și versului măiestrit prin talent, muncă, pasiune și dăruire. Ce le oferim noi, pe lângă aceeași mare bucurie a revederii... Imaginea unui oraș nou, a acestei citadele industriale de sub tâmpla Meseșului, construită cu mințile și cu brațele noastre... După o astfel de introducere, de fiecare dată alta, fiecare interpret este prezentat individual. Din câte îmi amintesc, în spectacolul „Fiii Sălajului - acasă” din 27 martie 1986, au evoluat cu un succes extraordinar: Eugen Fânățeanu, Alexandru Jula, Margareta Fânățeanu, Péter Janos, Paul Antoniu, Iulian Jurja, Angela Buciu, Sava Negreanu. (Foto 4) În final, cu un sentiment de regret în glas pentru că ia sfârșit acest periplu artistic: *Aici se încheie acest dialog al artelor așteptat de noi toți de atâta timp. În dorința și speranța unor noi asemenea fericite**

Foto 3 - Festivalul Teatrului Scurt, ed. I, „G.M.Zamfirescu”, Satu Mare, ian. 1982; Spectacolul cu piesa „Zorilor, surorilor” de Ștefan Goanță - premiul al II-lea

întâlniri, să mulțumim călduros valoroșilor fii ai Sălajului pentru încântătorul spectacol oferit cu atâta generozitate și dragoste. (Foto 5)

Nu era deloc străin nici de momentele artistice consemnate de programele calendaristice, adevărate sărbători ale sufletului. La 15 Ianuarie și 15 Iunie - *Eminescu* era la loc de cinste. Ștefan recita și prezenta de fiecare dată recitalul de poezie și muzică organizat în decorul oferit de secția de artă „Ioan Sima” de la Muzeul Județean de Istorie și Artă al Sălajului: ... au participat criticul literar Valentin Tașcu și actorul Vasile Constantinescu. Au recitat: *Nela Murariu, Ștefan Goanță, Ioan Pinteș* și a interpretat romanețe, pe versuri eminesciene, solistul vocal Pavel Păușan, acompaniat la vioară și pian de Ștefan Ioanovici și Ioan Ciobanu¹⁰. În preambulul recitalului din ianuarie 1990, Ștefan Goanță spune, printre altele: ... *să-I dedicăm Revoluția noastră, iar în perioada care urmează să fim cu Eminescu în minte și în suflet... Citindu-l și recitindu-l pe Eminescu, vom descoperi de fiecare dată că în fiecare cuvânt, în fiecare vers, Eminescu este el însuși, picurând din fînța sa nemurire în tot ceea ce a scris*. Pe parcurs, într-o liniște desăvârșită, interpretează *Doina și Colinde, colinde*, iar în final, *Epigonii*. La 1 și 8 Martie, de fiecare dată, scrie în presă, regizează spectacole. Iată un crâmpei din spusele autorului: *Un mărtișor... O lacrimă de lumină, bucurie și speranță izvorâtă din inima mea spre inima ta, a lui și a tuturor; un inel de logodnă oferit primăverii, pământului crud, cerului proaspăt și fiilor lor, semenii mei; un ghiocel, clopoțel al albului imaculat trimis să-și reverse clinchetul purității în ochii voștri; o neistovită dorință a timpului meu interior țâșnită năvalnic în strigătul pur: vă iubesc, oamenii!; o ofrandă se împarte și niciodată nu se desparte.[...] Un mărtișor... Ca să auzim cum crește iarba, cum miroase vântul, cum strălucesc a bucurie ochii dragilor noștri la ceasul întâi al primăverii dintâi*.

De asemenea, la Sălaj, coordona spectacolele ce se desfășurau pe stadion, în timp ce, în alte județe, aceste spectacole erau regizate de profesioniști din teatrele țării, în schimbul unor sume bune. Aici, pe stadion, era nevoie de foarte mulți figuranți, astfel că doamna profesoară Eugenia Pop, inspector la învățământ, avea grijă să fie prezente toate școlile și chiar grădinițele. De la tribuna oficială, de unde se dirija spectacolul, se mai auzea în microfonul pe care îl ținea Ștefan Goanță în mână câte un enunț de tipul „Jos epoca de aur!” și atunci se pornea un freamăt și un val de râsete cuprindea întregul stadion. Actorul Paul Antoniu de la Teatrul Dramatic din Baia Mare, originar din Sălaj, invitat permanent ca interpret în aceste spectacole, era uluit de uriașa desfășurare de forțe și îl felicita pentru regia unor astfel de spectacole. După ce l-a descoperit, pentru spectacolele mari, Ion Traian Ștefănescu, prim-secretar la Sălaj, nu mai admitea intermediari, vorbea direct cu Ștefan Goanță despre acestea, iar într-o discuție particulară, l-a întrebat, fără ocolișuri, cum a ajuns în Sălaj, ce caută el acolo.

Foto 4. Ștefan Goanță (stânga) alături de actorul Péter Janos din Cluj-Napoca, fiu al Sălajului

Ca răspuns, a fost suficient un surâs amar, la care s-a adăugat privirea lui încărcată de o ironie ascunsă și exclamația *Eiii!...*, urmată de cuvintele: *parcă dumneavoastră nu știți...* Dar cum l-a descoperit?! Trebuia organizat un spectacol festiv cu prilejul unei sărbători. Bineînțeles că s-au înghesuit mai mulți cu tot felul de „compuneri” de montaje literar-muzicale, care mai de care... Fiecare își prezenta „oferta”, iar Ion Traian Ștefănescu zicea: „altul, altul, altul...” După ce s-au epuizat „oferțele”, cam revoltat, ITS-ul a exclamat: „Nu mai aveți niciunul?” Președintele Comitetului de Cultură, pentru că lui i se adresa întrebarea, a spus cu o jumătate de gură: „Da, îl mai avem pe metodistul de la Centrul de Îndrumare...” „Să vină aici!” a rostit ferm ITS. Ștefan nu era de față și nici nu era pregătit cu text și scenariu, deoarece îi părea bine că se mai oferă și alții să organizeze și să conducă astfel de spectacole. A fost chemat telefonic și a venit imediat, iar cei doi au început să dialogheze pentru ca, în final, să stabilească exact ce trebuia pentru spectacolul respectiv. De atunci, ITS, cât a mai stat la conducerea Sălajului, ignora „treptele” intermediare, i se adresa direct lui Ștefan Goanță și discutau la nivelul lor despre ceea ce trebuia întreprins. De fiecare dată, felicitărilor actorului Paul Antoniu pentru reușita spectacolelor, li se adăugau cele ale lui Ion Traian Ștefănescu. Pentru că ceilalți nu mai aveau glas, rămâneau uimiți de largă desfășurare de grupuri artistice, pe care o mânuia cu atâta pricepere și energie Ștefan Goanță. Coborând de la stadion, într-o vară, am surprins următoarea discuție: „Priceput e omul ăsta”. „Da’ ce voce are!...” „Cum poate să stăpânească un stadion întreg?!” Și îngrijorarea unora: „Cine va face spectacolele astea dacă se pensionează el?” Sigur, oricine poate concluziona. Și apoi, erau exclamații retorice, nu prea se putea răspunde. Pe el însă aceste spectacole îl istoveau fizic și psihic. De fiecare dată, se întorcea acasă cu un gust amar și hotărât să-și găsească de lucru în altă parte, dar unde?!...: *Nu mai pot, eu fac scenariul, aleg interpretii, fac regia spectacolului și aștia de la București vin să-mi spună de câte ori trebuie să apară numele...* De multe ori,

Foto 5. Spectacolul *Fiii Sălajului*: în mijloc, Alexandru Jula (formația *Mondial*), fiu al Sălajului, Ștefan Goanță (primul din dreapta)

discutam toată noaptea despre ce ar vrea să facă și ar face bine: *Ufff, conită, ce mi-ar plăcea să scriu mereu, și ce vreaaauuu..., să scriu teatru, proză, să joc teatru, să public...* Și eu îl susțineam și chiar i-am întreținut iluzia că va fi un scriitor bun, cu toate că mereu i se refuza publicarea în revistele vremii; uneori, niște „binevoitori” interveneau în text, prin scoaterea celor mai importante secvențe, și asta îl scotea din fire și-l determina să nu mai trimită texte la nicio revistă.

N-a fost neglijată deloc activitatea de creație literară. Instituie Festivalul interjudețean de poezie *Ioniță Scipione Bădescu* care se desfășoară, anual, la Casa Științei și Tehnicii pentru Tineret din Zalău, cu două secțiuni: creație și interpretare. Începând cu această ediție (1984 n.n.), datorită participării unor creatori și interpreți de poezie din 15 județe ale țării, Festivalul [...] capătă caracterul de manifestare interjudețeană [...], bucurându-se de contribuția unor valoroși reprezentanți ai revistelor de profil cultural din țară și a unor creatori de certă valoare din toate județele țării¹¹. Aflată, în 1985, la cea de-a XI-a ediție, manifestarea a avut în juriu, pe lângă oameni de cultură din localitate, pe scriitorul Viorel Știrbu din București și pe Vasile Sav, redactor la revista „Tribuna” din Cluj-Napoca. A oferit premiile celor mai valoroși creatori de poezie din țară și din județul nostru: Ioan Sorescu și Constantin Voiculescu (Craiova), Virgil Panait, Constantin Cotea și Iulia Rebegea (Focșani), Răzvan Ducan (Târnăveni), Ion Pițoiu, Ioan Ardelean, Viorel Tăutan și Bartus An-

drás (Zalău). Reușește, de asemenea, să editeze cele două volume ale antologiei *Pământ străbun românesc*, în 1977 și în 1981. *Volumul actual* (cel din 1981 n.n.), îngrijit de Ștefan Goanță, se vrea, cel puțin în intenția redactorului, o continuare a celui apărut în 1977, sub redacția aceluiași¹².

Din anul 1986, am lucrat și eu la Comitetul Județean de Cultură-Sălaj, având ca responsabilitate, printre altele, și activitatea de promovare a cărții, și chiar mi-am luat rolul în serios. Se organizau atunci, de la nivel național: *Luna cărții la sate*, *Săptămâna cărții tehnico-științifice*, *Luna cărții în întreprinderi și instituții*, *Decada cărții românești* etc., iar noi ne propuneam marcarea unor date aniversare ale marilor noștri scriitori și activități care să devină tradiționale, precum *Colocvii literare sălăjene* (cu participarea, la prima ediție, a criticului literar Laurențiu Ulici, a Andalunei Borcilă și a lui Adrian Sârbu, din redacția revistei *Echinoc*) sau *Scriitori sălăjeni pe meleaguri natale* (La prima ediție, au fost prezenți: Dumitru Micu, Vasile Avram, Vasile Radu Ghenceanu, Szilágy István, Traian Vedinăș, Vasile Vetișan). În cadrul ediției din 1989, Ștefan Goanță s-a bucurat de prezența prietenului său drag, Vasile Avram, pe care îl cunoștea din vremea în care acesta din urmă era la Centrul de Cultură al Județului Harghita, dar și de cei cu care se întâlnea deseori în localitățile lor de proveniență din Sălaj, Dumitru Mureșan (Aluniș), Vasile Radu Ghenceanu (Măierîște). *Au venit [...] să ne dăruiască puțin din sufletul și gândurile*

lor, să le dăruim puțin din sufletul și gândurile noastre, să se mai umple, pentru o vreme, de dragul locurilor natale. Dialogurile despre cultură, despre receptarea poeziei eminesciene, precum și lectura din creația proprie au făcut din aceste întâlniri adevărate sărbători ale sufletului...¹³

(Foto 6) Așa se face că județul nostru a beneficiat de prezența în rândul cititorilor a reprezentanților marilor reviste culturale ale Transilvaniei: *Steaua*, *Tribuna*, *Transilvania*, *Vatra* (Aurel Rău, Adrian Popescu, Eugen Uricaru, Petru Poantă, Constantin Cubleşan, Tudor Vlad, Vasile Sălăjean, Negoită Irimie, Ion Lungu, Mircea Tomuș, Ion Mircea, Vasile Avram, Dumitru Mureșan), precum și reprezentanți ai diferitelor edituri: „Editura Științifică și Enciclopedică”, „Editura Didactică și Pedagogică”, „Dacia” și, mai târziu, „Casa Cărții de Știință” (Ion Iliescu, Irina Petraș, Ștefan Damian, Vasile Rebreanu). De asemenea, am organizat lansări de cărți ale unor scriitori și cadre universitare: Ioan Noja, Teohar Mihadaș, Andrei Marga, Traian Vedinaș, Viorel Știrbu, Tudor Vlad, Eugen Uricaru, Constantin Cubleşan. Mi-amintesc întâlnirea de la Bălan, dintr-o zi de februarie, cu cei de la Editura *Dacia*. Vasile Rebreanu a vorbit despre proza românească de inspirație rurală și a încheiat cu niște cuvinte care ne-au provocat fiori: *...și dumneavoastră îl aveți pe prozatorul Ștefan Goanță - aici, lângă mine - care îi continuă, prin scrisul său, pe Rebreanu și pe Sadoveanu... Ce-i drept, ideea a fost reluată, independent, de cei care s-au familiarizat cât de cât cu proza lui Ștefan Goanță publicată după 1990. La activitățile pe care le organizam la Casa de Cultură a Sindicatelor, participau și unii dintre membrii Cenaclului *Silvania*, condus de către profesorul Iuliu Suci. Evenimentele din decembrie 1989 ne-au găsit la Sărmășag, la centenarul *Ion Creangă*, în com-*

pania scriitorilor Mircea Tomuș, Valentin Tașcu, Ion Mircea și a actorului Constantin Chiriac, interpretul lui Nilă din filmul „Moromeții”, astăzi directorul Teatrului din Sibiu. Doamne, ce dezlănțuire de forțe!...

NOTE:

¹ Goanță, Ștefan, *Creația populară, componentă a creativității satului*, în „*Năzuința*”, 22 iunie 1985, p. 2;

² Goanță, Ștefan, *Cu ulcioare la izvoare*, în „*Năzuința*”, 19 februarie 1983;

³ Goanță, Ștefan, *Bucuria cântecului și dansului*, în „*Năzuința*”, 9 aprilie 1983, p. 2;

⁴ Goanță, Ștefan, *Primatul cuvântului dat*, în „*Năzuința*”, 22 decembrie 1984;

⁵ Vesa, Maria, *Un spectacol făcut cu dragoste - „Io, Mircea Voievod”*, în „*Năzuința*”, 18 octombrie 1980, p. 6;

⁶ * * * *O sărbătoare a verbului românesc*, în „*Năzuința*”, 4 iulie 1981, p. 6;

⁷ * * * Ibidem;

⁸ Goanță, Ștefan, *Poezia și virtuțile ei estetic-educative*, în „*Năzuința*”, 21 februarie 1981, p. 6;

⁹ Petrean, Ileana, *Marginalii la spectacolul-concurs „Avem cuvântul”*, în „*Năzuința*”, anul XXII, nr. 1632, sâmbătă, 16 septembrie 1989, p. 2;

¹⁰ * * * *Recital de poezie și muzică „Mihai Eminescu”*, în „*Năzuința*”, nr. 1598, 17 ianuarie 1989, p. 2;

¹¹ Goanță, Ștefan, *Festivalul interjudețean de poezie „Ioniță Scipione Bădescu”*, în „*Năzuința*”, 30 iunie 1984, p. 6;

¹² I. S., *Pământ străbun românesc*, vol. II, în „*Năzuința*”, 11 septembrie 1982, p. 2;

¹³ Petrean, Ileana, *Scriitori sălăjeni, acasă*, în „*Năzuința*”, anul XXII, nr. 1613, sâmbătă, 6 mai 1989, p. 2.

Foto 6. Scriitori sălăjeni, acasă

Prima biserică românească din Zalău

Marin POP

Rezumat

După terminarea Primului Război Mondial și realizarea Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918, în Zalău s-au stabilit, temporar sau definitiv, o serie de funcționari veniți din Vechiul Regat. De asemenea, la Zalău, în incinta Cazarmei Militare, care a primit numele generalului-erou Dragalina a fost stabilit sediul Batalionului 7 Vânători de Munte. Noii veniți, în marea lor majoritate, aparțineau cultului ortodox.

Ei au reușit să construiască la Zalău prima biserică românească. Momentul solemn al sfințirii bisericii a avut loc în ziua de 23 octombrie 1927 și a reprezentat un eveniment deosebit pentru comunitatea zălăuană, indiferent de apartenență religioasă sau etnică.

Biserica „Sfânta Treime” reprezintă astăzi un important monument arhitectonic, religios, istoric și cultural pentru Municipiul Zalău. De asemenea, statuia Mitropolitului Andrei Șaguna, amplasată în curtea bisericii, care redă astăzi și numele străzii, foste Florilor, constituie un adevărat monument unic prin reprezentarea sa.

După terminarea Primului Război Mondial și realizarea Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918, începând cu guvernul condus de generalul Alexandru Averescu, în Zalău s-au stabilit, temporar sau definitiv, o serie de funcționari veniți din Vechiul Regat. De asemenea, la Zalău, în incinta Cazarmei Militare, care a primit numele generalului-erou Dragalina a fost stabilit sediul Batalionului 7 Vânători de Munte. Noii veniți, în marea lor majoritate, aparțineau cultului ortodox.

Până în acel moment și de fapt până în anul 1948, populația românească din Zalău aparținea cultului greco-catolic, în marea lui majoritate, dar nu aveau încă biserică. Zalăul a fost declarat parohie greco-catolică abia la anul 1914, odată cu vizitațiunea canonică a episcopului diecezei de Gherla, Vasile Hossu (**Vezi, pe larg, Marin Pop, „Istoricul construcției bisericii Adormirea Maicii Domnului din Zalău”, în revista Caiete Silvane, nr. 32, septembrie 2007**)

Sosind în Zalău, funcționarii de religie ortodoxă, împreună cu preotul ortodox din Zalău, Remus Roșca, semnatar al Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918, au hotărât să-și construiască propria biserică.

A fost aleasă locația de pe fosta stradă a Florilor, actualmente Andrei Șaguna. Terenul pentru construcție a fost donat de statul român, pe locul unde se afla o

fostă grădiniță, care a fost transformată în casă parohială. Construcția data din 1870 și după multe modificări a fost folosită ca și casă parohială, până în anul 2008.

Cel chemat să construiască lăcașul de cult a fost arhitectul Alexandru Floriansics care, spune presa vremii, „a dat dovadă și de astă dată de munca solidă ce o pune la orice întreprindere”. Biserica are plan în formă de cruce, cu o lungime de 24 m și o lățime de 8 m, zidită în stil bizantin.

Interiorul bisericii a fost pictat de Bogdan de la Șimleu, „care a depus multă muncă pentru a da o lucrare frumoasă”. Iconostasul sau catapeteasma bisericii este opera profesorului Th. Lorman și reprezintă „o adevărată podoabă, atât ca concepție, cât și ca execuție”, după cum spunea profesorul Leontin Ghergariu în momentul sfințirii bisericii.

La zidirea noii biserici au participat puțini, dar mărinosi credincioși din oraș, ajutați de soldații și ofițerii din Garnizoana Zalău. Prin grija episcopului Pompiliu Țolca, profesor în Zalău, s-a luat un împrumut bancar de aproximativ 600.000 lei. Datorită dobânzii și izbucnirii marii crize economice mondiale, împrumutul bancar va ajunge, în anul 1932, la suma de 920.000 lei. El a fost achitat cu ajutorul donațiilor făcute de către credincioși.

Momentul solemn al sfințirii bisericii a avut loc în ziua de 23 octombrie 1927 și a reprezentat un eveniment deosebit pentru comunitatea zălăuană, indiferent de apartenență religioasă sau etnică.

Sfințirea bisericii a fost făcută de către P.S. Sa episcopul Nicolae Ivan de la Cluj, asistat de aproximativ 18 preoți.

Sărbătoarea a început cu o zi înainte, Sâmbăta, când episcopul Nicolae Ivan a sosit la Zalău. Orașul a fost împodobit frumos, iar la intrarea dinspre Cluj, conform tradiției, a fost construită o poartă de triumf. Acolo l-au așteptat autoritățile locale, în frunte cu primarul Vasile Cloaje, pe episcopul Nicolae Ivan. După întâmpinarea solemnă, episcopul s-a deplasat la biserică unde era așteptat de către preoți, care i-au urat, la rândul lor, bun venit înaltului oaspete.

Ziua de Duminică, ziua sfințirii bisericii, a început în sunetul clopotelor, care îi chemau pe credincioși la rugăciune. La ora 9, a început slujba religioasă, pontificată de episcopul Nicolae Ivan. Înainte de a începe slujba, episcopul a ridicat la rangul de protopop pe Remus Roșca, căruia îi revine o mare parte din munca depusă pentru zidirea bisericii. Episcopul a sfințit, apoi, bise-

rica, pe care a închinat-o Sfântului Nicolae, probabil și după numele său. Așadar, acesta a fost primul hram al bisericii, care astăzi poartă hramul Sfintei Treimi.

În cadrul Liturghiei a cântat corul episcopiei din Cluj, condus de profesorul Sava Golumba. La sfârșitul Liturghiei, episcopul Nicolae Ivan a rostit o predică înălțătoare, în care a îndemnat poporul să-și păstreze credința „ca să o poată lăsa moștenire, așa cum ne-a lăsat-o nouă de moștenire marii noștri înaintași: Ștefan cel Mare, Andrei Șaguna, Simion Bărnuțiu, Gheorghe Pop de Băsești”.

După Liturghie au urmat o serie de recepții în Sala festivă a Prefecturii, actualul sediu al Primăriei Municipiului Zalău, sala „Avram Iancu”. La recepții au fost prezente autoritățile bisericești, civile și militare. Toți cei prezenți și-au manifestat bucuria pentru că în Zalău s-a reușit edificarea primei biserici românești. La final, episcopul Nicolae Ivan a mulțumit celor prezenți și i-a îndemnat pe toți „la muncă sinceră pentru prosperarea statului, pentru ca astfel să avem pacea launtrică și să câștigăm respectul străinătății”.

După recepții, aproximativ 200 de persoane au participat la un banchet organizat la restaurantul Transilvania. Un fapt inedit este acela că în presa vremii regăsim și meniul care a fost servit cu această ocazie, pe care îl redăm și noi în continuare: „Țuică, mezeluri și măslin, ciorbă de pasăre; fripturi: purcel fript cu varză roșie, pasări cu cartofi prăjiți, salată; prăjituri: gogoși cu dulceață de vișine; fructe: struguri și mere, cafea turcească; beuturi: vin ½ kg., 1 sticlă de sifon sau apă minerală”.

Conform obiceiului epocii, la banchet s-au ținut mai multe toasturi. Ele au debutat cu episcopul Nicolae Ivan, care a închinat pentru Majestatea Sa Regele Mihai I. Au mai toastat Ioil Ghiuruțan, protopop ortodox de Românași, pentru superiorul său ierarhic, Nicolae Ivan, Vasile Cloaje, primarul Zalăului, pentru guvern, senatorul PNT, colonel Mărășescu, pentru armata română, protopopul Remus Roșca, parohul și ctitorul noii biserici, pentru reprezentanții confesiunilor prezente la eveniment, Cornel Sima, fratele mai mare al pictorului Ioan Sima, în numele Prefecturii și preotul Giurgiu, care a toastat pentru „pacea confesională”. A urmat la cuvânt reputatul profesor universitar Panaitescu, parlamentar de Sălaj din partea Partidului Poporului, care a toastat, „cu o rară elocvență pentru biruința neamului românesc”. Alexandru Aciu, președintele Astrei sălăjene, secretar al Reuniunii Femeilor Române Sălăjene, la vremea respectivă deputat național-țărănesc și președintele organizației PNT Sălaj, a toastat pentru femeia română, „menită să împodobească noul locaș sfânt”. Nicolae Cristea, fost prefect de Sălaj, în timpul celui de-al doilea guvern condus de generalul Averescu (martie 1926-iunie 1927), a toastat „pentru cei ce înțeleg să se sprijine reciproc, cum au făcut uniții și ortodocșii la Zalău”. Au mai toastat B. Alexandrescu, pentru cler și oaspeți și P.

Biserica Ortodoxă „Sfânta Treime” din Zalău

Palade, pentru Comitetul parohial și cor. La final, P.S. Sa Episcopul Nicolae Ivan a încheiat, mulțumind tuturor, pentru „dragostea și devotamentul” pe care l-au manifestat față de Biserică, Rege, Guvern și pentru el personal.

Seara a avut loc un concert impresionant, la care au participat distinșii oaspeți, alături de comunitatea zălăuană. Corul episcopiei din Cluj, condus de profesorul Sava Golumba a susținut un concert impresionant. Presa vremii consemnează și programul concertului:

„I. 1). S.G. Porumbescu: Tatăl nostru ...; 2). S. Vorobchieviciu: Psalm 140; 3). Davidof: Cerurile spun slavă ...; 4) G.V. Mandicevschi: Psalm 100;

II. 1). F. Abt: Apărător patriei; 2). T. Popoviciu: a) Cucule, b) Toarce lele ...; 3) I. Mureșianu: a) Supărat ca mine nu-i ...; 4) I. Vesilescu: Balada lui Iancu (5 părți).

III. 1). G. Verdi: Corul bandiților din opera Ernani; 2). a) Schrader: Departă într-o vale tăcută; b) I. Flondor: Somnoroase păsărele; 3). G. Dima: În zadar alerg pământu; 4). I.G. Brătianu: Pui de lei”.

Sala de spectacole s-a dovedit neîncăpătoare, ceea ce era un „lucru rar” în Zalău, după cum spune profesorul Ghergariu. Publicul a răsplătit cu multe aplauze fiecare bucată interpretată, apreciere „justă” spune el, deoarece corul episcopiei din Cluj, „laudă dirijorului”, era „un cor bine disciplinat”. Bucățile cântate au fost, după părerea lui, „executate cu foarte multă precizie și artistic”. Concertul a reprezentat pentru întreaga asistență „un prilej de adevărată reculegere sufletească și distracție superioară”.

Biserica de pe fosta stradă a Florilor a fost păstorită de preotul-protopop Remus Roșca până în anul 1940. În urma Dictatului de la Viena din 30 august 1940, a avut de suferit la fel ca marea majoritate a românilor din Sălaj. A fost expulzat în România, împreună cu episcopul și profesorul Remus Țolca. Protopopul Remus Roșca nu s-a mai întors în Zalău după război, ci s-a retras la Dej, unde a și decedat. Episcopul Remus Țolca, împreună cu familia sa s-a întors la Zalău.

În timpul ocupației și războiului, parohia a rămas vacantă. Lăcașul de cult a ajuns într-o avansată stare de degradare.

După război, începând cu anul 1945 până în 1952, lăcașul de cult a fost păstorit de preotul Iacob Panga, care a reușit să adune o sumă de 320.000 lei, cu care a reamenajat biserica, a confecționat mobilierul de lemn de stejar, adică 2 strane și 51 de scaune în jurul pereților din naos, a repus sticla la geamuri, etc. Datorită acțiunilor sale anticomuniste, preotul Panga a fost arestat în 1952 de către Securitate și închis timp de 6 ani. Printre închisorile și coloniile de muncă în care a fost deținut politic s-a numărat și Canalul Dunăre - Marea Neagră, un cimitir programat, după cum este titlul unei expoziții realizată de Fundația Academia Civică, care a fost vernisată și la muzeul din Zalău.

După arestarea preotului Panga, a fost numit un nou preot, în persoana lui Aurel Briscan. Acesta a păstorit un singur an, între 1952-1953, trecând la cele veșnice.

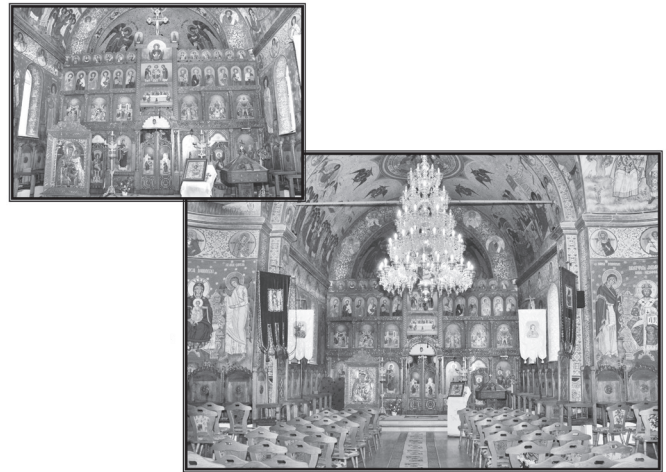
Din anul 1953 până în 1997, parohia a fost păstorită de preotul Traian Opriș, acesta fiind, alături de ctitorul bisericii, Remus Roșca, preotul care a păstorit cel mai mult în biserica de pe fosta stradă a Florilor.

Din anul 1958, biserica a fost afiliată la Catedrala „Adormirea Maicii Domnului”, care, după desființarea cultului greco-catolic, în anul 1948, a devenit biserică ortodoxă.

În anul 1984, biserica a fost reînființată ca parohie de sine stătătoare. În această perioadă, serviciile religioase s-au oficiat alternativ de preoții de la Catedrală: Traian Opriș, Ioan Gălgău și Ioan Ghiurco. Serviciile alternative au continuat până în 1994. Au mai oficiat protopopii Ioan Andreescu și Ioan Pop. De asemenea, preoții Ștefan Lucaciu și Ioan Pop.

În anul 1997 a fost numit ca preot paroh Iosif Ferent, iar din 1999 și preotul Alexandru Horvat, însărcinat de P.S. Sa Dr. Ioan Mihălțan, Episcopul Oradiei cu construirea Bisericii „Pogorârea Duhului Sfânt” în cartierul Porolissum.

De-a lungul timpului, la Biserică s-au efectuat mai multe lucrări. Astfel, între anii 1985-1990 s-a introdus încălzirea centrală. S-a tencuit Biserica în interior și exterior, s-au confecționat din tei sculptat un iconostas și un candelabru, s-a pictat Biserica în tehnica „fresco”, de către pictorul Tudor Costică, ajutat de Virgil Palade și s-au făcut unele lucrări de împrejmuire. Între anii 1997 și 2005 s-a renovat casa parohială, s-a

Biserica Ortodoxă „Sfânta Treime” din Zalău
Aspecte din interior

tencuit Biserica în exterior, în terasit, cu scene biblice creionate. De asemenea, s-a construit un spațiu pentru lumânări, s-a schimbat pardoseala cu parchet stratificat, s-au montat geamuri termopan, s-au schimbat scaunele, s-au achiziționat din Grecia: un chivot, două icoane, o cruce și două chipuri de heruvimi, necesare pentru Sfânta Masă, un candelabru și mai multe candelă. S-au refăcut instalația electrică și instalația de termoficare, s-au refăcut gardul și poarta, s-au construit o magazie și un grup sanitar, s-a dotat biserica cu cele necesare desfășurării în bune condiții a serviciilor religioase. Toate aceste lucrări s-au efectuat din donațiile benevole ale credincioșilor. În anul 2008 s-a construit o nouă casă parohială, iar în 2010 s-a amenajat curtea bisericii.

În prezent, biserica este păstorită de preoții Iosif Ferent, din anul 1997 și Ioan Fărcaș, din anul 2004.

La final, redăm cuvintele frumoase scrise de reputatul profesor Leontin Ghergariu într-un articol de presă, în momentul sfințirii bisericii, la 23 octombrie 1927: „Biserica ortodoxă din Zalău e o frumusețe de biserică. Mică, dar veselă. Ea trăiește”. Într-adevăr, ea trăiește și reprezintă astăzi un important monument arhitectonic, religios, istoric și cultural pentru Municipiul Zalău. De asemenea, statuia Mitropolitului Andrei Șaguna, amplasată în curtea bisericii, care redă astăzi și numele străzii, foste Florilor, constituie un adevărat monument unic prin reprezentarea sa.

Bibliografie:

1. Leontin Ghergariu, „Sfințirea bisericii ortodoxe din Zalău”, în ziarul *Meseșul*, nr. 41, 29 octombrie 1927.
2. Informații primite de la preotul Iosif Ferent, căruia îi mulțumim și pe această cale pentru sprijinul acordat în cadrul proiectului „Lăcașuri de cult din Municipiul Zalău”.
3. Referitor la activitatea cultului ortodox în județul Sălaj, până la cel de-al Doilea Război Mondial, vezi lucrarea bine documentată a domnului dr. Dănuț Pop, *Biserică și societate în Sălaj. Protopopiatul ortodox Românași*, apărută la Editura *Caiete Silvane*, în anul 2002.

Discordia (fragment)

*Colegiul Național „Sylvania” Zalău, cls. a X-a
(Premiul I la secțiunea „Proză” - Concursul de creație
literară „Iuliu Suceiu, Ediția a XIX-a, Zalău,
12 iunie 2014)*

Motto:

„Iadul este gol și toți demonii sunt aici”.

- William Shakespeare

I. Portret iudaic

Sunt blestemată să distrug tot ce ating și tot ce iubesc. Atâta moarte găsesc în juru-mi, încât o bestie s-ar îngrozi, dar eu nu mă îngrozesc. Vreau să cred că logica afirmațiilor mă va scoate din acest cerc al cruzimii, vreau să cred că iubind moartea, o voi distruge și pe ea și mă voi mântui. Vreau să cred în concluzia lui Spinoza, concluzia că sigură este substanța, deci Dumnezeu, că tot ce mă înconjoară e doar formă a lui Dumnezeu. Nu pot! Am distrus deja prea mult, iar pe zei nu-i distruge nimic. În jurul meu oameni, în jurul meu suflete. Câtă oroare de vid are natura! Și nu vreau să iubesc, să ating, să beatific. Fermecătoare această naivitate, această credință că pot a mă feri de tot ce voi distruge. Am suferit copil, descoperind că tot ce îndrăgesc este tot ceea ce pierd. Plângeam singură în camera mea din Cinciș-Cerna, plângeam sperând că mă va găsi cineva, că-mi va da puterea să mă ascund adevărului, să nu-l mai văd, să nu-l mai simt intrând forțat în mine și făcându-mă să tremur. Dar niciodată nu plângeam când trebuia, pentru că niciodată nu am fost găsită.

Tristețea aceasta, criza aceasta ce-mi confirma că sunt parte din diavoli și nu din Dumnezeu, am învins-o într-un final. Adică nu am învins-o, dar am tratat-o ca pe o nebună căreia îi bagi pe gât un sedativ. Era încă în mine, era acolo, o simțeam, mă tulburam simțind-o, dar nu mai avea puterea pe care o avusese cândva. Oricât am încercat să mă conving că tot ce am este aprioric (căci eram obsedată de filosofia kantiană), oricât am încercat să sper că numenul rațiunii mele este suficient de candid, oricât am încercat, am rămas cu același eu în spate, cu aceeași catifea din lanțuri ce-mi jupuia pielea. Și-am renunțat la tot: la orice sentiment, la orice miracol și la orice cale. Trăiam pe substratul arctic pe

care lava însăși încremenise, și mi-am privit într-o zi ochii în lac. Îi priveam și mă priveau fără a crede. Și ușor, din spiritul meu își făceau loc, printre fisurile de carne, și mergeau spre chipul meu și-l transfigurau și-l făceau unic. Dar a început să plouă peste noi, iar privirea din lac m-a încununat cu o teribilă idee.

Și cât blestem încape într-o idee!

Aveam în ochi lumina pe care o avusese Iuda când îl vânduse pe Hristos. Și-atunci, din lăuntrul sângelui meu, imaginația mi-a strigat:

- Portretul tău iudaic nu-i invenția mea!

Am sărit, tulburată și obsedată de cuvintele și de imaginile ce mă huleau, am sărit în acea oglindă a sufletului meu într-o zi de ianuarie.

II. Pradă inocenței

Nu pot descrie ce am simțit lovind și trecând dincolo de gheața lacului Cinciș, în orice caz, odată cu groază și frig, purificarea pe care n-am mai regăsit-o mult timp după aceea. Simțeam cum străpung gheața și cum mut în nucleul ei de focuri ale spiritelor reci, demonii mei. Simțeam că-i lepăd și că-i înec, că-i îngrop într-o prăpastie prea rece pentru iadul din care se trăgeau. Triumfam asupra lor o clipă, două, triumfam și-apoi, de nu știu unde, mă identificam îngrozită cu ei, deveneam ei, mă înecam și eu, înghețam, degeram cu ei.

Dar înainte să se lepede și ei de mine, o mână m-a prins de haină și m-a smuls din arcticul sângelui meu.

Am auzit apoi, ceea ce auzisem de o viață:

- Eu n-am făcut la nimeni nimic!

M-a aruncat din lac lângă el, m-a privit, și-a repetat discursul și m-a lăsat acolo, înghețată. În scurt timp sătenii s-au adunat în jurul meu, dar adormită fiind, adormită și înghețată, mi-am redeschis ochii după câteva zile. Mama plângea lângă mine și căldura toată se frângea asupra mea. Când am dat din mâini, aruncând de pe mine pături și perne, mama a tresărit din bocetul ei, m-a privit în ochi și a început să strige, să strige și să se plimbe prin curte.

- Îi vie, îi vie! Îi vie fata! Nebunu' mi-o salvat fata! Îi vie! Nebunu'!

Slăbisem în săptămâna aceea, slăbisem, mă albisem atunci, atunci când demonii mei nu mă mai

stăpâneau căutând un alter ego pe care să îl domine.

- Ce-ai vrut să faci? m-a întrebat tata. Ce-ai vrut să faci, neisprăvito?

Tăceam.

- Ce-ai vrut să faci? Tu n-ai gândit, n-ai gândit c-ai să ne umilești? Că satul tot are să ne privească altfel?

N-ar fi înțeles, de aceea tăceam.

- Nu știi, fată de douăzeci de ani trecuți, că iarna pe lac înotul nu-l învinge?

- Știu...

- Știi, carevasăzică! Ce-ai vrut să faci? Ți s-a urât cu binele? Urātu-ți-sa cu binele!

- Nu-i asta...

Și nu era asta. N-am vrut să mă sinucid, n-am vrut să mor, nu! Nu de asta am sărit în lacul înghețat. De ce-aș fi vrut...? Dar mi-am văzut chipul în apa lui, l-am văzut și arăta cumplit, arăta a trădare. Am crezut că, sărutându-l, trădarea se va închea într-un colț al lui și că mă va părăsi. Și așa a fost. Nu mai trăiam în sat demult. Nu-mi păsa că oamenii mă vor crede nebună, cui i-ar fi păsat? Locuiam, studentă la Universitatea de Litere și Filozofie, în Hunedoara.

Venisem pentru a fi acasă, cu ai mei, de Revelion. Venisem să-i bucur și i-am întristat, venisem să pe-trec și m-am purificat!

Oh, purificarea! Câte datorii sădește-n mine!

Nebunul! Nebunul care m-a salvat...!

- Eu n-am făcut la nimeni nimic, eu n-am făcut la nimeni nimic!

Ai făcut, ai făcut, am vrut să-i spun, m-ai salvat, nebunule, m-ai salvat și m-ai obligat a-ți salva memoria, dacă pentru viață este prea târziu.

De ce prea târziu? Pentru că nebunul din Cinciș a murit două săptămâni mai târziu, șoptind printre preotesele doliului ce-i umbreau fața:

- Eu n-am făcut la nimeni nimic...

***

Îl chema Ion Dogaru, în sat i se spunea fie Dogaru, fie moș Dogaru, fie Nebunu'. Era bătrân, uscat și privea mereu în gol. Îl cunoșteam de copil, cum venea în locurile în care ne jucam și striga „Eu n-am făcut la nimeni nimic!”, cum ne speria, cum se uita la noi cu ochi tulburi și vii, și inocenți și crunți. Pe fața lui se oglindeau toate calitățile și defectele lumii,

și nu le puteai despărți. Când noi, copiii, îl auzeam strigându-și vorba, ne apucam la fugă, îl huleam în șoaptă, îl blestemam, ne uitam la el ca la un câine. Odată, Mircea - fiul învățătorului din sat - aruncase în spatele lui o piatră. Ne-am speriat cu toții, dar n-am fugit. S-a întors Dogaru încet spre noi, de-i atârnav hainele albe, s-a întors plângând și urlând și dând din mâini:

- Eu n-am făcut la nimeni nimic, nu-nțelegi?

A fost ultima oară când l-am auzit rostind alte două cuvinte. Îi curgeau lacrimi pe față și s-a aplecat, a luat piatra ce-l lovise și-a aruncat-o într-un copac - nu în noi, nu lângă noi, ci într-un copac.

- N-am făcut la nimeni nimic, striga, eu n-am făcut la nimeni nimic!

Apoi a plecat, iar ei - copiii - au uitat întâmplarea. Aveam paisprezece ani atunci, paisprezece ani când prima idee a început să mă obsedeze. Am căutat-o pe mama:

- Mamă, i-am spus, ce-i cu moș Dogaru?

- Ce să fie? m-a întrebat mutând ligheanul din hambar.

- Îi nebun? De ce-i nebun?

- O făcut ca prostu' închisoare.

- Închisoare?! Pentru ce închisoare? și-auzind, îmi părea că îi înțeleg obscurul de pe față.

Mama s-a oprit din muncă, și-a pus mâinile în sold și m-a privit:

- Auzi, a spus, da' tu altă treabă n-ai?

- Hai spune-mi, am implorat.

- Era la un capăt de lac, iar tatăl Ecaterinei CoHuț la celălalt capăt, noaptea. CoHuț o fost lovit de pe-o parte a lacului, cam de pe unde stătea Dogaru, cu o piatră-n moalele capului și-o murit.

- Nebunu' o omorât un om?!

- Da' nebunu'! N-o fost el până-i lumea lume, da' o căzut de prost, săracu'. Și-o făcut ani grei închisoare, și-o-nebunit săracu' acolo, printre atâția diavoli!

- De-aia tot spune că n-o făcut la nimeni nimic!

- De-aia.

M-a cuprins, copil fiind, o milă dolentă pentru moș Dogaru, m-a cuprins așa, prin toată firea. N-am mai râs de el de atunci. Am încercat, îmi amintesc, în nerozia mea muzicală, să vorbesc cu el, să-l liniștesc.

Dar nimic nu spunea, decât vorbele scrise. Nimic nu făcea și nimic nu dorea decât să-l creadă cineva, să-l creadă și să-i ridice de pe spate trecutul ce-l apă-

sa atât de greu. Cumplită soartă a avut, sărmanul. Fără familie, fără prieteni, fără nimic în afara unei cumplite nevinovății, ce-l aduse în pragul disperării.

Și tot satul îl știa! Toți ar fi băgat mâna în focul cel mai arzător pentru el. Nu fusese el, nu omorâse el pe nimeni, nu făcuse el nimănui nimic!

III. Jurnal

Când am revenit, în februarie, la Hunedoara, eram alta. Citisem prea mult poate, sau poate începeam să mă maturizez. Sau poate nebunia în care trăiam nu avea sens și începeam, în sfârșit, să o simt. Nu știu. Nu mai știu. Nu mai credeam nici în dragoste, nici în fericire, rămăsesem descumpănită, goală, seacă, sordidă. Nimic nu mai credeam. Este, în fapt, basm tot ce-i bun. Copil fiind, citeam despre prinți și prințese, despre care am aflat ulterior că există (există, dar n-au puteri ca-n povești, sunt umani, sunt diferiți, sunt vii și sunt ca mine). Asta cred și despre dragoste. Există, dar e umană (deci limitată), diferită, moartă, probabil, și foarte străină mie. De ce nu mai cred acum nici în fericire? Pentru că... „dacă dragoste nu e, nimic nu e”.

Aș fi vrut să termin a-mi scrie gândurile adineaori, ar fi fost mai liric. Dar nu pot. Momentan scriu fără Poesis (așa-mi botezasem patosul), o știu și nu mă ascund. Nu vreau să o spun frumos, vreau doar să o spun... pentru că, amintindu-mi cum au început toate, devin încărcată și pentru că momentan așa îmi simt sufletul: nu frumos, dar suflet. Mă întreb ce s-ar întâmpla dacă ar rămâne așa... imposibil. Aș suferi pentru metamorfoza lui, suferința l-ar inunda, deci spală și purifică, și-ar deveni din nou vechiul meu suflet. Sunt prea conștientă de toate. Mulți filosofi aprobă egalitatea lucid-tragic, de aceea, poate, nu mai vreau să citesc nimic, pentru că nu mai vreau să fiu lucidă. M-am săturat. Vreau să cred din nou în toate prostiile în care credeam înainte să mă arunc în lac: dragoste, fericire, scop. Nimic nu mai cred. Nimic, nimic, nimic... Ascultam o melodie, în iarna aceea, întoarsă la Universitate. Nu-mi amintesc cine o cânta sau cum se numea, dar îmi frământă mintea versurile de început:

„I hurt myself today,

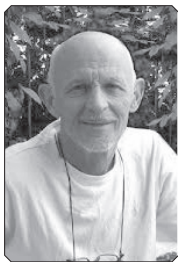
To see if I still feel,
I focused on the pain -
The only thing that's real”.*

(*Johnny Cash, „Hurt” -, „M-am rănit astăzi/ Să văd dacă mai simt/ Mă concentrez asupra durerii - / Singurul lucru real”)

Cât îmi plac aceste versuri, cât adevăr cuprind! Durerea - singurul lucru real. În viață, așadar, nu mă pot îndoii de două lucruri: de existența divinității și de existența durerii. Ambele există. Acestea nu sunt, așa cum credea Kant, nu există posibilitatea ca ele să fie ireale, să fie vis. Nu prea mai cred teoria filosofică, conform căreia „Un vis al morții eterne e viața lumii-ntregi” (Mihai Eminescu). O crezusem cu tărie înainte, o crezusem chiar înainte să-l citesc pe Kant. Dar nu o mai cred. Pentru că, din nou, nu mai cred nimic afară de durere și Dumnezeu. Restul nu știu. Restul poate că-i vis. Nici nu îmi pasă. Cu ce mă ajută pe mine asta? Trăiesc un vis urât, nu-i viață, e vis! - *Vai*, îmi spun, *câtă consolare știind aceasta!* Orice ar fi, nu-mi place. Dacă-i vis, dorm. Deci trăiesc, deci e degeaba totul?! Cred că am găsit consolarea: *Totul e în zadar*. Nu am suficiente motive să mă declar nefericită, de ce o fac? De ce e iarnă, miezul nopții, de ce sunt tânără și mi-am atins scopul fără să scap de pesimism? Fără motive, fără destule motive... Exact ca mării nihilști. Dar de-aș avea și eu geniu... Poate că am, poate că asta-i prețul lui: să fiu lucidă. (Și cât urăsc asta, Dumnezeule! Ce n-aș da să delirez, să mă învărt în divină și prea scumpa agonie!) Cât optimism! Râd, râd ca o nebună suferindă, râd de mine. Dacă aș ști că am geniu și că asta-i prețul lui (cât optimism până și-n a propune ipoteza!), atunci nimic nu ar fi lipsit de sens. Aș mai ști ceva, ar mai fi încă un fragment de realitate de care să mă agăț. Aș mai crede în ceva - în mine. Doamne, cât de bine ar fi..., dar iată că știu ceva foarte sigur (?!), aproape la fel de sigur cum știu că sufăr: nu am geniu. Nu am nimic, absolut nimic, și îndur totul, numai fiindcă reușesc să-mi iau gândul de la acel nimic. Câte certitudini afirm! Dar nimic nu-i cert, nimic decât durere. Simt durere. O simt chiar acum, când descopăr acest adevăr al lumii. Mă sfâșie, dar îmi trece, aproape, scriind. Revine. Revine, căci aud zgomote, aud oameni. Durere...

Mă duc să mă închin ei...

Povestirea introspectivă a paradigmei pro - contra

Eugen EVU

Explicit

Am parcurs cu acel tot mai subțiat „privilegiu” al cititorilor *d'antan, eheu fugaces!* - povestirile lui **Grigorie M. Croitoru**, recomandat de Ștefan Doru Dăncuș și de forța epică a unui talent admirabil, pare-se îndelung și laborios reprimat, întru a se decanta valoric prin semnificație. Re-situat virtual în zona (cazonă) „cu epoletii”, a stagiului militar ceaușit, dar cumva remanent stalinist, al generației noastre, romanul este relevant prin absența din „rețetar” a unui soi de simptom „cosmetizat”, al „memoriei reinventate”, carență a generațiilor post-optzeciste, „suspendate” în colaterale de tip „pornolirism”, „agonism”, recte pseudo-lustrativ, derulând cu încetinitorul - de facto - o falsă - memorie, per contrasensul realismului socialist de după „obsedantul deceniu”...; inerența ghilimelelor mele este scuzabilă, fiind un intrus în zona tabu a expertilor - cu sau fără organon psihanalitic, via I. Bogdan Lefter, Călin Vlasie, Virgil Diaconu, Gellu Dorian, Cassian Maria Spiridon, recte Ion Rotaru - Al. Piru - Cornel Ungureanu. Poate că „singurătatea printre poeți” soresciană, este una a psihanalizatorilor recentii și prefigurați ai... noului „obsedant deceniu” de după dislocările, seismele, reșezările societății noastre... repetitive... Dinamica acestor paradigme - dogme, dacă vreți dogmatrine, - ca temă posibilă, ar merita să facă nuvelele de față subiect pentru un seminar național.

Implicit

Retro - memorialul unor transfigurări și transcrieri ce vor trebui redacte memoriei colective îndelung traumatizate de „lazareturile” blecheriene ale schimonositei noastre (sic, n. n.) exegeze post-culturice. Regresiunea în memorie, ultra-lucid conspectată de această epică eliberatoare este semnul autenticității nu atât livrești, cât a Trăirii, decantat-empirice, admirabile.

Autorul este de departe și pe nedrept neștiut, un riguros psihanalist, un rar combatant al *proximei moralia*, ci nu... „minima”, cum *dixit* elitarii gonflabili ai belitorilor de dicționare și văruiitori de morminte genialoidici - emanați. Nuvela care consacră, reconsecră, magistral, înaltul Duh Nordic al necesarei RE-CONSTITUIRI patrimoniale, dezbolnăvite de crudul hystrionism acum în metastază...

Dintre greii venerabili (Ion Lăncrăjan, Marin

Preda, parțial Ion Caraion, Nicolae Breban, Augustin Buzura, Gheorghe Grigurcu, mai puțin Marin Mincu) pleiadicul Breban ar fi cel mai legitim a-l citi și „descoperi” pe autor. Nervul evocativ, devoalările memoriei deloc „selective”, (falsificatoare) - este al unei mari conștiințe și deloc contaminat de paradigma kafkiană, a monstrului memoriei, cum redefinea undeva Aurel Pantea, bunăoară. Amintirile din *iadul cazon, via cel al părintelui și generației postbelice*, sunt reînsuflețite, terifiant, seismic!, în *recapitulările cărții*, judicios arhitectonice. O carte *restaurativă*, cuceritoare, din seria necesarelor repleții ale întregii noastre literaturi. Oriunde ieși pulsul mărturisirii sale, ai șansa de a-ți reînțelege propria poveste, in extenso, povestea națională (fractalică) - netrucată de ventrilocii „justițieri” din subspecia Die Buckenwurm... Spectogramele acestui memorial *al infernului (in - discutabil)* pot face un film demn de patrimoniul culturii noastre în acest purgatoriu spart, **de groapă metafizică, a paradigmei sado-masochiste ce bântuie delirant noul deviaționism**. Poate că eruditul (...) Varujan Vosganian s-ar pronunța, numai că mă îndoiesc a o mai face, prietenii mei știu de ce. O dimensiune de rezistență, splendid etalată este aceea a amintirilor erotice, superioare obsesionismului unor Cărtărescu, Ioana Băiețică („Băgău”) and cohors, și pornoliricilor din finele veacului, începutul mileniului. Experiențele frustanțelor și devianțelor conjuncturale sunt dintre cele mai riguros-psihanalitic redacte, eliberatoare ale îngreunării subliminale. Curajul auto-observației netrucate, al retrospectivei (regresiunii în memoria lungă) are fiorul capodoperei genului. **Grigorie M. Croitoru** se cuvine a fi citit și nu „explicat” vanitos-sentențios, cum se poartă, de către tagma celor *sans organon*... Iar mai încolo, opiniez a sugera ca astfel de cărți să fie incluse în programele școlare pre-universitare, chiar dacă, să sperăm, noile generații nu vor mai fi „chemate sub arme”, ca mercenari **ai dogmatrinelor tentaculare care bântuie umanul**...

Mă rezum la atât, opinând că această carte ar merita cât de curând, să fie tradusă în limbi de mai mare circulație, pentru IMPACT, și citită atât de diasporele românești de aiurea, cât și de ue-iștii neoglobalismului... Salut această venire și le mulțumesc autorului și editorului că s-au descoperit reciproc. Este inutil a spune că Ea, cartea, se recomandă singură, își va selecta cititorul și eventual bucura, luminând labirintul (Cel de pe umeri).

Dinicu Golescu sau „însemnare” asupra neputințelor noastre*

Eugen CRIHAN

1. Marele boier și micșorările sale

Boier din protipendadă, aparținând așadar celei mai înalte trepte a ierarhiei sociale și politice a vremii sale, Dinicu Golescu este, totodată, unul dintre boierii pământeni, aflați, datorită conjuncturii de atunci, într-o oarecare stare de inferioritate strategică în raport cu elementul alogen, de sorginte fanariotă. Cu toate acestea, el reușește să ocupe funcții relativ importante în administrația acelor timpuri, fiind părtaș, cum însuși mărturisește, la proasta gestionare a treburilor publice din țară.

Până în jurul vârstei de 50 de ani nu pare a fi deloc deranjat de felul în care este condusă și gospodărită Țara Românească, și nici indignat de prezența masivă a elementului străin. Mișcarea de revoltă condusă de Tudor Vladimirescu nu pare să constituie pentru el, ca și pentru atâția alți boieri autohtoni, un șoc revelator, o trezire întru modernitate. Pe moșia sa de la Golești se petrece ridicarea lui Tudor dintre pandurii săi, de către eteriști, care îl asasinează ulterior.

Dar boierul Dinicu (care va înființa ulterior, pe aceeași moșie a dramei, una dintre primele școli românești, la 1826) nu este deloc implicat în evenimentul funest de la 1821, pentru simplul motiv că fugise din calea „zaverii” la Brașov - și nici nu dă ulterior semnale că ar fi regretat în vreun fel cele întâmplate în casele sale. Pare, cu alte cuvinte, foarte vag implicat în tulburările vremurilor, fiind, mai degrabă un soi de fatalist, un „om aflat supt vremuri”, care, asemenea lui Michel de Montaigne, mai degrabă se ascunde din calea lor („qui bene latuit, bene vixit”).

Șocul generator de operă, ca și de oarecare acțiune (cum ar fi susținerea școlii pe spezele sale), este reprezentat de călătoria pe tărâmurile Occidentului, numit generic „Europa”. Se poate lesne constata că, atunci, ca și acum, după 1989, „Europa” este un concept politic, civilizatoriu și cultural, iar nu o noțiune strict geografică. Simțim, fără ca boierul Dinicu (pe numele său complet Constantin Radovici ot Golești) s-o spună explicit, că, de pildă, nu doar cei din Valahia nu aparțin Europei propriu-zise, ci și grecii fanarioți, solidari întru defecțiuni cu boierimea pământeană, nu ar putea fi încadrați în categoria europenilor (ei, cei ai căror strămoși au inventat Europa - și nu doar lingvistic!). Călătoria pe tărâmurile europene începe în 1824, fiind prilejuită de ducerea copiilor la studii în Apus, și se încheie în 1826, prin întoarcerea lui Golescu în țară, dar și printr-un gest cultural important, deschizător de epocă nouă (deși Dinicu este mai degrabă neavizat cu privire la importanța acestuia).

Avem de-a face, în fapt, cu primul jurnal de călătore-

rie din literatura română, dar și cu un autentic document sociologic relevant. Și, fără a fi stârnit prea multe valuri de comentarii, cu aderențele și respingerile aferente, în lumea sa, „însemnarea” lui Golescu are și semnificația unui document politic, asemănarea cu Jurnalul lui Adrian Păunescu (*De la Bârca la Viena și înapoi*), din imediata apropiere a evenimentelor din '89, fiind relativ pertinentă. Mai trebuie adăugat aici că jurnalul lui Golescu va fi fost citit (și comentat cu adăugirile firești) cel puțin de către fiii săi (Ștefan, Nicolae, Alexandru și Radu), ajunși mai târziu corifei ai revoluției pașoptiste, dar și marcanți oameni politici ai perioadei unioniste și post-unioniste.

Pentru a avea o imagine corectă a omului și scriitorului Dinicu Golescu, dar și a stării de atunci a țării, trebuie spus că jurnalul a fost redactat inițial în limba neogreacă, fiind ulterior tradus în românește. Va fi fost această dificultate întâlnită de autor, care nu păruse până atunci deranjat de incapacitatea sa redactorială în limba română, principalul imbold spre înființarea școlii de la Golești? Este cu puțință, așa cum este cu puțință și ca observarea realităților politice și culturale din Apus, unde se asista de vreo trei sute de ani la impunerea limbilor naționale, să fi fost un declanșator al trezirii lingvistice. Om isteț, boierul român va fi perceput că o țară (un stat) nu se poate ridica din înapoierile sale istoric consolidate fără a înfăptui și acest lucru aparent marginal, promovarea limbii autohtone.

Altminteri, el nu putea fi rușinat de faptul că nu știa scrie în limba pe care o vorbea în casa și curtea sa. Căci cu cine vorbea acea limbă? Evident, și înainte de toate, cu inferiorii săi, de la vătaf și servitori până la țărani de pe moșie (dacă avea comunicare cu aceia...). În schimb, în mediile politice și administrative înalte, în care se învârtea cotidian, limba de uz curent era neoelina, iar aceasta din urmă era oricum mai bine reprezentată cultural, inclusiv pe plan extern. Școala o făcuse tot în grecește, și se știe ce habititudini culturale, ca și ce eventuale aderențe sentimentale poate genera mediul școlar.

Așadar, nu potențialul handicap cultural ori politic, de natură personală, îl va fi determinat pe Dinicu să renunțe la elaborata limbă elină pentru o limbă românească aflată într-un stadiu de relativă barbarie stilistică și gramaticală, într-o copilărie lingvistică care va dura zeci de ani de la el încolo. Putem așadar bănui că adoptarea limbii românești, act auctorial care îi va fi creat dificultăți expresive severe, reprezintă o decizie oarecum politică. Iar această decizie este una care implică solidarități de familie, și, ca urmare, un soi de program împărțit cu fratele său, Iordache Golescu,

autor al unei *Gramatici a limbii române* (o premieră și aceasta), al unor scrieri poetice aurorale, dar și a unor feciori (Alexandru și Radu) care vor participa, alături de verii lor, la anevoioasa ieșire din epoca anterioară.

2. O însemnare despre ceea ce nu este România

„Însemnarea” este construită ca o descriere în termeni contrastanți, deseori plini de o savoare întristată, câteodată indignată, a ceea ce boierul român constată pe parcursul voiajului său. Călătoria prin Europa nu era un lucru de ici, de colo, nici măcar pentru un boier de talia lui Golescu. Tot scriind impresiile sale, Dinicu le-a dezvoltat mai mult decât intenționase, astfel încât, la final, va fi constatat că amploarea lor merita publicarea. Dar era și altceva, încă mai important. Scriitura în regim de contrast a condus însemnările sale spre ceva surprinzător. Dinicu Golescu nu doar descoperă Apusul, ci și propria sa „țărișoară”, cu toate marginalitățile sale istorice. Europa civilizată devine revelatorul condiției precare a Valahiei natale, pe care, până în acel moment, boierul român o sesizase prea puțin - și, oricum, în termeni neproblematici.

Jurnalul se arată, totodată, a fi o suită aproape neîntreruptă de exclamații entuziaste în fața realităților occidentale. Intenționat sau nu, boierul nostru pare insensibil la aspectele negative întâlnite (inevitabil) pe parcursul voiajului său. Iar aceasta pare să definească opera sa, nu ca fiind doar un jurnal oarecare de călătorie, și nici ca o încercare de studiere comparativă a societăților, ci mai ales ca expresie a unei tristeți nelămurite - deși, foarte probabil, pasagere.

Dintr-odată, deficiențele sistemului de guvernare și administrare a treburilor publice de la noi îi apar dezvăluite ca într-o oglindă magică. Și totul începe cu domnia legii, care, în Occident, este nu doar deasupra tuturor indivizilor, ci și construită pe principiul binelui general. Or, de îndată ce așa ceva este statuat, orice om devine cetățean, fiind ocrotit de lege. Astfel încât „ocrotitorul celui mic și neputincios este pravila cea dreaptă, legiuită” (p. 49). Ceea ce, pe de altă parte, este spus aici este că în Țara Românească „pravila” nu doar că este strâmbă, ci și abuziv-discreționar aplicată. Ca urmare, omul de rând nu se bucură de nicio protecție serioasă.

Cel mai limpede și mai dureros apare această asuprire a omului de rând în lumina sistemului fiscal al vremii. Spre deosebire de Apus, unde impunerea este judicioasă și suportabilă, fiind realizată de administratori instruiți, la noi exista un sistem fiscal defectuos. În ce constau principalele defecțiuni ale sistemului fiscal de atunci? Două ar fi acestea:

- pe de o parte, cuantumul cu totul împovărător al dărilor;

- pe de alta, imprevizibilitatea fiscală, tradusă în crearea neconținută de noi biruri, de natură a slei „acest norod care nu-și are nici hrana din toate zilele”.

Cauza principala a acestei stări de lucruri deplorabile o constituia sistemul generator de abuzuri al vân-

zării funcțiilor publice, autentică „privatizare” a gestionării treburilor publice, care transforma binele comun într-o „întreprindere” al cărei scop nu avea cum fi altul decât recuperarea „investiției” și obținerea de profituri oneroase. Nu știm dacă Dinicu Golescu va fi procedat în același fel atunci când a obținut slujbele. Dar știm, potrivit propriei mărturisiri dezolate, că n-a făcut niciun bine patriei sale din acele poziții, participând la spolierea norodului prin practicarea de impuneri ilegale. De altfel, cum putea fi un atare sistem fiscal cât de cât uman de vreme ce colectarea impozitelor era arendată unor privați, iar aceștia puteau comite, aproape în impunitate, cele mai abominabile abuzuri în cursul colectării (practic, birurile erau colectate prin forțarea brutală a „contribuabililor”, și nu de puține ori se ajungea la schingiuirea lor)?

Consecința imediată și dureros vizibilă a spolieii „cu acte în regulă” a norodului de către guvernarea sa este reprezentată de starea deplorabilă a nivelului de trai. Golescu sesizează cu uimire și întristare că apusenii sunt atât de bine îmbrăcați atunci când merg la lucru, de parcă s-ar duce la distracție. La Graz, în Austria, lucrătorii câmpului „era așa de frumos îmbrăcați, încât putea zice cinevaș că sunt gata de bal, iar nu de muncă”, în vreme ce majoritatea românilor se remarcă prin „goliciunea și trențetura hainelor” (p. 102). De aceea, boierului nostru i se pare că în Apus „toți sunt bogăți” (p. 139), chiar dacă, firește, nu în aceeași măsură. Avem aici, o confirmare a unei spuse atribuite lui Confucius, care susținea următoarele: „într-o țară bine guvernată, toți oamenii sunt bogăți; în schimb, într-o țară prost guvernată, toți sunt săraci”.

Cum ar fi putut fi altfel? Căci, pe lângă sus-numita spoliere fiscală, lucrătorul român al pământului nu are nici mijloace, nici priceperi de muncă în stare să conducă la producții agricole de nivelul celor din Apus. De îndată ce iese din țară, Golescu constată diferențe frapante privitoare la lucrarea pământului și creșterea animalelor. La Brașov, întâlnește semănături bine făcute, la Avrig, mulți pomi roditori; în Bavaria „vitele sunt mari și de o grăsime necrezută”; pe lângă Padua, tot omul își udă semănăturile cu ajutorul irigațiilor. La acestea se adaugă și „foarfeca prețurilor”, românii, inclusiv boierii, vânzând mărfuri ieftine și cumpărând mărfuri scumpe.

Starea drumurilor, ca și a stabilimentelor aferente (hanuri, hoteluri), este și ea un indicator relevant privitor la nivelul de trai. Golescu este încântat de starea bună a drumurilor apusene, de curățenia și confortul din hanuri. Și își amintește cu vădită disperare că „pe la noi am stat... nămolit în tină de cu sara până a doua zi dimineața... am dormit pe scândură în odaia cârciumii”. Chiar bogat fiind, „pe asemenea drumuri călătorind omul... curând trebuie să îmbătrânească”.

Observațiile lui Golescu privind nivelul de trai nu se limitează la aspectele materiale ale vieții, mergând spre profunzimile sociale și antropologice. Apusenii, în marea lor majoritate sunt oameni educați, fiind „politepsisti” și dezghețați, adică cu „firească slobozenie”, nu sasistiți și crunți la uitătură, precum cei

din Valahia. În Elveția, țărani citesc „gazeturi” și știu să deosebească Kronstadtul rusesc de cel românesc (Brașovul); în școlile de rând apusene se învață elinica și muzica; o fetiță de zece ani a unui birtaș îi cântă din gură și clavir, încântându-l și întristându-l totodată.

Dar și mai relevante sunt observațiile făcute cu privire la viețuirea civico-politică. Apusul este deja așezat sub semnul civilității și libertății, ba chiar și al democrației politice (chiar dacă nu peste tot). În Elveția, constată cu uimire boierul valah, „nobil și prost nu este, ci toți sunt frați compatrioți” (p. 162). Vienezii sunt preocupați de „a nu aduce altuia cătuși de puțin supărare” (p. 40). Împărăteasa Austriei este întâmpinată cu bucurie populară; la noi, își amintește Golescu, la trecerea domnitorului „unii înjură, alții scuipă și muierile blestemă” (p. 46). Ar putea fi altfel câtă vreme Vodă și ai lui sunt știuți ca fiind capii răutăților?

Săraci sunt și în Apus, iar această constatare nu contrazice ideea lui Golescu potrivit căreia toți apusenii sunt bogați (v. mai sus). Și aceasta pentru că, pe de o parte, sărăcia apuseană nu este „lucie” ca pe la noi, oamenii săraci nefiind aduși în starea de înfometare efectivă, iar pe de altă parte, Occidentul reușise încă din acea epocă să creeze instituții (funcționale!) în vederea asistenței sociale (la noi nu sunt astfel nici în prezent!). Categoriile defavorizate erau internate în case de ajutor, iar copiii oamenilor săraci nu erau condamnați la o perpetuă inferioritate socială, câtă vreme existau școli și pentru ei, finanțate din bugetul public. Ca urmare, și omul sărac avea șansa lui socială și antropologică, nefiind abrutizat și înfricoșat: știa să salute politicos, să poarte o conversație decentă, să citească presa, să nu fie suspicios, ignorant și agresiv. Sănătatea apusenilor constituia un obiectiv de interes public-politic, existând numeroase și bine dotate stabilimente pentru îngrijirea oamenilor, chiar și a celor fără dare de mână.

Civilizația este la ea acasă, atât în orașe cât și la sate, fiind acel cadru general care incită și creează habitudini sociale și antropologice de înaltă ținută. Când orașele sunt curate, pentru că străzile lor sunt măturate și udate, fiind iluminate noaptea, pentru că clădirile sunt aspectuoase, când satele sunt populate de case țărănești trainice, din zid, oamenii care locuiesc într-un asemenea habitat dobândesc deprinderi de viețuire decentă chiar și atunci când nu beneficiază nemijlocit de luminile civilizației. Cum ar putea fi și la noi așa ceva câtă vreme prin satele românești nu vezi case, garduri ori animale, ci „numai niște odăi în pământ, ce le zic bordeie”, cu o singură încăpere, în care „sunt 5-6 tovarăși pe una” (p. 85)? Iar alimentația acestor biete ființe este una sărăcăcioasă, fără carne și lapte, aflată în imediata apropiere a extincției fizice...

Cât despre cultură... Întâi de toate, la noi nu erau nici teatre, nici biblioteci, nici muzee, nici galerii de artă. Și chiar dacă ar fi fost, precum erau la tot pasul în Apus, cine să fi avut acces la ele, în afara unei minorități privilegiate? Or, în Apus, până și oamenii săraci puteau beneficia (și beneficiau...) de ele.

3. Soluții bune și frumoase precum hârtia

Astfel încât, exclamația exasperată a lui Dinicu Golescu este de înțeles (deși el este conștient că a contribuit însuși la această proastă stare a țării sale): „O, prea puternice Părinte al tuturor noroadelor! Niciodată nu o să se ridice deasupra neamului românesc acest nor întunecos, plin de răutăți și de chinuri?”. Greu de răspuns la această întrebare.

Greu de răspuns, mai întâi, pentru că trebuie detectate cauzele acestei situații, devenită pentru autorul „Însemnării...”, ușor deranjantă după cele văzute în Apus. Or, în acest moment, crucial în vederea finalizării operei, boierul român este laconic, și, la drept vorbind, cu totul vag. Nu pare capabil, deși a dat dovezi de istețime în observarea fenomenului socio-economic apusean, să detecteze cauzele profunde ale stării în care se afla țara sa. Deși ceea ce consideră el ca fiind cauze nu este lipsit de importanță pragmatică, ceea ce este fundamental disfuncțional îi scapă cu desăvârșire. Iar această scăpare nu este întâmplătoare: ca mare boier ce era, Dinicu Golescu nu ar fi putut concepe ceea ce era imperios necesar, redistribuirea proprietății agrare. Așa încât se limitează la cauzalități de tip vag și general:

- nedreptatea, neorânduiala și lipsa unității;
- luxul, considerat „vrăjmașul patriei noastre și izvoditorul sărăciei și stingerii noastre” (p. 94).

În locul acestora este de pus în regim de urgență „economia, vrednicia și munca pământului, cu deschiderea negoțului” (p. 94).

Toate acestea sunt bune și frumoase. Dar, dacă ar fi avut bunăvoința de a intra în amănunte, ar fi fost nevoit să se întrebe care era cauza luxului, ca și a nedreptății, a neorânduiei și a dezbinării. Și ar fi ajuns, probabil, la sus-numita distribuție defectuoasă, social, economic și chiar politic, a proprietății agrare. Ca și, bineînțeles, la hibe de dezastruoase ale „sistemelor” politico-administrative - dacă ceea ce exista atunci în Țara Românească putea fi numit, fie și în glumă, „sistem”. Pentru că până atunci când producătorul direct nu era proprietar pe bunul de producție (așa cum în Apus deja era!...), orice altă soluție rămânea doar un pios deziderat. Criza societății românești, evidențiată în ochii lui Golescu de realitățile covârșitoare ale Apusului, avea drept geneză și dezvoltări nefaste, criza agrară (sau, cum i se va mai spune, „ceștiunea țărănească”). Ca mulți alții după el, boierul din Golești nu poate depăși limita, pentru el absolută, a reformei proprietății - și se oprește la pragul lamentației generale. Și, de aceea, propunerile sale rămân la stadiul unui iluminism neaplicat (ca, de altminteri, mai toate iluminismele). Căci, într-o lume a bordeielor în pământ și a sărăciei universale, propuneri precum învățarea de limbi străine, alcătuirea de lexicoane, traducerea de cărți, tipărirea de cărți, dezvoltarea învățământului, citirea de cărți bune și călătoriile în străinătate riscă nu doar inanitatea, ci și ridicolul, neatingând nimic substanțial din răul social al României - de atunci, ca și de acum.

* Din volumul *Societate, om și ficțiune. Elemente de sociologie și antropologie în literatura română*, Ed. Caiete Silvine Zalău și Ed. Limes, Cluj-Napoca, 2014.

Interviu interzis

Ion PIȚOIU-DRAGOMIR

- Dacă s-ar afla ceea ce îți voi spune imediat, ar sări în aer toată țara și...

- Nu e prea mult într-o exprimare?... Nu - cumva - este un joc de cuvinte?... Nu - cumva - este rodul unei imaginații pornite dintr-o tulburare interioară extremă, care...

- Tradu mă privea, totuși, calm, și acest lucru mi-a estompat afirmația („Să vină tornada spre tine și tu să zâmbești aparent impasibil?!”, mă tăie o dureroasă întrebare).

Înțelegeam că am în față un om care trăia la o temperatură ce poate să destrame băierile tuturor liniștilor.

- Te mai întreb o singură dată: cum este posibil ca o țară întregă să...

- Dacă ideea - însăși! - de strivire a conștiințelor are prețul unui buchet de flori, al unei sticlute de parfum, al unei jucării așteptate albastru de ochii unui copil și este folosită cu totală nonșalanță, mai poți să mă întrebi, domnule Rrep, dacă, nu cumva, afirmația mea ar avea fie și o minimă notă de...

Tace.

Adună în atenția sa toate fibrele prudenței.

Poate mai mult decât atât.

- Ascultă, mai întâi, și vei aprecia singur că, într-adevăr, oamenii - în to-ta-li-ta-te! - vor fi bulversați!... Și nu numai atât!... Se va întâmpla ca...

Se oprește dintr-odată.

Încremenește.

Parcă o forță incredibilă îl înghețase brusc.

Tocmai trecea pe lângă noi un individ ce se aplecase - prea lent, am realizat mai târziu - cu intenția de a se lega la șireturi.

Că vroia să ne asculte convorbirea era evident, mai ales că... avea cizme în picioare, uitase asta, căuta - unde?! - niște șireturi iluzorii.

Și asta l-a trădat, numai că - eu, cel puțin - am observat acest lucru în timpul... al doilea.

Trebuia să audă cât mai mult, însă nerușinatele cizme nu fuseseră făcute cu... șireturi salvatoare.

Până și lucrurile perfecte sunt, uneori, imperfecte („Cizmarii ăștia!” gândeam).

L-am privit insistent (luna ieșise la plimbare fardată și luminoasă!) și eram gata chiar să-i adresez câteva cuvinte.

S-a îndepărtat cât a putut de repede spre intrarea în parc și s-a strecurat printre oameni.

- Se pare că interesează și pe alții... ce... dis-cu...

N-am terminat.

Eram uluit („Când a dispărut?... Cum de n-am observat nimic?... Ce om sunt eu, dacă... de lângă mine...?!”).

Vorbeam de unul singur, asta e.

Am ocolit grăbit banca pe care șezusem și am pătruns printre arbori, sperând să apară de undeva umbra lui Tradu, apoi să continuăm discuția începută.

Mă pusese pe jar - cum se spune - și îmi stârnise nenumărate întrebări.

Le măcinam între dinți.

Îmi biciuiam atenția ca pe o sclavă care nu avea decât vina că este cea mai frumoasă femeie ce s-a văzut vreodată.

Am revenit la bancă.

Am făcut ochii mari.

Stupefiat într-o clipă.

Cu o mișcare felină am luat ziarul pe care îl zărisem („Mi l-a lăsat când a dispărut... Omul ăsta îmi vorbește prin semne!” strigai în gând).

Nici nu mai știu cum am ajuns acasă („Am zburat, cumva?!”), am aprins toate becurile și aproape că am sfâșiat ziarul „Până când?!”, luat de pe banca din parc.

Este ziarul la care lucrez, numărul de mâine, pe care nu am apucat să-l răsfoiesc („Ziarul pâinii mele!” meditez).

„Vă atragem atenția, stimații noștri cititori («Cum de am găsit așa de repede materialul?!»), mă întrebam), că, foarte curând - zile, ore, poate - veți găsi în ziarul nostru un interviu care va arunca în aer toată țara.

Și nu numai!...

Totodată, vă asigurăm că nu exagerăm cu absolut nimic!

Tocmai de aceea ne-am temperat cuvintele - fiți siguri! - întrucât specialul respect pe care vi-l purtăm ne interzice să vă alarmăm în vreun fel, dacă situația - uluitoare! - n-ar impune acest lucru!...

Ne cunoașteți de mult timp - existăm pentru că ne sunteți în permanență aproape! - știți că stăpânim proprietatea termenilor, dar nu putem să nu vă pregătim pentru clipa când veți avea în fața ochilor un text - bombă.

Autorul ne-a încredințat spre publicare un material care va șoca nu doar pe cititorii noștri, ci și pe...”

Mă duc la pagina următoare să citesc mai departe.

Nu găsesc nimic.
 Nicăieri.
 Reiau ziarul de la început.
 Zadarnic.
 Urmăresc paginația.
 Totul este normal: „2”, „3”, „4”... toate paginile intacte.
 Anunțul nu are continuare.
 Reiau lectura textului.
 Ochii mei se revoltă.
 Strigă.
 Citesc din nou anunțul.
 Caut o atenționare că există o continuare pe una dintre paginile ce urmează.
 Nimic.
 Încă o dată.
 Încă o dată.
 Încă o dată.
 Sfășii ziarul, nu alta („Ăștia da ziarști... Dar... un ziarist o fi scris rândurile respective?!...” urlu mut).
 Privesc luna plină și, pentru prima dată, poate, îi înțeleg pe cei mai mulți dintre poeții lumii.
 Ba chiar înclin să fiu de acord cu aceia care parfumează uneori expresia „luna - amanta poeților”.
 Privisem cu tot atât de mare încântare minunea selenară și când a fost lângă mine Tradu... ciu-da-tul Tradu, aș zice.
 - Parcă n-ai mai văzut astfel de imagini în viața ta, replicase interlocutorul meu... Fiecare astfel de tablou își etalează specificul și ne tulbură inconfundabil!... Adesea o face definitiv...
 - Privește haloul din jurul ei!... Parcă s-ar fi adunat curtezanii ei cei mai chipeși și așteaptă - înfiorați! - acordurile orchestrei celeste, să o invite la dans și... să-i jure iubire veșnică!
 - Știam pasiunea ta pentru pitoresc, dar acum remarc o notă aparte... Și o emoție - greșesc?! („Nu - mișcările capului meu - ai intuit perfect”) o emoție pe care, altădată...
 - Țara noastră, Gramaido, are mii de locuri de o frumusețe unică, însă, când ele sunt mângâiate și de o răcoare vibrantă sub zâmbetul lunii, care...
 M-am oprit.
 Gesticulasem larg, asemeni unui trubadur.
 Teatral chiar.
 Desigur, luna mi-a sesizat intenția.
 Văzându-mă că am tăcut brusc, mi-a surâs complice...
 Acum, acasă, după cele întâmplare în parc - individul cu cizme... neobrăzate, care nu aveau... șireturi, dispariția intempestivă a lui Tradu, ziarul pe care l-am făcut zdrențe - acum, în camera cu toate luminile cabrate, gânduri nenumărate mă involburau, mă descumpăneau („Cum... să sară în aer... toată țara?!”, sfășiam în gând), mă dădeau cu capul de pereți.
 Sunetul telefonului mi-a înfipt un piron în piept.

Nu mai găseam butonul de răspuns.
 Am apăsat la întâmplare: nimic... nimic... nimic!
 L-am trântit pe canapea.
 Sună din nou.
 Privesc telefonul, privesc în gol... nu aud nimic.
 Sună.
 Sună iar.
 Continuu („Dar dacă... ?!”).
 Îl iau repede.
 - Alo?!
 Vocea lui.
 - Cri-mi-na-lu-le! strig... Fără nici un cuvânt?!
 - Trebuia, atât pot să-ți spun... Calmează-te, pentru că am hotărât: indiferent ce se va întâmpla, dialogul nostru va continua.
 Dintr-odată m-am liniștit.
 Până și un strop din pacea de Sus m-a cuprins pentru o clipă.
 - Ne vom și întâlni... cândva.
 - „Cândva” zici?!
 - Calmează-te, omule, și ascultă-mă!
 - Bine, sunt ochi și urechi; scuză-mă, te rog!
 - Din cât ai dedus din ziarul vostru, „Până când?!”, îți dai seama de ce nu pot să spun oricui ceea ce îți voi relata... Parțial este și o... mărturisire, în care...
 - Una de șantajist, de spărgător de bănci, de criminal, de...?
 - Vei aprecia singur... Ascultă-mă!... Înregistrează și vei hotărâ singur ce să faci!... O să înțelegi, mai ales, de ce alți oameni din presă au avut rețineri când le-am spus despre ce este vorba... Să cred că le este frică?... Să mă conving de faptul că atât de hulita cenzură și-a pus - doar! - îmbrăcămintă nouă?!... Că această cenzură este acum o târfă de lux cu nenumărate „... honoris causa” în poșeta ei de milioane?! Că... Planurile Mari - insidioase! - ne distrug ființele, debusolându-ne?
 Vorbim - cumva! - de un alt fel de PSI, de noua psihotronică în unduirii de amantă?!...
 S-a oprit.
 Acum, abia acum îi înțeleg prudența, poate și temerile.
 Îi pricep - cât pot eu să deduc din metatextul afirmațiilor sale - bine pricep, cred, că demersul său este, mai ales, un act de curaj.
 - Nu întâmplător (avea un ton calm de data aceas-ta) am hotărât să ne întâlnim și nu este puțin lucru că am încredere în ziarul vostru... în tine, redactor la ziarul „Până când?!”, pe care îl apreciez ca re-mar-cabil, prietene!
 - Am pregătit totul; te ascult.
 - Citez din statutul secret al PNNN, partidul care... Alo?!... Alo?!... Alo?!
 - Iartă-mă; am încremenit când ai rostit „statu-tul secret” și fără să vreau, am blocat reportofonul... Ascult!
 - „Obiectul primit la înscriere în partidul nostru,

PNNN, este marcat cu un cod știut doar de membrul nostru și de președintele partidului, care ține într-un seif special documentele... speciale.

Membrul nostru se obligă să nu divulge nimănui acest cod, fiind conștient că drasticele sancțiuni prevăzute în statut sunt logice și legitime.

Luăm această măsură pentru a împuțina până la zero fenomenul canceros al traseismului politic.

Membrul nostru se obligă să păstreze secretul până intră în mormânt cu obiectul”.

- Despre ce obiect este vorba?

- Ascultă și înregistrează!... Cred că înțelegi de ce dialogăm... discret - ca să nu spun altfel! - și de ce alții n-au vrut să...

Priveam cerul și eram gata să-i strig în telefon că sunt întru totul de acord cu toate remarcile sale.

Începeam să înțeleg cu adevărat un gest în care se amestecau hotărâtor disperarea și curajul („Să interzici un astfel de...?!”, mă minunam în gând; „Nu poate fi - cumva - și un act de... sinucidere?!”).

Dar starea aceasta mi-a fost - și ea! - strivită (aproape că am urlat) cum nu se poate mai surprinzător (dacă „surprinzător” suportă vreo comparație!).

Tradu și-a oprit brusc relatarea.

Am sunat iar.

L-am reapelat.

Am apăsat, din nou, pe un milion de taste ale telefonului și el tot mut a rămas („Dacă îl întâlnesc pe Tradu ăsta, îl strâng de gât!” m-am hotărât eu).

Noaptea mi-a trecut numărând secunde până când să fac ceva, să-l sun, să-i dau o nouă întâlnire, să fim față în față și... să-l omor...

M-am dus la redacție cu două ore mai devreme.

- V-a stat ceasul, domnule Rrep?, m-a întrebat ironic portarul.

L-am privit (aveam ochii roșii, desigur) și m-am gândit ce armă să folosesc pentru a-l ucide și pe el.

Imediat i-am zâmbit acru, totuși, urcând scara câte două trepte într-un salt.

M-am prăvălit pe scaun și am pornit calculatorul.

Eram uimit de propriul record: am ajuns la redacție într-un timp de patru ori mai scurt.

Resortul era că, în cutia poștală, am găsit un stick („Cel care a vorbit cu Sesam din poveste avea ascunse comori care păleau în fața tezaurului pe care l-am ținut în mână tot drumul”, mă flatam eu), un stick despre care știam deja primul lucru: era - cu siguranță! - de la Tradu.

- „Știi că nu putem să dialogăm prin telefon... Uneori, telefoanele sunt însoțite - amiabil! - de un... «parfum altruist» (Zâmbeam, înțelegând ce vrea să spună). Ca ziarist de investigație știi cum se procedează... Iartă-mă pentru disconfortul pe care ți-l pricinuiesc (Explozii în lanț, nu disconfort, domnule, strigai mut)”.

S-a deschis fișierul...

Imaginile erau sfâșietoare.

Incredibile, în primă instanță („Realitatea e o bestie uneori!” remarcam).

Pe bulevardul principal din oraș se deplasa un convoi... negru.

Câteva sute de oameni protestau mut.

Toți erau îmbrăcați în haine de un negru strivitor.

Doliu general.

În fața mulțimii, organizatorii purtau o pancartă cu numai câteva cuvinte: „Dați-ne înapoi acoperișurile celor șase biserici de lemn din oraș!”

Câteva mașini au încercat să treacă pe lângă mulțime.

Zadarnic.

Nimeni nu i-a oprit apoi, dar...

Mărșălătorii au îngenunchat cu toții.

Aveau în mâini câte o toacă mică - cioplită în fugă - pe care o loveau sacadat.

Bucăți mici de scânduri vorbitoare.

Bocitoare de lemn.

Bulevard negru.

Bulevard îndoliat...

- „Privește și cutremură-te, prietene Rrep!”

Imaginile se derulau lent, pătrunzând în suflute pe căi nebănuite.

- „Cu o noapte în urmă, au distrus - au linșat, aș putea să spun! - smulgând sălbatic și păgân, acoperișurile semețe ale celor șase biserici de lemn ale orașului!... Le-au frânt brațele de rugăciune către Dumnezeu!...”

Cuvintele lui Tradu sunau ca un rechizitoriu zguduitor.

Convoiul înainta.

Pe spatele fiecărui participant fusese prinsă o cruce de lemn, improvizată din resturi de la dezastrul săvârșit.

Răstigniți în mișcare!...

- „Dumnezeu însuși lăcrimează!”

Vocea lui Tradu tremura.

- Din scândurile acoperișurilor celor șase biserici au făcut obiectele pentru membrii PNNN! („Ce obiecte?... Care obiecte?!... Ce fel de obiecte?!” strigam în gând).

- Spune, omule, ce obiecte!

De data aceasta strigam cu adevărat.

Au tresărit colegii de redacție.

Urletul meu - că asta a fost - i-a tulburat pe toți.

Treptat se apropiau de mine.

Priviri întrebătoare.

- De ce ai strigat?

- Cui te-ai adresat?

- Ce obiecte?

- Despre ce obiecte ai...

- Foc!, a strigat un coleg.

S-a repezit la fereastra din stânga.

Flăcările urcau vertiginos.

- Arde PNNN... ăă... la PNNN (se corectează).

Într-adevăr, incendiul cuprindea rapid noul depozit al PNNN („Ce este acolo?... Ce se produce în uriașă clădire a partidului?” erau întrebări ce tulburaseră orașul).

Limbile de foc smulgeau bucăți din cer.

- Unde este paznicul?! , striga președintele partidului... Unde este Tradu?

- Nu el răspunde de fabrica de... cutii!, i s-a răspuns.

- Eu am întrebat unde este ticălosul de Tradu! urla președintele.

- Se pare că...

- A plecat?

- Da!

- Are picioare lungi, vă spun eu!... Și are limbă lungă, să știți!... Darrrrr n-o să le mai... aibă, vă jur!!...

- Arde fabrica... sau depozitul, ce-o fi, nu știu!... Nu arde sediul PNNN!

- Nuuu?!

Fum și flăcări.

Flăcări și fum.

Sirene.

Strigăte.

Alarmă...

Se prăbușește un perete.

- Priviți!

- Priviți cu atenție.

- Priviți sicriele...

- ...de carton!

Un sunet de uimire mistuitor cât un taifun s-a ridicat din mulțime.

Sună telefonul meu.

Deschid fulgerător.

- Vede toată lumea sicriele PNNN?

- Sunt bulversați cu toții, îi răspund lui Tradu.

- Dar nu despre acestea vom vorbi, te asigur!... Ne vedem la...

Cred că n-am mers la locul unde mă aștepta el, nici n-am zburat, ci - pur și simplu - am fost teleportat de o forță uriașă.

Tornadă nimicitoare.

- „Conform statutului nostru secret, fiecare membru primește la intrarea în partid un sicriu pe care să-l aibă de-a lungul întregii sale vieți”.

- Ce citești tu acolo?, l-am întrebat pe Tradu surprins.

- Cum ți-am promis, mă țin de cuvânt și-ți prezint

statutul secret al PNNN.

- Că... la intrare... fiecare membru... primește un sicriu, care...?!

- ... „care va fi ținut - demontat - la sediul partidului”.

- Sediul care arde?

- Nu, acela are sicrie de carton, să creadă membrii de partid că li s-a dat...

- Și nu?

- Nu, omule, nu!, strigă Tradu... Organele îi mint pe membri... Tot ei au smuls acoperișurile celor șase biserici de lemn ale orașului. ...Vor să facă din scândurile lor sicrie pentru membrii de partid.

- Nu... nu... nu!... De o mie de ori nuuuuu!...

- Ascultă!

- Im-po-si-bil!... U-lu-i-tor!!

- „Dragii noștri membri de partid pot să-și modernizeze sicriele, să le îmbunătățească, să le înfrumusețeze când vor, dar numai la sediul partidului și doar după proiectele din cartea noastră «Salvarea prin sicriu!...» Fiecare membru să aibă cel mai frumos, cel mai strălucitor sicriu!”

- Cuuuuum?... Există așa ceva pe lumea asta?!

- Iată nota internă a PNNN pentru alegerile care urmează: „Membrii noștri de partid și votanții noștri fideli vor primi cele mai scumpe sicrie, pentru că dorim să învingem!

Victorie!... Victorie!!... Victorie!!!...

Pentru că vă respectăm și vă iubim necondiționat, înaintea alegerilor vă dăm sicriul cel mai frumos, dar capacul vi-l oferim - credem în atașamentul vostru! - cu dragoste vi-l dăruim dacă vom învinge în alegeri!... Nu uitați sloganul «Iubire prin sicriu!»

- Vrei să spui că... dacă ei pierd... alegerile, membrii PNNN nu primesc, în completare firească, și... capacele... sicriilor?!...

- Îți amintești ce ți-am spus la începutul interviului?

- Că... dacă va afla, lumea... va... fi... bulversată... că... țara...

Am privit cerul.

Câțiva nori priveau luna, cu special interes.

Unul - întunecat, oarecum - chiar s-a apropiat de fruntea ei luminoasă.

Pentru o clipă ea părea că are pe cap o maramă neagră.

A-și ridica ochii asupra cuiva „a îndrăzni”, „a cuteza”

Gheorghe MOGA

Ca toate verbele din vocabularul fundamental și a *ridica* (<lat.*eradicare* „a deștrădăcina”) și-a încheșat în juru-i zeci de expresii fiindcă sfera semantică a termenului este foarte bogată. E suficient să le amintim pe cele în care intră substantivele ce denumesc părți ale corpului omenesc pentru a evidenția valențele expresive pe care acestea le oferă vorbitorului sau scriitorului: *a-și ridica fruntea (capul)* „a se răzvrăți”, *a ridica mâna asupra cuiva* „a lovi”, „a bate”, *a ridica mâinile către cineva* „a se ruga”, *a ridica două degete* „a cere cuvântul”, *a (nu) ridica un deget* „a (nu) acționa”, *a ridica pumnul* „a amenința”, *a (i) se ridica părul (măciucă-n vârful capului)* „a se înspăimânta”, *a ridica din umeri* „a fi nedumerit”, *a ridica sprâncenele* „a arăta surprindere”.

Expresia *a-și ridica ochii* este prezentă în dicționarul cu sensul „a privi în sus”. De fapt, în sus înseamnă „spre cer”, „către soare”, și, în cele mai multe contexte ilustrative, „spre Dumnezeu”: „*Ridicând ochii spre cer,...* cheamă în ajutoru-i protecția mântuitoare a zeului armatelor” (N. Bălcescu). Într-un context sadovenian expresia sugerează „trezirea” la viața a unui suflet măhnit, fie el nobil („Deci după ce a suspinat o vreme împăratul, cu fruntea plecată, *a ridicat ochii* și s-a uitat iarăși la lume”) sau umil („...*Vezi dumneata, așa suntem noi: din când în când, mai ridicăm ochii către soare; asta-i mângâierea românului*”).

Se știe că numai sub pana marilor scriitori cuvintele și expresiile își îmbogățesc, își nuanțează și își împrăștiază sensurile fie prin complinirile aduse, fie prin repetare și insistență, fie prin substituirile sinonimice.

În proza lui M. Sadoveanu expresia *a-și ridica ochii asupra cuiva* „a cuteza, a îndrăzni” este nelipsită în creațiile (povestiri, romane) în care apare un vechi motiv literar pe care-l vom numi, cu termenii autorului, „dragoste cu primejdie”. Spunem „vechi” pentru că apare încă la Ion Neculce în paragraful 20 din „**O samă de cuvinte**”: „*Având Radul – vodă o fată din trupul lui, să fie fugit cu o slugă...*” Nichita Stănescu afirmă în **Cartea de recitare** că acest paragraf „este prin el însuși un superb poem epic, o baladă modernă demnă să figureze în cele mai zgărcite antologii de poezie românească”, dacă este „așezat tipografic după ritmul său interior care ni-l vâdește ca pe o capodoperă a poeziei noastre epice”¹. Iată cum apare într-o altă „statură tipografică” legenda cronicarului:

„*Avînd Radul – vodă o fată din trupul lui,
să fie fugit cu o slugă,
ieșind pre o fereastră
din curțile domnești din cetatea*

Hîrlăului.

Și s-au ascuns în codru.

Și au făcut Radul – vodă năvod de oameni

Și au găsit-o în mijlocul codrului

la o fântînă

ce se cheamă Fîntîna Cerbului

lîngă podul de lut.

Deci pre slugă l-au omorît,

i-au tăiat capul,

iar pre dînsa au dat-o la călugărie,

de-au călugărit-o”.

N. Manolescu sublinia faptul că „darul de povestitor al lui Neculce este învederat atât pe spații mici, cât și în construcții mai ample. Câteva dintre așa-zisele legende n-au decât câteva rânduri, dar conțin, ca într-un degetar, materia unor adevărate nuvele”². Tocmai asta face Sadoveanu, toarnă în tiparul altor specii literare, motivul epic captivant dintr-o legendă a cronicarului moldovean în care vedea pe „cel dintâi povestitor artist al nostru”. De fapt, versul al doilea (forma verbală ce aduce o notă de imprecizie, de îndoielă dar și de curiozitate) se cere a fi concretizat, în sensul motivării gesturilor personajelor. Creațiile în care apare acest motiv își făuresc propriul vocabular.

Expresia *a ridica ochii (spre cineva, asupra cuiva)* este folosită frecvent de Sadoveanu pentru a sugera îndrăzneala unui flăcău (dintr-o clasă socială joasă), care nu vrea să țină cont de barierele ridicate de societate atunci când e în joc fericirea. Într-atât de îndrăzănată este convingerea oamenilor că iubirea nu poate suprima incompatibilități sociale, încât chiar „mămuca” îi spune lui Ilie, lăutarul îndrăgostit de jupâneasa Ana, a boierului Năstase Crăiniceanu (din **Cântecul de dragoste**): „*Un țigan prăpădit să-și ridice ochii asupra stăpânei lui asta nu s-a pomenit!*” (**Opere**, I, 43). Reflex al mentalității celor aflați pe o treaptă ierarhică superioară, expresia apare, firește, în replicile boierilor care-și văd „amenințate” odraslele și, prin aceasta, onoarea și rangul. După ce Vasca vata-manul îi răpește fata, boierul Stroie Orheianu (din **Neamul Șoimăreștilor**) poposește la hanul lui moș Chirilă unde primește ajutorul lui Tudor Șoimaru și al tovarășilor săi. Așteptând, cu nerăbdare, sosirea celor plecați în urmărirea cazacului, boierul dă glas indignării: „...- Trecem Nistrul cât om putea mai repede, ș-acolo pun eu mâna pe hoț... Am să-i arăt eu lui! *Cum să cuteze el a pune mâna pe o copilă ca o floare? El e un păcătos nemernic, pulbere, un om de rînd care trăiește alătura cu caii și cu porcii, ca toți ceilalți, în cocioabele lor din țara Ucrainei...Cum să-ndrăznească el să-și ridice ochii spre o cneaghină?... Copila noastră-*

i neam de voievod. Cum îndrăznește el?” (**Opere**, V, 542). Seria sinonimică a *cuteza* – a *îndrăzni* – a-și *ridica ochii* revine în relatarea lui Costea Căruntu (din **Cealaltă Ancuță**) despre „neobrăzarea” răzeșului Todiriță Cătană: „...- Și fiind slușbaș la luminăția sa vornicul Bobeică, a avut așa neobrăzare, încât și-a ridicat ochii asupra luminăției sale.

Și a *cutezat* să se-nțeleagă cu sora luminăției sale, duduca Varvara, - și-au fugit astă-noapte. Dar luminăția sa oblicise ceva și pusese străji. Așa că l-au ajuns și l-au prins la Moara de Vânt. A fost muncă și bătălie... Apoi l-am legat cum vedeți și l-am bătut peste fălci cum se cuvine – de are să-și stupească limba și măselele; ca să înțeleagă asemenea ticălos ce nu se cade să *îndrăznească*” (**Opere**, VIII, 517). Șirul lung al apelativelor cu care este numit „hoțul” Todiriță Cătană (*răzăș nebun și nemernic, un rău și-un mișel, ticălos, blăstămat, un nevrednic ca acela, un ză-lud*), cuprinde numai termeni marcați negativ; doar cei implicați în evenimente înțeleg și o aprobă pe duduca Varvara întrucât „cel prins era într-un adevăr om

nalt și voinic - subțire în mijloc, lat în spate. Avea mustăți bălai și ochii negri...”

George Călinescu a arătat că reluarea unor motive, teme, personaje nu este o scădere, ci produce „o anume «monotonie» de un efect artistic inegalat, înrudit cu caligrafia persană... Creatorul, ușurat de grija născocirii întregului, își pune toată fantezia în modificarea detaliului”. În cazul prozatorului *modificarea detaliului*³ înseamnă, deopotrivă, valorificarea materialului lexical de care dispune limba la un moment dat și îmbogățirea acestuia atât cantitativ (prin creații lexicale proprii), cât și calitativ (prin adaosul de sensuri). Prozatorul își urmează propria încredințare: „Frumoase și interesante nu sînt întâmplările în sine..., ci cuvintele sînt totul” (**Opere**, VIII, 351).

¹ Nichita Stănescu, *Cartea de recitare*, Ed. Cartea Românească, București, 1972, p. 32.

² Nicolae Manolescu, *Istoria critică a literaturii române. 5 secole de literatură*, Ed. Paralela 45, Pitești, 2008, p. 68.

³ Omagiu lui Mihail Sadoveanu cu prilejul celei de a 75-a aniversări, Ed. ESPLA, București, 1956, p. 13.

Sărbătoare cu muzică și cărți

Ileana PETREAN-PĂUȘAN

Octavian Lazăr Cosma semnează o nouă carte fundamentală pentru muzicologia românească. Este vorba de volumul IV al *Istoriei Universității Naționale de Muzică*. Lansarea acestei importante lucrări a avut loc într-o conjunctură cât se poate de fericită: sărbătorirea a 150 de ani de la înființarea învățământului muzical superior din România. În cadrul bogatului program cultural aniversar, desfășurat în perioada 12-18 octombrie 2014, la București (să amintim ședințele extraordinare și întâlnirile cu actuali și foști profesori ai Conservatorului bucureștean, cu foști elevi care au dus gloria muzicii românești componistice și interpretative pe cele mai înalte culmi, concertele aniversare, serile de operă etc.), lansarea cărții muzicologului Octavian Lazăr Cosma, membru corespondent al Academiei Române, originar din satul Treznea, județul Sălaj, s-a constituit într-un eveniment aparte, găzduit, în data de 17 octombrie a.c., la Sala Lipatti a universității. Participarea a fost pe măsura evenimentului - lume multă și bună...

Volumul IV al *Istoriei Universității Naționale de Muzică* apare la zece ani după primul volum, la aceeași editură la care au apărut și celelalte trei volume (Editura *Universității Naționale de Muzică*, București), are peste 800 de pagini - text și ilustrații - și cuprinde perioada 1974-2004. Vorbindu-ne cu modestia care-l caracterizează despre această nouă reușită din viața sa de muzicolog, domnul academician Octavian Lazăr Cosma ne-a spus că rectorul universității, fostul rector, alte personalități care au luat cuvântul și-au exprimat nu numai dorința, ci chiar... cerința firească de a se angaja autorul la un viitor

volum - volumul V -, care să acopere și ultimii zece ani, astfel încât întreaga istorie de 150 de ani a conservatorului bucureștean să fie consemnată, credem noi, de cel mai avizat condei... „N-am promis - ne mărturisește domnul Cosma -, le-am spus că am alte proiecte la care lucrez”, însă cunoscându-i forța și puterea de muncă intelectuală, la cei peste 80 de ani credem și noi că va urma și volumul V al *Istoriei Universității Naționale de Muzică*, semnat de domnia sa.

Amintim cititorilor noștri că în anul 1864, prin decretul domnitorului Alexandru Ioan Cuza, se înființează la București Conservatorul de Muzică și Declamațiune - prima instituție superioară de muzică din România. Chiar dacă de-a lungul timpului a avut diverse denumiri - Conservatorul de Muzică și Artă Dramatică, Academie Regală de Muzică și Artă Dramatică, Conservator de Stat, Academie de Muzică și Universitate Națională ș.a. -, calitatea și excelența au caracterizat această instituție. Dovadă doar câteva nume... mari: Dinu Lipatti, Anatol Vieru, Dan Grigore, Cristian Mandeal, Angela Gheorghiu, Alexandru Tomescu, Leontina Văduva și mulți, mulți alții.

Și viața muzicologului Octavian Lazăr Cosma a fost legată de această instituție. Aici și-a început cariera didactică în 1959 (la disciplinele estetică, istoria muzicii românești, muzicologie); asistent (1959-1963), lector (1963-1970), conferențiar (1970-1971), profesor (din 1974) și apoi șef de catedră la Istoria Muzicii și Muzicologie (1977-1985). Îl felicităm pentru sărbătoarea trăită și pentru volumul lansat cu prilejul aniversării Școlii, care știm că îi este atât de drag și îl așteptăm acasă, desigur, cu noua carte...

Spicuri sălăjene

GYÖRFI-DEÁK György

3. Ambasadorul Grădinii Botanice

Geneticianul Nicolae Coman a condus vreme de doi ani, în perioada 2007-2008, Grădina Botanică din Jibou. Născut în 6 august 1937, la Dumbrăveni (Sibiu), cariera lui a cuprins atât un traseu universitar cât și unul diplomatic. Aflăm din „Hübners Who Is Who” că și-a luat doctoratul în genetică la Universitatea „T. G. Șevcenko” din Kiev (Ucraina), iar apoi a beneficiat de o bursă Fullbright și a predat ca „visiting professor” la Univ. „E. Cornell” din Ithaca (New York), după care a revenit în țară, la propria „mamă spirituală”: Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca. După revoluție, fostul decan și prorector de relații internaționale a fost detașat la Ministerul Afacerilor Externe și trimis în misiune ca ambasador în Kenya, Burundi și Tanzania. De ce tocmai el? Pentru că biologul ardelean a participat în 1970-1971 la prima expediție științifică românească transafricană și cunoaștea foarte bine locurile și oamenii, precum o dovedește cartea „De la Atlantic la Oceanul Indian” (Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1975).

Proiectul explorării Africii a fost inițiat de cercetătorul Dragoș Neculce și cineastul Liviu Ungureanu. După cooptarea lui Nicolae Coman ca botanist, sănătatea echipajului a fost dată în grija doctorului Sever Popa. Uzina ARO din Câmpulung-Muscel i-a trimis pe inginerul Ioan Cataranciu și tehnicianul Constantin Ludu ca să mențină „vehiculul tot-teren” tip M-461 în mișcare. Televiziunea națională l-a delegat pe redactorul Valeriu Cimpoeiru, și el biolog la origine - dar, cu toate că s-a filmat mult, materialele n-au fost difuzate pe post ulterior, după întoarcerea în țară.

Prima aprobare trebuia obținută de la Virgil Trofin, prim-secretarul Comitetului județean de partid. Pentru obținerea ei, s-a apelat la istoricul Hadrian Daicoviciu, fiul rectorului Constantin Daicoviciu. În carte, este creditat istoricul Ștefan Pascu, care a venit după aceea la conducerea universității și, ca să cităm dintr-un interviu acordat recent: „n-a mai avut ce să facă”. Aportul final la realizarea proiectului străbaterii cu mașina a „continentului negru” a fost adus de academicianul Nicolae Botnariuc, conducătorul oficial al expediției.

Ajutorul celui mai înalt for științific românesc a fost neprețuit. Birocrația comunistă lua uneori aspecte absurde. Celelalte două mașini, dubițele „Tudor

Vladimirescu” (una albă, poreclită „Salvarea” și cealaltă portocalie - aduse direct de la standul expozițional al României), trebuiau să figureze pe inventarul cuiva. Cum expediția nu avea personalitate juridică, fabrica din Brașov și-a cumpărat propriile autovehicule și „le-a împrumutat” exploratorilor. Ca să poată ține volanul pe rând, toți participanții au trebuit să dea examenul auto de categoria C. Ca să se apere de fiare, autorul a primit o carabină cu repetiție Winchester de 9 mm, dar fără cartușe. Tovarășii de drum l-au sfătuit, în glumă, să-i fixeze o plasă de prins fluturi la capătul țevii. Mai târziu, patul de lemn i-a fost ros de termite.

Inițial, planul a fost să se debarce mașinile în Alexandria și să se urce pe Valea Nilului, de unde să se cotească înspre Apus. Războaiele dintre arabi și israelieni pentru controlul Canalului Suez au zădărnicit proiectul. Până la urmă, traversarea Africii s-a făcut de la Vest la Est, din Senegal în Kenya, cale de 18.000 de km. Ca și în romanul lui Jules Verne, „Ocolul Pământului în optzeci de zile”, trecerea diferitelor fuse orare a produs confuzii relatate cu haz de Nicolae Coman. După ce au traversat partea aridă a stepei saheliene din sudul Deșertului Sahara, temerarii au ajuns la Niamey, capitala Nigerului și au fugit să-și ridice corespondența trimisă de cei dragi, de acasă. Cu regret, au constatat că oficiul poștal central se închisese deja, lucru normal, ce respecta orașul afișat, deoarece ora locală era avansată cu un ceas față de cea a Voltei Superioare. Au rămas cu toții stane triste de piatră: niciunul dintre membrii expediției nu prevăzuse acest lucru!

Pentru că în sezonul ploios drumurile pline de hârtoape (vorba autorului: „ondulate”) ar fi fost impracticabile, s-a pornit la drum în perioada secetoasă a anului, în timpul celor mai mari călduri africane. Din cauza caniculei, plasticul peliculei foto s-a înmuiat și s-a lipit de degetele operatorului. Pentru a evita îmbolnăvirile („filarioze, amoebiază și alte maladii”), în fiecare seară, apa de băut pentru ziua următoare era fiartă. Cum iarba uscată a savanei se aprinde foarte ușor, călătorii au avut de înfruntat mai multe incendii pe parcurs. De altfel, majoritatea copacilor din regiune au lemnul ignifug, ca să supraviețuiască acestor „focuri de paie”. După câteva luni de mers „pe sec”, exploratorii au întâlnit prima ploaie abia în Congo, după pătrunderea în zona ecuatorială.

Acolo, în Africa, trăiesc și români. În Mali, la Bamako, au întâlnit familia Panait. Capul familiei, Ionel, era unul dintre experții Organizației Mondiale

de Meteorologie. Ambasadorul Israelului din aceeași țară se născuse și crescuse în Timișoara, fiind unul dintre intelectualii evrei „vânduți” (lăsați să emigreze după ce-au plătit o sumă de bani) de Nicolae Ceaușescu. Prima ambasadă românească a fost abia cea din Bangui (Africa Centrală). Aici, se întâlnesc și cu o echipă de geologi porniți în căutarea mineurilor de cupru și de fier. Ceva mai încolo, în Zair, grecul Gherasim Vatzkalis îi interpelează în dialectul oltenesc. Studiase în Craiova, la școala de maiștri a uzinei Electroputere. În Kigali (Rwanda), a lucrat familia Constantin și Livia Cimbru din Oradea. Iată o țară care, acum 40 de ani, acorda un sfert din venitul național pentru dezvoltarea învățământului. La capătul drumului, în Nairobi (Kenya), reprezentanții comerciali Teodor Nicolaescu și Ioan Dumitrescu vindeau tractoare U-650. De altfel, și ministrul adjunct al resurselor naturale din țara înălțimilor ecuatoriale vorbea românește, deoarece absolvise Institutul de Petrol, Gaze și Geologie din București.

Dar dorul de țară a găsit și alte feluri de manifestare în imensul spațiu african. Pălinca de Zalău a fost băută încă pe nava iugoslavă „Bohinj”, după trecerea în Oceanul Atlantic, când l-au felicitat pe marinarul Antonio, căruia nevasta tocmai îi născuse un fecior. Sticla de Turț păstrată pentru Revelion n-a mai avut același succes. La Kidira, punctul de trecere a frontierei dintre Senegal și Mali, comercianții locali vindeau micile cutii roșii cu pastă de tomate autohtonă. Cine se plânge de mersul haotic al trenurilor de la noi să ia seama de cel african: expresul internațional de aici circula o singură dată pe săptămână, dus și întors. În vama cameruneză din Fokotou, o fotografie atârnată pe un perete reda primirea unei delegații românești. Iar în Eldoret (Kenya), la peste 2000 de metri înălțime, radioul echipajului zgribulit de la Ecuator a prins Iașiul, care transmitea muzică ușoară de acasă.

Ajunsă la Oceanul Indian, expediția s-a întors acasă din portul Mombasa cu motonava „București”. Ea transportase zahăr din Polonia, urma să fie încărcată cu un transport de cărbune de lemn și să plece în Kuwait. De acolo, a navigat neîncărcată până în India, ca să aducă minereu de fier pentru combinatul de la Galați. Drumul de întoarcere a durat două luni și jumătate. Materialele științifice adunate pe parcursul călătoriei pot fi văzute și astăzi la Muzeul Zoologic din campusul clujean.

Activitatea lui Nicolae Coman ca director al Grădinii Botanice din Jibou a fost una foarte fructuoasă. În primul rând, la un an de la stingerea din viață a profesorului Vasile Fati (2007) și la 40 de ani de la înființarea instituției, a reușit să obțină de la Ministerul Educației, Cercetării și Tineretului hotărârea de „botezare” a Centrului de Cercetări Biologice din Jibou cu numele fondatorului din 1968. În 7 iunie 2008, în cadrul ceremoniei festive, a fost dez-

velit și bustul realizat de sculptorul zălăuan Sepsi József, amplasat în fața sferei geodezice ce găzduiește Palmariumul.

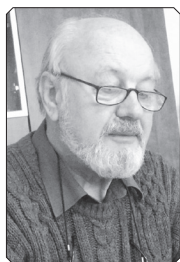
Harnicul profesor clujean a editat un ghid de prezentare, bogat ilustrat, care oferă mai multe informații decât tradiționalele pliante vândute la poartă. A inițiat amenajarea mării grădini japoneze. Prima, cea mică, a fost realizată încă pe vremea familiei Wesselényi și cuprindea tăul, insulița și podețele dintre serele de producție, centrul de cercetări și sfera nuferilor. Nicolae Coman a ales spațiul larg de sub pădure pentru o modelare mai amplă: un lac și un pavilion mare din bambus, o grădină de bolovani, lanterne de piatră, porți șintoiste, statui budiste etc. În pădure au fost amenajate țarcuri pentru mistreți, cerbi, căprioare. Ulterior, li s-au adăugat volierele de acum, unde se află păsările, fazanii și prepelițele. S-a creat o salbă de stăvilare pentru a capta apa mai puțin dură a pârâului Valea Viilor. Lângă vechile sere au fost construite marele acvariu și, la etaj, grădina amazoniană. Aici pot fi văzute peste 40 de specii de pești, atât de apă dulce, cât și vietăți marine.

Dar fostul ambasador în Africa nu și-a uitat nici specialitatea de bază: genetica. A achiziționat aparatură și reactivi pentru a resuscita activitatea centrului de multiplicare „in vitro” și a face cercetare la Jibou. Într-un interviu acordat cotidianului „Magazin Sălăjean”, savantul preciza cu modestie:

„Vasile Fati a avut cutezanța să gândească o grădină botanică pentru secolul XXI. Așa cum este concepută și gândită, nu este numai o grădină botanică, ci o instituție multifuncțională. [...] Am discutat mult cu Vasile Fati despre gândurile lui și ziceam da, se poate face, dar recunosc că eram de multe ori sceptic că va putea realiza ce-și propune. Gândurile lui erau foarte mari, foarte îndrăznețe... Cei de aici purtăm acum mai departe ideile pe care le-a inițiat profesorul Fati. Noi nu ne străduim pentru noi; acesta nu e un bun local, ci un bun național și chiar mai mult...”

Prin proiectele inițiate aici, cu nici un deceniu în urmă, putem spune că exploratorul, universitarul și diplomatul Nicolae Coman a devenit primul ambasador al Grădinii Botanice din Jibou. Îi mulțumim pentru bucuriile aduse sutelor de mii de vizitatori mici și mari, datorită cărora orașelul de pe Someș a devenit cunoscut până dincolo de Marea cea Mare și chiar mai departe.

Sosia (V)

Viorel TĂUTAN

Se opri brusc și se întoarse. La circa douăzeci de metri în spatele său... dulăul! Enigmaticul câine uriaș se opri la rândul său și-l privea cu oarecare blândețe, parcă zicându-i: „Mi-ai dat să mănânc, așa că-ți sunt dator, n-o să te las singur prin locuri necunoscute”.

Instinctiv, duse mâna la rucsac și-l desprinse de pe umăr. Îi mai rămăsese o parte dintr-o felie de pâine și o bucată de slănină. Gândi să i le arunce. Sesi-zând gestul, câinele se ridică, înălță botul spre cer și lătră o singură dată, „Doamne, ce lătrat melodios!”, apoi îi întoarse spatele și din două salturi dispăru în dosul unor arbuști spinoși ca după o cortină. Raul făcu trei pași în aceeași direcție intenționând să-l urmărească, însă renunță, se întoarse, își poziționă povara pe umărul celălalt și reluă marșul. Începu să coboare spre drumul de câmp pe care îl zărise ceva mai devreme. Trase cu ochiul de vreo două ori înspre spate, dar nu mai zări nicio vietate care să-l urmărească.

În dreapta, Soarele își urma la rândul său, fără poticnire calea, ajunsese la ora șase și jumătate; mai avea până la scufundarea printre dealurile din vest vreo trei ceasuri.

Ajunse la drum. Dar ce drum! Erau, de fapt, două urme paralele de căruțe și, din loc în loc, ale vreunui Jeep, dacă ar fi să judecăm după urmele imprimate în argila nisipoasă, acum uscată. Între ele, vegetația campestră continua să-și trăiască aventura, fraternizând pe alocuri cu pajiștea din care o desprinsese vehiculele celor care își sunt lor înșiși cei mai necruțători dușmani, *umanoizii*, „de unde am rămas cu această denumire?”

La doi-trei metri mai în față, un gușter înțepe-nise privindu-l. Țâșni înspre povârniș de îndată ce omul făcu primul pas în direcția sa. „O fi același?” gândi, însă imediat: „M-am tâmpit! Cum să fie același?” Drumul ajunsese la marginea din partea de jos a livezii cu pomi „destul de bătrâni”. Nu erau prea bine îngrijiți; printre ramurile pline de fructe – „un an bogat în rod” – se ițeau agresiv crengi uscate. Câțiva meri, mai mulți pruni, un cais nefiresc de mare și bogat, doi cireși, iată și doi peri. Raul abandonă drumul și se îndreptă spre unul dintre cireși. Înspre vârf, dintre ramurile dese i se arătă un tricou deșirat tras peste o cruce improvizată din găteje. Aha! Paznic împotriva păsărilor. Fructe din cele roș-gălbui,

mari și pietroase, preferatele sale. Lăsă rucsacul rezemat de baza trunchiului, se plasă în partea de sus a pantei, își întinse brațul stâng, apucă vârful unei crengi, o trase în jos, atent să nu o rupă, și desprinse cu mâna cealaltă câțiva „ciorchini”, apoi dădu drumul crengii. „Dumnezeule, ce bune sunt! Cum de nu le păzește nimeni?” Își privi ceasul. „Da. E sâmbătă. Se apropie seara. Oamenii gospodari se trag spre casele lor, dau de mâncare animalelor și galițelor, fac baie, cineză, urmăresc emisiunea la televizor, dacă nu se pregătesc de vreo petrecere, o nuntă, o cumeetrie...” Se îndreptă spre celălalt cireș. Mai rămăsese ră câteva fructe răzlețite, fuseseră culese, erau din cele roșii care se coc pe la sfârșitul lunii mai sau în prima săptămână a lui iunie, cireșar, de!, te miri că au rămas și astea, au fost probabil necoapte ori lăsa-te graurilor, cine știe! „Mulțumesc, cireșule, ai poame gustoase!” Își ridică bagajul și porni să coboare spre drum.

- Apoi, domnule, ești un om cumsecade.

Vocea veni dinspre stânga spate. Înmărmuri. Întoarse capul și bustul pe jumătate. De după un tufiș mai mare, aflat la marginea livezii, ieșise un bărbat de circa cinzeci de ani ținând în mâna dreaptă un toiag din lemn de alun. Avea cam un metru șaptezeci, șaptezeci și cinci înălțime. Purta cămașă în carouri colorate, uzată, pantaloni subțiri și ghete scâlciate, iar pe cap o pălărie gri, veche și pătată de transpirație în zona panglicii dintre calotă și boruri. În fond, era ținută de lucru a foarte multor oameni de la țară.

- No, nu te-nfrica! Zâua bună! Cu tăte că-i trecut de șapte, încă-i soarele pe cer, de-aceea nu zic „bună sara”. Și m-am oprit, ca să nu crezi că-s vreun beciznic. Te-am zărit de cum ai început a coborî încoace. Am fost săgur că o să treci pe-aici și că o să vii la cireș, odată ce l-ai văzut așa de bogat. M-am ascuns să văd ce fel de om ești. Dacă rupei vreo creangă, ori dacă îți făcei provizii, vedei atunci pe necuratu', ridică nițel toiagul scuturându-l abia. No, pot să viu până lângă dumneta?

- D-apoi, eu nu te pot împiedica, decât rupând-o la fugă, și nu-s sigur că nu m-ai ajunge, mai cu seamă că dumneata cunoști locul, în timp ce eu sunt aici pentru întâia oară!

Până să-și termine replica, celălalt ajunsese la doi metri de drumet. Își scoase respectuos ceea ce se mai putea numi pălărie, apoi își rezemă prelungito-

rul mâinii de creanga celui mai apropiat prun și i se adresă dezinvolt:

- No, înc-o dată, bună zâua! Cred că te-am cam spăriet, dreptu-i?

- Așa-i, m-am speriat. Nu m-așteptam să fie cineva, sâmbăta seara, pe deal, așa departe de sat. Dacă te vedeam, aș fi cerut voie, sau aș fi întrebat dacă pot gusta cireșele.

- Apoi, nu-s așa de departe. Într-un ceas ajung în sat la mine fluierând, dacă merg pe drum. Dacă o ieu pe scurtătură, prin Ulidedi..., așa-i zice locului aceluia, ajung mai repede.

- E satul dumneatale? Cum se numește?

- Poieni îi zăce. Da' dumneta de unde ești? Și cum de-ai ajuns p-aici? După cum ești îmbrăcat, ești cam de la oraș. Dreptu-i?

- E-adevărat, locuiesc și muncesc în Șibur... Și-s profesor la liceul de-acolo.

Nu știu de ce-și divulgase profesia, deși nu fusese întrebat. Dădu vina pe instinctul de conservare, crezând în respectul pentru dascăli a majorității adulților normali. Dar cine i-ar fi putut garanta că se afla în fața unui sănătos la minte?

- Aha! Da' nu mi-ai răspuns cum de te affli pe-aici sângur. Poate nu dorești să se știe...

- O, nu! Nu poate fi un secret, cu toate că nu știu la ce ți-ar folosi să-ți spun. Totuși. M-am gândit să-mi cunosc țara, prin urmare, peisajele din zona în care trăiesc. Îmi plac drumețiile și excursiile.

N-avea niciun rost să-i dezvăluie adevăratul motiv al inițiativei sale. Îi încolți în gând suspiciunea vreunei viclenii, nu doar dorința preopinentului său de a prelungi o conversație cu o persoană străină educată și, de ce nu, de a o epata cu experiența sa de viață, cum se întâmplă frecvent în varii împrejurări. „Imediat mă întreabă dacă fumez și-mi cere o țigară”. Din contră, insul scoase din buzunarul pantalonilor o tabacheră din tablă înnegrită de timp, o deschise și o întinse către el:

- Fumezi? Ia o țără de otravă!

- Nu fumez, mulțumesc! M-am lăsat de șase ani. Am fumat „Carpați” fără filtru. Însă am început să tușesc vehement dimineața și, într-o bună zi, am pus pachetul pe dulap în dormitor și mi-am interzis această slăbiciune. De-atunci evit localurile unde se fumează. Mă îneacă fumul de țigară.

- Io nu vreau să mă lăs! De când mi-o murit muiera, îmi trimite cumnata tutun de casă și foiță, și-mi fac sângur țăgările. Ea-i măritată cu unul dintr-un sat din județul Arad, tractorist, om ca lumea. La ei se cultivă tutun. Știu și cum să-l pregătească așa ca să poată fi bun pântru țăgări.

Trase adânc un fum, apoi reluă discuția. Avea chef de vorbă.

- Ai zâs că ești profesor de liceu. Nu-i prea gre

meseria asta...

- Apoi, nu-i meserie, este profesie. Dar, ca orice meserie, are părți ușoare și din cele mai puțin ușoare. Dumneata ai vreo meserie?

- Da, am, zâmbi colocutorul său. Adică, mă pricep destul de bine la mai multe. La zidărie, la tâmplărie... Numai că meseria de bază, cum se spune, este aceea de țaran, amu-i zâc agricultor. Am făcut și io șapte clase la școala din sat, apoi ne-or dus la centru' de comună unde am dat nește examene în scris, după care ne-or dat diplomă de zăce clase. Nici amu nu știu de ce o trebuit să avem zăce clase, așa, fără să merjem la școală, decât la examene, unde scriam ce ne dictau doamnele profesoare. Scriam greu, că mâ-nurile astea îs bune să țână sapa și coasa, nu pixu' și creionu', își arată el palmele aspre cu bătăhuri.

- Noa bine, domnule, îi tăie Raul avântul, iată soarele pe dunga dealurilor. Eu trebuie să ajung la haltă, de unde să iau trenul spre casă...

- Te rog, domnule... profesor, mie să nu-mi zâci „domnule”! Mie să-mi spui bade Niculaie, că io-s Niculai-a lui Petrea Pițulii. Am șasăzâci de ani și oarece luni, da' n-am fost beteag niciodată. Poate când am fost prunc, da' nu țân minte de-atunci. Scoase un râs șoptit ca un susur de izvor zglobiu.

- Bine... bade Niculaie, mă bucur de cunoștință. Eu mă numesc Raul, Raul Slavu. Se apropie și-i întinse palma. Simți bătăturile crăpate din palma lui Niculaie pe care o strânse cu bărbăție pentru a contracara, eventual, opțiunea acestuia de a-și demonstra forța. Mai pățise asta în câteva rânduri cu alți posesori de bătăhuri în palme și... pe creier. La revedere!

- Meri sănătos, domnule. Drumu' aista ajunge în satu' nost. Numa că, înainte de-a coti cătră stânga și-n sus, îi vedea o cărare mai lată, cât să încapă un car ori un tractor, adică îi tăt un drum, numa că-i mai îngust, pe unde ajungi la un câmp drept, de vre-un kilometru lunjime, poate mai mult o țără, și lat de, să zâc, vro cincisute de metri. De-acolo se face un alt câmp, cu grădini în pantă, când mai îngustă, când mai lată, cătră liniile cefereului. Umblă sănătos!

Raul porni voinicește la drum. Soarele înțepenise parcă deasupra dealurilor împădurite, așa cum par aplecate peste micul oraș din „provincia provinciei”. Porni să alerge. În stânga și-n dreapta sa defilau în sens invers meri, pruni și nuci izolați. Arșița de peste zi își lăsase trena amurgului. După circa cincisute de metri încetă alergarea.

Transpirase.

Drumul arăta acum a „drum de țără”, adică cele două șanțulețe rămase în urma roților nu se distingeau, ci erau una cu mijlocul căii. Zări în dreapta o cumpănă de fântână aplecată în față, semn că avea

găleata, era, prin urmare, folosită. Grăbi într-acolo. Fântâna era forată la aproximativ patru metri de marginea drumului. În două laturi ale ghizdului, la distanță mică, vegheau două jgheaburi* pentru adăparea vitelor, pe fundul cărora rămăsese câte-o peliculă de apă turbure, semn că fântâna era vie. Asta se vedea și după țărâna umedă de la baza ghizdului, un cilindru din beton armat, cum se folosesc acum în construcțiile hidrografice.

Găleata din doage groase, asigurate cu două cercuri de fier, atârna în interior agățată pentru orice eventualitate de un piron bătut la o jumătate de metru de margine. „Cred că acesta fusese introdus în cilindru imediat după turnare, ori prin perforare cu bormașina, altminteri, dacă ar fi fost bătut în urma uscării, crăpa betonul”. Privi spre fundul fântânii. Apa „tremura în cercuri largi”, la fiecare picătură desprinsă de fundul găleții. Era destul de adâncă, la vreo zece metri de la suprafață. Își scoase rucsacul din spinare, îl așeză lângă fântână, apoi apucă pârghia cumpenei, desprinse marginea găleții și, cu un mic efort, o făcu să alunece în jos, sparse cu zgomot specific pelicula acvatică, lăsă găleata să-și facă plinul, apoi cu efort indiscutabil mai intens, trase în sus recipientul prețiosului lichid și, odată ajuns, îl așeză pe suportul din scândură prinsă în patru țăruiși de înălțimea ghizdului, introduși în pământ pe lângă acesta.

Se aplecă peste marginea găleții și bău cu poftă. Apa era foarte rece. Instantaneu îi apărură pe frunte broboanele. Scotoci în rucsac. Scoase termosul, îl clăti bine, apoi îl umplu cu apa rece. Îl introduse în buzunarul special pentru așa ceva al rucsacului. Veni rândul sticlutei cu restul de pălincă. Îi deșurubă capacul, o duse la gură și îi lăsă conținutul să alunece spre stomac. Mai înghiți repede o gură de apă. Spălă sticluta în interior și o umplu. Înșurubă capacul și o introduse lângă merinde. Apoi prinse găleata de toartă, o ridică și, rotind cumpăna, o purtă până deasupra unuia dintre jgheaburi, deșertând apa proaspătă peste restul turbure. „Să aibă și păsările apă proaspătă”, rosti cu voce tare, agăță găleata acolo unde o găsise, își luă bagajul și porni.

„Iată și... intersecția. Șansa mea să-l fi întâlnit pe... Niculaie”, își spuse. Însă, chiar dacă nu l-ar fi întâlnit, tot pe acolo ar fi apucat-o. Logic, nu? Doar nu s-ar fi apucat să urce dealul, câtă vreme plănuise că avea de coborât spre lunca râului. Drumeagul era bordat din loc în loc de păducel și măceș. Altfel, era drept și curat.

Ajunse la șes.

Își privi ceasul.

Marginea de jos al lui Phoebus intra în spatele dealului.

Continuă marșul. Drumul se apropiase de coasta

cu livezi și grădini. Intenționa scurtarea traseului coborând spre calea ferată. Auzise țăcănitul estompat al boghiurilor unui tren. Lan cu grâu, după aceea porumbiște, apoi parcela cu lucernă, din nou lan cu ovăz, apoi parcelă de cartofi. Efectul proprietății private la români. Mai mult, la ardeleni! Astfel că nu ar fi reușit să găsească porțiunea favorabilă traversării. Se întoarse la drum, „nu lăsa drumul pentru cărare!”, își aminti de povața mamei sale.

Mărșăluia urcând, fără să-și dea seama, o pantă ușoară. Ajunse la o cotitură către est-sud-est, dominată de un nuc impresionant. Îi reperase coroana încă de la intrarea pe platou, însă n-a avut timp să evalueze, preocupat cum era de gândul scurtării traseului până la halta Cetla, unde voia să ajungă înainte de a se înnopta.

Atmosferă crepusculară din preajma amurgurilor.

Soarele se ascunsese pe jumătate în negurile orizontului sud-vestic.

Ajunș în dreptul nukului, își aruncă privirea înspre traseul pe care urma să-l parcurgă. Drumul făcea o cotitură largă spre porțiunea unde apreciasse că ar putea fi calea ferată și se oprea într-un pâlce de copaci sau pomi, nu distingea prea bine ce anume erau. Aproape de acesta zări un vehicul plasat de-a latul jumătății din dreapta drumului. O șaretă, din cea folosită în general de specialiștii satului, inginerii agronomi, veterinarii... Calul înhamat între cele două oiști păștea liniștit în marginea lanului de porumb. „Înseamnă că trebuie să fie prin apropiere și stăpânul. Poate m-ar ajuta să ajung mai repede la stația de cale ferată...”

Cu acest gând, porni într-acolo. Pe măsură ce se apropia, începu să simtă că-l ia un fel de amețală, și în urechi i se insinuă un sfârâit de tigaie cu ulei, când se prepară ceva și întârzi puțin introducerea ingredientelor... „Oboseala”, conchise. După cinci minute de marș grăbit, ajunse la aproximativ zece metri de atelaj.

Scena găsită aici avu un efect straniu asupra-i. Acea senzație de amețală se amplifică, iar sfârâitul din urechi se transformase într-un soi de sunet melodic, monocord. Simțea că plutește. Sau, mai degrabă, că visează. La vreo trei-patru metri mai încolo de cal, stăpânul acestuia dormea, ori părea să doarmă întins pe spate, cu un picior, stângul, îndoit, având glezna petrecută pe sub genunchiul celui-lalt. Înaintă ocolind șareta, în timp ce saluta pentru ca nu cumva cel întins pe iarbă să se sperie:

- Bună seara! Pentru că e seară, nu?

Celălalt nu răspunse. Raul se apropie și văzu o dără de sânge prelins din urechea stângă a insului peste obraz, pe gât, și pe sub gulerul cămășii. Se aplecă ușor. Avu senzația că-l cunoaște, sau că sea-

mână cu o cunoștință mai veche. Dar cel mai tare fu atras de îmbrăcăminte a acestuia, blugiși de nuanță mai degrabă deschisă și geacă din același material. Pantalonii îi erau prinși cu o curea lată din piele maro pe-a cărei cataramă metalică, ovală, erau gravate două pistoale colt încrucișate. Era încălțat cu o pereche de „oteri” maro deschis. Își dorise încă din ultimul an de studenție, când începuseră să fie răs-pândiți și pe la noi „blugii”, un asemenea „costum original” însă nu reușise în niciun chip să-și cumpe-re. Pentru că, fiind dificil de găsit, era foarte scump. Nu știu dacă cineva ar putea să explice în vreun fel sau altul ceea ce a urmat. Într-o manieră firească, deși se afla într-o neverosimilă stare de transă, Raul se aplecă și, fără a încerca să constate dacă mai tră-iește cumva, începu să-l dezbrace de geacă, de pan-talonii și de pantofi, apoi îl îmbracă dificil cu haine-le sale. Constată, îmbrăcând la rândul-i straietele, că aveau aceleași măsuri. Totul dură o jumătate de oră.

Își luă rucsacul de pe lada șaretei, unde-l agățase înainte de-a începe operațiunea de schimbare a veș-mintelor, apoi își continuă drumul. Auzi în urma sa un lătrat, după care un urlet lugubru, dar melodios. Nu întoarse capul. Recunoscui melodia scăpată din gâtul unui câine nefiresc de mare. Se întunecase. Doar astrul nopții își începuse povestea cu vraja lu-minii sale. Drumul de țară îl purtă pe Raul în mica depresiune dintre dealuri, unde au fost întâmpinați de albia aproape seacă a pârâului, apoi îl abandonă pe asfaltul șoselei, ceva mai sus de ultimele case ale satului. De-aici străbătu cele câteva sute de metri până la haltă. Se așeză pe-un pietroi din grămada de calcar adus din cariera aflată nu departe. După douăzeci de minute, auzi șuieratul locomotivei și,

peste încă trei, garnitura trenului personal se opri în scârțâitul prelung al frânelor. Doar un singur că-lător coborî din tren și trecu prin dreptul său tocmai când urca scara.

- Sara bună, dom' doctor! Da' mereți la oraș?

Nu primi niciun răspuns, sau nu-l auzi el.

Intră într-unul dintre compartimentele neocu-pate, își aruncă ranița pe banchetă, se așeză răsuf-lând ușurat și-n câteva minute ațipi. Trepidațiile de roți trecând peste joncțiuni ale șinelor și pe la ace îl cufundară adânc în somn. Nu-și dădu seama când a ajuns în gara Șibur. Simți că îl scutură cineva. Se trezi brusc, dar speriat. Poftim? Ce e? Un individ îmbrăcat în salopetă, purtând o vestă portocalie și ciocanul a cărui coadă era ornată cu garnituri de ca-uciuc și azbest îl ținea de umăr.

- Domnule, unde trebuia să ajungeți cu acest tren?

- Acasă, în Șibur, răspunse oarecum buimac...

- No bine, dară, ați ajuns în grupa tehnică de lân-gă depou. Sunteți bine?

- Da, mulțumesc?

Se ridică, își înșfăcă rucsacul, ieși din compartiment și, înainte de-a ajunge la capătul culoarului, se întoarse, ridică brațul a salut:

- Încă o dată, mulțumesc! Noapte bună! Serviciu ușor!

Nu auzi vreun răspuns. Coborî treptele scării din capătul vagonului, sări pe pietrele terasamentului, se dezechilibără, gata să dea în brânci, se redresă, după care porni spre locuință.

*(„valău”, „troacă”)

Cercuri pe apă

Când se numără bobocii?

Ileana PETREAN-PĂUȘAN

Toamna se numără bobocii – spune expresia consacrată, care, desigur, ca orice produs al înțelepciunii populare, ascunde o semnificație adâncă în învelișul propriu al cuvintelor.

Noi, românii, am și numărat „boboci” în această toamnă, dar am și investit speranțe în ... bobocii toamnelor care vin...

Tocmai ce încheiem acest anotimp... electoral și vreau să cred – fără să fac aici și acum o pledoarie pentru nevoia de cultură politică și atitudine civică – că nu mulți dintre noi au stat acasă, indiferenți la

câți „boboci” am putut număra din promisiunile făcute acum cinci ani și câte „ouă” s-au pus în cuibarul speranțelor pentru anii care vin...

Pentru a nu ne obișnui cu... bobocii morți încă din faza de embrion, eu cred că n-ar trebui să așteptăm de fiecare dată toamnele electorale pentru a-i număra, ci zi de zi, lună de lună, an de an să urmărim ce se întâmplă cu investițiile noastre de încredere și să ne preocupăm permanent bogăția „ogrăzilor” noastre și demnitatea propriului eu.

Cine a fost Florin Mihăescu?

Dan STANCA

Un om ca toți oamenii, dar care a fost înzestrat cu geniul cumișteniei. Nu l-a avut nici pe cel al sfințeniei, nici pe cel al creației. În schimb a compensat absența acestora prin cumiștenia lui exemplară, care transfigurată a însumat într-un mod diferit sfințenia și creația.

Cuvintele mele seci nu au nicio valoare. Fac filosofie în fața mormântului care abia l-a primit. L-am cunoscut pe Florin în mai 1978, și mă despart de el în octombrie 2014. L-am considerat tatăl meu, nu din rațiuni de ordin spiritual, ci fiindcă se născuse într-un sat din Vâlcea, la câțiva kilometri de satul în care s-a născut tatăl meu. Era mai mic decât tata cu zece ani, născut în 1923, tata în 1913. Erau persoane complet diferite, dacă s-ar fi cunoscut s-ar fi simțit bine împreună, dar pe de altă parte mare lucru nu ar fi avut ce să-și spună. Tata l-ar fi considerat egoist fiindcă și-a închinat toată viața persoanei lui, refuzând căsătoria cu tot ceea ce implică aceasta. Florin s-ar fi uitat la tata cu o anumită distanță, descifrând în el doar un om banal. Ceea ce ar fi curmat posibilitatea oricărei întâlniri ulterioare. În fine... Florin, dincolo de această distanță pe care nu vreau s-o culpabilizez, știa ca nimeni altul să te facă să te apropie de el dacă pășeai pe puntea fragilă a ideilor. Iar ideile în care el credea nu erau simple și uscate concepte, ci idei vii prin care omul poate să se transforme, să se îmbunătățească, să trăiască pentru o miză, ah, superioară. Prin cumiștenie a știut să evite ispitele și să-și ducă viața până la capăt crezând în celebrul pariu pascalian. Dacă pierzi,

nu-i bai, dacă vei câștiga ai împărăția cerurilor, ca să nu zic chiar *non être*.

Acesta a fost Florin. La înmormântare vremea era superbă, sfârșit de Balanță. După aceea s-a stricat brusc. Seninătatea lui ne-a părăsit odată cu cerul senin. În pământ, Florin trăiește ca sub un dur acoperământ așteptând subțierea tuturor elementelor. De la el am învățat două maxime care mi-au marcat viața. *Flectere si nequeo superos acheronta movebo* („dacă nu i-am înduplecat pe cei de sus, mișc acheronul, infernul”) și *Corruptio optimi pessima* („corupția celor mai buni este cea mai rea”). Le-am folosit mereu în cărțile mele ca repere sau ca piloni pentru a-mi construi șubredul edificiu romanesc. Fără el nu aș fi fost sau aș fi fost altul. Fără tata și fără el cine aș fi fost? Un picur din oceanul indeterminării, o frunză dintr-un arbore nevăzut, o foiță de scrum din țigara pe care o fumează Demiurgul. Nici acum nu sunt cine știe ce, dar am carne și oase, un creier în care până la moarte se vor coace ideile pe care Florin le-a însământat în mica mea identitate. Adevărul este că relațiile noastre se subțiaseră încă de acum doi ani. Dar asta-i altceva. L-am văzut ultima oară în iunie, când avea o barbă de patriarh. Florin părea că vine dintr-o icoană și nu mai are nicio legătură cu determinările de pe pământ. Din păcate, nu am fost la slujba de prohodire de la biserică Doamna Oltea. M-am gândit însă la el mereu. Să spun că sunt orfan e penibil. Și fug ca năuc de cuvintele mari. Mi-a pus odată o întrebare. Ce regret doare mai mult? Acela pentru ce ai făcut sau pentru ce n-ai făcut? Gata...

Un om ca o cină de taină

Ion BUGA

Florin Mihăescu – despre el este vorba – era acel personaj apărut dintr-o lume cu totul alta, în jurul căruia, ca dintr-o briză, din seara cea dintâi a lumii, se structura în marea și nelumeasca lui pace, iară și iară o frugal-spirituală Cină de Cuvânt, sub bolta unor foșoare, închiriate de Duhul Sfânt, în scopul de a revela adâncuri de cugetare euharistică, sub atenta și elegantă privire a acestui Rector al Universității noastre,

de minunată improvizatie duhovnicească de la Sfântul Gheorghe-Vechi.

De strania și sublîma alcătuire de la istorica cetate a culturii străbune de la Sfântul Gheorghe, auzise și Prea Fericitul, își exprimase dorința de a veni și el, pentru a retrăi – după cum zicea – acele vremuri ale Rugurilor Aprinse interbelice, iar dacă treburile Bisericii nu i-au îngăduit, la numărul inaugural al revistei

De la stânga la dreapta: prof. Floarea Mihai, economist Roman Constantin, preoteasa Carmen Niculcea, dr. Adrian Harghel, prof. universitar istoria artei (și licențiată în teologie) Nina Stănculescu, în spatele ei pr. dr. Ion Ion, (doar puțin din cap dr. Valeria Harghel), în costum național prof. (și poeta) Marilena Istrati, în spate pr. prof. dr. Adrian Niculcea, dr. Roxana Cristian, ing. Florin Mihăescu, în față Mariuca Vulcănescu, în spate pr. dr. Ionică Moldovean, ing. Ion Mitru, doi invitați, ultimul, fizicianul Radu Jecu

„Rațiunea Mistică” (cu editorialul-program semnat de Florin Mihăescu), a coborât cu protipendada pnevmatorofă – Sofian Boghiu, Grigore Băbuș, un episcop-vicar și alții -, avându-și manifestă bucuria și mândria binecuvântată că Biserica își îmbracă iarăși veșmintele-i de altădată, din vremile de aur ale culturii noastre...

Seniorul nostru cu un nume atât de pascal, venea de Departamente, venea de Undeva; era un sol al unor veacuri voievodale exuberante; în spiritul lui enciclopedic de cea mai autentică factură, se citea în viu diata culturală a nobililor Cantacuzini și Brâncoveni, aristocrația ortodoxă izvorătoare din ținuturile de vrajă argeșene și vâlcene, întemeietori de diplomație, cultură și stiluri în artă, de un rafinament și bogăție nepășite până astăzi.

Îl asemuiam cu Stolnicul nepereche, purtând sub braț, de o parte și de alta, Biblia cantacuzină și Hamlet-ul shakespearian, într-un echilibru diafan-taumaturgic, oblojind cu perspicacitatea și sfințenia îndârjită a unui V. Voiculescu, rănile cele netămăduite ale marilor noastre secole, trase pe roată.

În ambele lumi – Biblia și Shakespeare – lucra în filigran, era surprinzător și inepuizabil în nuanțe, prin care noi, teologii de profesie reveneam la starea de

ucenicie la care – după o zicere a pustiei neptice – încă nu pusesem început.

Domnul Mihăescu, prin coborârea lui la noi, ne-a dat viza să traversăm Carpați și Alpi și Pirinei, să ne avântăm pe oceanul nețărmurilor științe, teologice, literare, artistice. Astfel, s-a născut și a crescut, cu smerenie și tărie duhovnicească, „Rațiunea Mistică” / Revistă de Spiritualitate Ortodoxă, cuprinzând Teologie, Filosofie, Literatură, Artă, în exprimarea unor condeie de primă mărime, la vremea aceea – Ștefan Augustin Doinaș, Anca Manolache, Virgil Cândea, Anca Manolescu, Roxana Cristian, Alexandra Titu, Constantin Prut, Dan Stanca, Ioan Ziziulas, Ignatie al IV-lea al Antiohiei.

Toți acești slujitori ai Verbului, între care strălucea nelipsit Florin Mihăescu, erau așezați de redactorul unic, cu evlavie și iscusință, în paginile vaste și atotștiitoare ale „Rațiunii Mistice”. O oglindă, pe a lor măsură.

„Rațiunea Mistică” poartă și va purta prin vremuri și prin vremi, după chipul lui Florin Mihăescu, discreția și valoarea unor culturi de întemeiere, către cerul senin din deasupra lumii, unde, într-o desăvârșită pace divină, s-a mutat astăzi, încărcat de zile și lumină, Seniorul nostru, Florin Mihăescu.

...câte ceva despre grădină

Nazaria BUGA

Astăzi, după vorbele unui prieten de cândva, „ploile s-au întors în cer”.

Când l-am cunoscut pe Domnul Florin Mihăescu, am vorbit despre piramidă și *tăietura de aur*, numărul lui Fibonacci... A spus, apoi, ceva în legătură cu Matyla Ghika. Totul era dens, esențializat. În multă liniște și desăvârșită așezare. Avea rotunjimea cristalină a picăturii de apă, care, în condiții ideale, va deveni cristalul de niinsoare stabilizat... Și-n alte condiții, curcubeul - glo-riola optică.

Fiecare avea un rost, în sufletul său. Fiecare credea că este singurul, în sufletul acela mare, că este unicatul; dar, acolo, ființa o *multitudine* matematică pe care el o analiza cu detașare și o revârșea cotidian, lăsând fiecăruia fâșia cuantică de desăvârșire personală. Doar, „e-o pajiște întinsă în vârful unui ac”.

Tradus în „termeni de conștiință”, el era însăși *funcțiunea tradițională*. Toate au fost spre una, ca asta. A oferit fiecăruia Călătoria, dar și geografia cu înțelesurile ei ample.

Venea către poartă. În paradoxul „cărărilor care se bifurcă”, ne prindea pe fiecare-n parte, în amplitudinea tainică a brațelor sale: caldă, profunda *materie întunecată* care păstrează întregul în echilibru, echilibru care se deteriora în roirurile de evenimente ulterioare, în care se întorcea fiecare. În aerul de profundă stabilitate, ne așezam singurătățile, în mâinile lui. Dizolvam, în mâinile lui, tot ce era *ahamkara*. Polar, el tălmăcea partea locuită de Umbră din fiecare.

A plecat din grădina sa arhetipală. Fără grădina sa, nu mi-l reprezintă nicăieri. Fără cei trei stâlpi (*derejii* structurilor noastre, din Moldova slăvită) inserați în pământiorul absolut, din spatele inițiativ al casei...

A plecat din grădină: brazii au crescut primejdios de mult drept din privirea sa, cu axialitatea lor perfectă înfiorând Etherul. Lăstunii își vor face cuib, la streășina casei, cu însemnele primordiale: pe ușă, la poartă. Graurii vor sosi, în cireș, pentru viitoarele fructe acid-alcaline.

Roua dimineților, sublimă în vârful fiecărui fir de iarbă. Iarba, atât de elogiată de mine, n-a mai răsărit în ultima primăvară. S-a presupus că din pricina rădăcinilor de la cei trei mesteceni. Dar mestecenii au fost mereu acolo, în trecut, cu tot cu rădăcinile lor și iarba creștea, spre evlavia noastră, care trăim și sub însemnele lumii vegetale. De fapt, deșertul s-a prefigurat, epifenomenal, în chiar fazele mici ale unor fărâme temporale.

De sub omăturile mari se iveau totdeauna ghiociei. Îi vizitam și pre dâșii, ca pe mici divinități ale grădinii emblematice. În primăvară, apăsarea iasomie: alt exod al distilierilor de suave parfumuri și floare culeasă, spre

tămăduire. Chimia și alchimia zăboveau deasupra grădinii. În labirintul nesfârșit al cărărilor care separau cireșul de mesteceni, mestecenii de iasomie, trandafiri și flora smălțuind prveliștea, pe ranguri.

Ca inginer, asemeni altora din istoria trăită, a căutat matematic o *constantă* pe care a numit-o Dumnezeu. Și i-a tras și pe alții, în vâltoarea asta. În transhumanța asta.

Ar fi vrut, presupun, pentru ultimul său drum, o cărare neapărat de pământ să fie, în care să arunce fulgerul pe care l-a prins cu mâinile din ceruri, la început.

S-a dus, departe, în axa Timpului. Acolo, calculează Amurgul. Ne așază pe fiecare, în postumitatea sa, la masa cu desăvârșita Frângere.

În casă - acel *dojo* al ascezei și experiențelor sale - au rămas arborele vieții atât de esențializat și cenușa din pasărea Khaya. Pasărea Khaya care, de o vreme, își rotea gloriola optică, pe afară, deasupra grădinii arhetipale. Turmele de aur sfășiau etherul. Și pasărea Kha! nu s-a oprit, din ocolul și țipătul ei peste ceruri, decât în ultima noapte, cea dinspre care era concelebrat Ioan de la Rila. În copilărie, Khaya traversa cerul, în verile uscate de secetă, în căutarea ploii, pentru că ea își are somnul, doar în linia zborului, și bea apă numai dacă plouă. Incursiunile în imperiul său, cel uranic, păreau a fi un avertisment pentru ființele fragile de jos, de pe pământ. De fapt, nimeni n-a văzut vreodată Khaya cuibărindu-se în vreun lut ori spălându-și frenetic aripile în nisip. Ea urmărea, până la sleire, doar orizontul aproximativ, îndepărtat al apei, dusă de o creangă minimă, ruptă din destinul ei sefirotic.

Pe treptele de la intrare, roua grădinii era în prefacere, în lacrimile fiecăruia. Iar el traversa etherul. Atât de aproape, atât de departe. Al nostru și al altora. În trenile care vuiau audibil dinspre copacii grădinii esențiale. Mestecenii au scăpat *ceva* din temerara axialitate. Și-n alegoria Toamnei, au pierdut atâtea frunze, cu tot aurul lor.

Acum, în prezentul continuu al lui Dumnezeu, el scrie la The Book of the Revelation. Diluate de auzul nostru cosmic, îi selectăm șoptele.

Mereu spunea: „...sunt ultima scripta”! Dar lucrurile izvorau precum grăuncioarele de nisip pe care le priveam, la nesfârșit, în copilărie, în izvoarele mici din albia minoră a râului meu, Zeletin.

Cândva, un foarte cineva, foarte curat, va pune, în sinaxă, complexa operă.

În acel „tărâm al nimănu” care se tulbură între teologie, filosofie și știință.

Vor fi solștiții, vor veni echinoctii. Ne adâncim în Hi-perboreea. *Acasă*, la Domnul Florin Mihăescu.

Cuvinte nepotrivite

Roxana CRISTIAN

L-am cunoscut pe Florin Mihăescu de peste o jumătate de secol, dar astăzi nu pot folosi cuvinte potrivite pentru a exprima ceva care să-l caracterizeze în mod esențial. Pot spune câte ceva doar despre ceea ce ieșea în evidență din personalitatea lui.

Predomina la Florin Mihăescu strădania de constructor sobru. Într-un cadru autoimpus de disciplină severă - ore fixe pentru aproape orice activitate, program respectat cu strictețe de la exercițiile fizice de dimineață, proiecte profesionale tehnice sau culturale, ore de somn, până la exercițiile lui Ignățio de Loyola, zile fixe pentru aproape orice eveniment, atitudine intransigentă, chiar dacă „bine temperată” de gesturi îngăduitoare față de mai neștiutorii învățăcei etc. - și-a desfășurat întâi pe propria persoană, dar și asupra celor care de-a lungul vremii au gravitat în preajma lui, vocația pedagogică. Cu timpul, a devenit aproape o instituție didactică, dar pe care unii dintre prietenii mai vechi o botezaserăm „Academia mihăileană”.

Cărți din mai toate domeniile, cu precădere de cultură clasică și de spiritualitate, discuri cu mai toate muzicile din mai toate tradițiile, albume faimoase, dicționare, concordanțe în mai toate limbile și nenumărate alte lucruri umpleau nu numai camera-muzeu, ci erau supraetajate cu grijă în memoria fabuloasă a lui Florin Mihăescu. În anii din urmă se străduia însă din răspuțeri să mute acumularea memorialistică în zona *anamnezei*. Nu renunța niciodată la capacitatea de constructor cu care își clădea fința milimetru cu milimetru, zi cu zi. De la aranjamentele exterioare, de exemplu, mica grădină, în care înfipsea trei minusculi stâlpi sculptați, pasă-mi-te brâncușieni și plantase trei mesteceni lângă cireșul casei, obținând pentru ochii înnisipați ai bucureștenilor un efect de... Fata Morgana, până la puzzle-ul sofisticat al camerei în care erau etalate toate trofeele câștigate în diferite etape de viață, dar și însemnele alegerii lui în Ordine și Organizații tradiționale și până la compunerea cu acribie a volumelor enciclopedice de comentarii croite pentru (toată) opera lui Shakespeare, pentru (tot) Vechiul Testament, pentru (tot) Noul Testament și alte multe teme tot atât de vaste erau plănuite după reguli precise. Totuși, în ultimii ani, simțea că-l mână un vânt necunoscut, că-l împunge (în sensul dantesc... „Era già l'ora che volge il disio/ Al navicanti e intenerisce il core/ Lo di-c'han detto ai dolci amici addio;/ E che lo novo peregrin d'amore/ Punge, se ode squilla di lontano/ Che paia il giorno pianger che si more...”)

De la dreapta la stânga: conf. dr. Nicolae Niculescu, prof. Mihai Floarea, ing. (și scriitor) Florin Mihăescu, economist Constantin Roman, pr. dr. Ionuț Moldoveanu, pr. prof. dr. Adrian Niculcea, dr. Adrian Harghel, prof. (și poetă) Marilena Istrati, dr. Roxana Cristian, prof. dr. critic de artă (și teolog) Nina Stănculescu, filolog Ioana Floarea

dorința de a afla până la ce undă, nivel sau treaptă de universalizare se extinde conștiința umană.

Și-a organizat, putem spune, atât de conștiincios strecurarea prin „urechea acului” încât, după ce vineri 17 octombrie a fost împărțit de părintele paroh, a suportat încă două zile cu un eroism organic, pentru a-și încheia rotund tranziția pământeană în ziua de 19 în care s-a născut. Putem percepe faptul ca pe o îndeplinire personală a unei vieți conștiente până la ultima suflare de responsabilitate față de sine însuși.

Și totuși și totuși, deși am vrut să arăt numai statuia ecvestră a acestui cavaler întotdeauna înzăuat și gata de ripostă, trebuie să mărturisesc că de-a lungul vieții am avut cu Florin Mihăescu multe interferențe în care mi-am dat seama cu uluire câtă fragilitate, dar și delicatețe poate să ascundă o armură inexpugnabilă. De altfel, susținea uneori că maxima care-l caracteriza era „par ma delicatesses j'ai perdu ma vie”. Nu-mi vine să cred că a avut vreodată bucuria câștigului prin pierderea vreunei părți de viață... Nici nu știu cât a pierdut prin delicatețe, dar sigur a câștigat prin osteneți. Dumnezeu îi răsplătește pe cei silitori.

La înmormântarea lui, unul din preoții care slujeau a mărturisit că îi datorează investitura sa și că Florin Mihăescu l-a învățat Crezul. Apoi, l-a podidit plânsul. M-am gândit atunci că lacrimile acestea topeau armura în care Florin Mihăescu a fost îmbrăcat toată viața.

Dumnezeu să-l odihnească!

Istorie și tradiție în spațiul universitar sălăjean

-„Tradițiile populare locale – punți între generații” -

În data de 23 octombrie 2014, studenți ai Universității de Vest „Vasile Goldiș” – Filiala Zalău, elevi ai Școlii Postliceale Sanitare „Vasile Goldiș” Zalău, alături de cadrele lor didactice au realizat prima activitate din cadrul proiectului „Istorie și tradiție în spațiul universitar sălăjean” și anume **„Tradițiile populare locale – punți între generații”**. O experiență de suflet, care ne-a făcut pentru câteva clipe să ne întoarcem în timp, într-o perioadă atât de simplă și de frumoasă din istoria poporului român. Este vorba de vizitarea Muzeului de artă populară a Ligiei Bodea din Iaz. Pe drum, grupul s-a oprit la Șimleu Silvaniei, ca să admire și să afle noutăți despre ceea ce a fost prin secolul al XVI-lea Cetatea lui Bathory,

să viziteze Muzeul Memorial al Holocaustului din Transilvania (sinagoga), un loc unic în România, care aduce aminte de atrocitățile la care au fost supuși evreii din Șimleu Silvaniei, și din toată România.

După ce s-a vizitat orașul și s-au făcut câteva fotografii, grupul a pornit spre obiectivul final, despre care nimeni nu știa prea multe.

La Iaz, comuna Plopiș, grupul a fost întâmpinat de o tânără frumoasă și veselă, îmbrăcată în costum popular. Ea era Ligia Bodea, iar muzeul la care muncеște de la vârsta de 12 ani, este al ei, făcut în memoria bunicii, care a crescut-o și pe care a iubit-o foarte mult. Se pare că Ligia este cea mai tânără proprietară de muzeu nu numai din țara noastră, ci și din lume.

Colectivul de cadre didactice ale UVVG Arad – Filiala Zalău

După această scurtă introducere, în care aerul de străvechi și de legendă, învăluia din toate părțile, au fost vizitate încăperile unor case, în care totul s-a păstrat așa cum a fost în urmă cu mai bine de 100 de ani. Costumele populare, ceramica de prin anii 1850, porțelan de Halahaz, lăzi de zestre, perne, țesături, lampa cu petrol prinsă în grinda casei, obiectele de uz casnic sau gospodăresc, deși poartă patina timpului, par abia lăsate din mână, pentru un răgaz de odihnă. Ligia a precizat faptul că masa e mereu pusă pentru cei care îi trec pragul, pentru că bunicii ei au fost întotdeauna bucuroși de oaspeți.

Aici se organizează vara tabere de pictură pe sticlă, pentru că tânara Ligia Bodea are și această pasiune, pictează, având în colecție aproximativ o sută de icoane. A expus în multe locuri, dar se mândrește în special cu expoziția de la Palatul Parlamentului, unde icoanele ei au fost admirate de mulți vizitatori, dar și de cârmuitorii țării. Frumusețea autentică și originalitatea, armonia și pasiunea, toate bazate pe dragostea pentru tradiții și folclor, pe iubirea și respectul pentru moștenirea culturală a străbunilor se găsesc aici, în acest colț de vatră românească.

În final, o altă surpriză a fost masa „ca la mama acasă”, cu supă de fasole, sarmale cu păsat, brânzoici, clătite cu dulceață de casă.

A fost frumos! A fost minunat! Avem lângă noi atâtea locuri și resurse care ne pot face fericiți, chiar dacă doar pentru o clipă, dar trecem pe lângă ele, ignorându-ne astfel izvoarele. Acest proiect a fost unul de suflet și poate că s-ar putea face mai mult pentru păstrarea și îmbogățirea unor astfel de locuri, deoarece ele reprezintă cartea noastră de vizită pentru eternitate.

-vizită la Castrul Roman de la Porolissum-

Există locuri unde, fără veste, nostalgia învăluie pe neașteptate. Locurile sunt acolo dintotdeauna, ne așteaptă, dar copleșiți de problemele cotidiene trecem pe lângă ele ignorându-le sau amânând momentul în favoarea altor priorități.

Iată că un grup de tineri studenți ai Universității de Vest „Vasile Goldiș” - Filiala Zalău, elevi ai Școlii Postliceale Sanitare „Vasile Goldiș” Zalău, alături de cadrele lor didactice (d-na director Bodea Silvia, d-na asistent universitar Maria Pădurean, d-na profesor Ciupe Viorica), înscriși în proiectul **„Istorie și tradiție în spațiul universitar sălăjean” proiect realizat prin fonduri nerambursabile împreună cu Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj**, cuprinși de frenezia unei proiectate vizite la Cetatea Porolissum din Moigrad, sunt pregătiți de plecare pe un drum al cunoașterii.

Zilele de toamnă bacoviană au venit pe neașteptate, cum neașteptate sunt toate zilele mohorâte și ploioase de toamnă. În aceste condiții, plecarea la Porolissum a devenit o adevărată provocare. Si ca să fie dezamăgirea dusă până la capăt, se primește vestea că autocarul nu poate urca până la Castru, pentru că drumul este în lucru. Optimismul și entuziasmul doamnei director Aurica Grec au mai atenuat din temeri, așa că grupul a pornit la drum.

De multe ori când ne facem planuri și așteptăm un eveniment - cu toate speranțele la poartă - acesta se dovedește a fi un eșec iar alteleori, când pornim în aventură fără speranțe și iluzii totul se transformă într-o

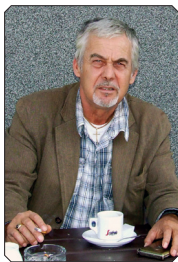
bucurie neașteptată.

Așa s-a întâmplat și de data aceasta. Vizita la Castrul de la Porolissum a fost o adevărată reușită. Aproape toți cei din grup au mai fost prin aceste locuri încărcate de istorie, dar de data aceasta zidurile Cetății parcă vibrau deschizând porți spre un timp ce părea dincolo de timp.

Prezentarea, atât de documentată făcută de domnul arheolog Dan Deac de la Muzeul de Istorie din Zalău, pasiunea cu care ne-a deschis cartea minunată a existenței noastre de acum aproape 2000 de ani, i-a făcut pe cei din grup să uite și de ploaie și de frig. Când cineva a spus că ar trebui să scurteze vizita și să se întoarcă la autocar, toți ceilalți au fost de părere că trebuie să vadă tot, pentru că este o experiență unică și nu este bine să fie ratată. Cei prezenți au aflat că aici, între zidurile cetății, au fost campați cinci mii de soldați romani transferați din Spania, Galia și Britania, că perioada de stagiu militar era foarte lungă, de 27 de ani, iar garnizoana a coexistat pașnic împreună cu dacii din localitățile învecinate.

S-au făcut fotografii la Poarta Pretoria, Templul lui Jupiter, Templul lui Liber Pater, ca cei privilegiați să le arate ce au văzut și au aflat și celor care n-au avut șansa să fie cu ei, acolo. Acest obiectiv turistic, de o mare valoare istorică, merită să intre în circuitele turistice ale României, să fie promovat mai intens, deoarece Castrul Roman de la Porolissum reprezintă o mărturie vie a longevității poporului roman pe aceste meleaguri.

Copiii baronului József

Paul Beldi LADISLAU

Un roman al extincției nobiliare

În mod obișnuit, în istorie, extincția familiilor nobile s-a petrecut într-un timp relativ îndelungat. S-au stins lent, uneori pe parcursul mai multor generații, măcinate din interior de consangvinizare și erodate din exterior prin pauperizare și uzurpare de către foști iobagi ai familiei. Dar aici, în cazul de față, în proza lui Paul Beldi Ladislau, stingerea se produce brusc și brutal. Este vorba în fapt de o suprimare vindicativ-proletară și resentimentară a unei întregi categorii sociale, operată de către comuniști în România ca și în alte țări foste comuniste, oamenii au fost scoși din casele lor și din munca lor și trimiși cu domiciliul forțat în ținuturi îndepărtate, necunoscute, în medii ostile, pentru singura lor vină de a fi fost de condiție nobilă, de a fi aparținut unei elite sociale. Este și cazul familiei contelui Beldi, respectiv în planul ficțiunii, baronul József, care dă și titlul romanului. De altfel, în roman se regăsesc părinții, frații și alte rude ale autorului, cu nume mai mult sau mai puțin fictive.

Romanul *Copiii baronului József* este totodată și o carte a unei expieri fără vină a condiției nobiliare, prin memorie. Ce am putea face altceva, mai mult și mai bine, pentru cei al căror destin a fost deturnat, înjosit și frânt pe nedrept, decât să depunem fără ură și părtinire o mărturie salvatoare, sub *specie aeternitas*?

Nicolae Iuga

***

La conacul din Cehu, din vârful de deal, zis și „la Cetate”, oamenii erau în febra pregătirilor pentru întâmpinarea ireproșabilă a stăpânului. În total, în acaturile conacului, locuiau șapte familii de nevoiași. Ei erau oamenii permanenți, angajați de către administratorul Vass László. Acesta, numit de către ei „László Ur”, era născut în anul 1900, deci mult mai în vârstă decât baronul József. Aprig din fire, de o statură mijlocie, cu părul lins, puțin prins de chelie, purta parcă mândru o mustață unguerească, îngrijită și tunsă scurt. Pronia cerească i-a hărăzit cinci (!) fete și niciun băiat, pe care și l-a dorit cu ardoare, pentru a-i purta numele mai departe. Mai departe în „viață”, în istorie... Soția cu fetele locuiau în casa părintească, o casă veche, dar arătoasă. O casă boierească... cu gospodărie în toată regula, întreținută de către femeie și fetele ei, frumoase și harnice. „László Ur” locuia mai mult la

conac, într-o mică încăpere. Coordona totul de acolo, din mijlocul oamenilor, ca un adevărat Administrator. Avea Școala Tehnică Agricolă absolvită în orașul Șimleu Silvaniei. A fost silitor la învățătură și priceput la practică. Altoia orice butaș și chiar trandafirii sălbatici de pe marginea drumului care urca spre conac. Numai așa, de frumusețe. Să urce printre trandafiri frumoși și îngrijiți!... La zootehnie era și mai priceput. Trata oile, vacile. Castra porcii... Făcea tot, tot. A fost administrator și pe vremea lui Bornemozsa, cel de la care baronul József a moștenit conacul. Iar baronul l-a păstrat în continuare administrator și bine a făcut. Rânduiala la conac era bună. Clădirea era bine îngrijită, pivnița uriașă care se întindea sub toată clădirea era plină cu butoaie de vin. Era și vin vechi, de peste zece ani!... Producția din anul respectiv era bogată și reușită...

În acel ceas de amiază, administratorul László chiar ieșea din pivnița uriașă unde a inspectat butoaiile cele noi. Închise cu lacăte ușile de la intrare. Grilajul de fier... Pe trepte ședea copilul Marcel, băiatul cel mare al Mărioarei și-al lui Victor, în vârstă de șapte ani. Acesta molfăia o felie de pâine unsă cu untură de porc. Se opri din mestecat și salută respectuos, dar cu gura plină:

– Săru’ mâna, „László Ur”!...

– Bună, Marcel! Mama ce face? Se simte bine?

Mărioara născuse în noaptea respectivă, acasă, fără doctor și fără complicații. Era al patrulea copil. Respectiv, al patrulea băiat (!). Poate și din această cauză, administratorul László purta o anumită pizmă pe femeia deșirată, cu privirea ei de toantă, dar care născuse numai băieți!... Copilul Marcel, înghițind bolul alimentar, reuși să vorbească mai clar, astfel:

– E bine! Frățiorul plânge întruna. Mama zugrăvește holul, apoi camera...

– Ce face?! Ce face bolunda de mă-ta?!...

Cu viteza glonțului, administratorul László porni spre locuința Mărioarei. Când intră, o găsi pe femeie cocoțată pe scaun. Era cu bidineaua în mână, stropită pe haine și pe față. Turbat, „László Ur” începu s-o spurce, fără menajamente:

– Tu, muiere bolundă și proastă!... Coboară imediat de pe scaun! Du-te la copil și alăptează-l, tu, muta Pământului!...

Speriată, cu privirea-i tâmpă, femeia înaltă și uscățivă se conformă imediat ordinelor. Puse bidineaua în găleată și, ștergându-și varul de pe față, bolbo-

rosi:

– M-am gândit să fac curățenie generală, fiindcă... poate... vine baronul în vizită la noi...

– O să vină tocmai la tine în vizită, tu, mută a multelor! Treci la copil, imediat! Unde este Victor?

– La vaci...

– Un sărăntoc și-un prost și el, grămadă! Nu a putut vorbi cu Grigore ca să se ducă el?... Tu treci în pat și nu te mai ridici de lângă prunc! Eu mă duc să ți-l trimit pe prostănacul de Victor acasă... Să nu te prind că mai lucrezi ceva azi! M-ai înțeles?

– Da, „László Ur”, am înțeles! Am înțeles „total”...

***

Ieșind din localitatea Benesat, Fordul negru al baronului șerpuia pe drumul pustiu tăiat printre dealurile silvane domoale, ca un gândac mare și negru. După curbele largi, pe valea din dreapta, la intersecția drumurilor, era tabla indicatoare a localității „Bolcschaza”. În traducere liberă, însemna: „Casa Înțeleptului”... În liniștea și amorțeala din interiorul mașinii, baronul tânăr zâmbi doar în sinea lui, întrebându-se: „Oare de la casa cărui Înțelept se trage numele ciudat al localității?”... Cunoștea localitatea, oamenii, pe moșierul locurilor. Nu cunoștea însă niciun pustnic ori vreun alt înțelept. Nici istoria, relatată de către bătrânii satului, nu pomenea de vreun înțelept anume. Ei, bătrânii, povesteau că, la-nceputuri, pe acele meleaguri și-au întemeiat gospodăriile cinci (!) familii. Au fost trei familii de unguri, două familii de români și o familie de evrei. Același raport se păstra parcă și-n zilele acelea. Mai puțin cu evreii... Ei au fost strânși de autoritățile horthyste și trimiși în lagărele morții. Puțini dintre ei s-au întors... Moșierul din „Bolcschaza” era ungurul Kaizer György. Micul și cochetu-i conac era amplasat în centrul satului, între biserici. Soția lui elegantă era frumoasa Anna. Aveau trei copii. Exact precum familia lui József: un băiat și două fete. Înainte de naționalizare au stăpânit în zonă peste patru sute de hectare, iar în Zaláu aveau paisprezece case pe care le închiriau. Înainte de război, evreul David își vându terenurile din Benesat și din Bolcschaza. Se mută mai apoi cu toată familia la Cluj. Jumătate din terenurile evreului le cumpără Kaizer György, iar cealaltă jumătate, prin credite bancare, le cumpărara sătenii. Astfel, lucrând și pământurile moșierului în parte, și terenurile lor, sătenii, foarte harnici și gospodari pricepuți, s-au ajuns la bine. Astfel, se putea spune despre cei din Bolcschaza că acolo, la ei în sat, și „săracii erau bogați”!...

***

Trecând și de Horoatu Cehului, motorul mașinii începu să lucreze mult mai zgomotos, fiind solicitat

de panta dealului abrupt care urma de la intrarea în orașelul Cehu Silvaniei. Prin parbrizul mașinii, în depărtare, pe cel mai înalt deal, printre brazii tineri, se distingeau zidurile conacului și acoperișul înalt, cu țiglele roșii. Baronul conducea tot în liniște, fără a-i deranja pe soție ori pe copii, care dormitau cu toții. Tăcut și îngândurat, medita doar, privind spre interiorul său. Spre viața lui, apoi spre a celor dragi. A copiilor lui, a viitorului lor. Apoi, din plictiseală, privi înapoi, ca într-o oglindă retrovizoare, în trecutul său... Născut în Jibou, copilărinte tot în Jibou, studiind prin străinătăți, trăind și muncind la Balda, la Cehu, apoi iar la Balda, practic, baronul nici nu mai știa unde anume era „acasă”... (?). Arealul său era larg. Larg și indefinit. Nu la fel va fi și pentru copiii lui. Nu, nu... Ei vor fi așezați la locurile lor, la domiciliile lor. Se vor emancipa și vor participa la emanciparea acestei lumi. Da, da... Immy va studia Agronomia în țară ori în străinătate. Va ajunge un bun gospodar al moșiei de la Balda. Maria, cea isteată și calculată, va putea studia eventual Comerțul... Se va mărita și va trăi aici, la conacul din Cehu. Caterina?... Da, ea avea un har anume. Îi va trebui cultivat harul... Da, ea va studia muzica. Academia Regală de la Cluj... Dacă nu va ajunge o soprană cu renume, va putea deveni cu siguranță o foarte bună profesoară de muzică, respectată și educată. Baronul avea baza financiară pentru a rezolva viitorul copiilor. Da. Îl purta cu el... Respectiv, în torpedoul mașinii. Acolo era caseta metalică ce conținea peste patru kilograme de bijuterii din aur. Și pietre cu diamante... Va folosi această avere spre folosul copiilor lui, cu chibzuință. Ce vor face ei, părinții, când copiii vor crește și ei vor îmbătrâni? Vor vedea... Se vor retrage într-o casă la Jibou, la Cehu. Eventual la Cluj... Îi vor vizita pe copii la rând, fără a-i deranja. Vor deveni oaspeți dragi de „trei zile”... Cam astfel plănuia baronul viitorul, intrând în orașelul Cehu. Și nici nu bănuia Adevărul... Adică faptul că noi, oamenii, doar plănuim viitorul, dar finalizarea nu ne aparține nici pe departe (!)... Nici evenimentele din „viitorul apropiat” nu le putem bănui uneori. Darmită „viitorul îndepărtat”! Adică: unde anume ne va fi „deschis pământul”?... De unde să știe bietul baron că abia peste două luni avea să trăiască evenimente nebaneuite (!)... Iar că în „viitorul îndepărtat” va fi silit să trăiască într-un domiciliu străin, undeva în Maramureșul Istoric, loc unde încă nu a umblat niciodată și, cu toate acestea, la bătrânețe, pământul acolo i se va „deschide”!(?).

Din *Copiii baronului József* (roman) de Paul Beldi Ladislau, în curs de apariție la Editura Eikon.

Sfântul Gerard de Cenad

Marian HORVAT

Printre figurile mai puțin cunoscute ale Ungariei medievale se numără, fără-ndoială, și cea a Sfântului Gerard de Cenad, colaborator apropiat al Sfântului Ștefan și una dintre cele mai importante personalități ecleziastice, afirmat în timpul procesului de înființare și consolidare a instituțiilor bisericești maghiare. În lucrarea sa („Sfântul Gerard de Cenad sau despre destinul unui venețian în jurul anului o mie”, București, Editura Carom, 2004, 174 p.), istoricul clujean Șerban Turcuș face o analiză a multiplelor fațete ale personalității sale, în contextul mai larg al evanghelizării Europei Centrale.

Șerban Turcuș (n. 1969), profesor universitar la Facultatea de Istorie și Filosofie, din cadrul Universității „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca, a publicat numeroase volume și studii, din care amintim: „Sinodul General de la Buda (1279)”, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2001, 288 p.; „Sfântul Scaun și românii în secolul al XIII-lea”, Editura Enciclopedică, București, 2001, 354 p.; „Cistercienii în Transilvania medievală”, Romania Press, București, 2003, 364 p. (în colaborare cu Veronica Turcuș).

Șerban Papacostea, oprindu-se – din păcate mult prea puțin – asupra volumului amintit, precizează: „Întemeiată pe bibliografia cea mai recentă a temei, lucrarea discută în context general european rolul unuia dintre cei mai de seamă misionari apuseni, episcopul Gerard al Cenadului, în spațiul central-european. Cele cinci capitole ale lucrării – *Monarhi și monahi sau despre procesul de evanghelizare al Europei Centrale, Gerard monahul eremitul, Gerard episcopul, Gerard Teologul, Gerard Sfântul* – prezintă esențialul biografiei și acțiunii evanghelizatoare a lui Gerard și al posterității sale”. („Studii și materiale de istorie medie”, vol. XXIV, 2006, p. 319). De reținut referințele și citatele numeroase și consistente din autorii occidentali care s-au oprit asupra acestui subiect.

Istoricul clujean trece în revistă inclusiv primele încercări de creștinare a maghiarilor, aflați sub influența Imperiului German și cea a Imperiului Grec. Acțiunile ducelui Geza și, pe urmă, cele ale fiului său, Ștefan I al Ungariei, vor duce la instaurarea creștinismului în Panonia, pe filieră germană.

Sunt analizate și izvoarele care îl pomenesc pe Gerard, venețian la origine – o viață prea puțin luminată de sursele vremii, în special hagiografii.

Plecat în pelerinaj spre Țara Sfântă, Gerard este oprit de regele Ștefan în Panonia; misiunea sa devine aceea de „*praedicatione et conversione Ungarorum*”. Gerard este considerat „stăpânul cuvântului”, și se spune că „un cleric de asemenea calibru nu a mai viețuit în acea provincie” (p. 75). Cu astfel de calități, monahul se vede nevoit să cedeze în fața invitației ferme a regelui ungar: „Tu la Ierusalim nu te mai duci, pentru că nu îți dau voie” (p. 77).

Șerban Turcuș relevă și legăturile sfântului cu spațiul românesc, identificând într-unul din izvoare pe preotul Dimitrie Valahul („du prêtre Démétrios Blakos”) (p. 80). Ca

episcop, venețianul preia jurisdicția teritorială a lui Ahtum, în zona Banatului.

Gerard se ocupă, în calitate de *magister*, și de educația tânărului principe Emeric, moștenitorul tronului – asocieră celor doi și a regelui poate fi văzută ca o „elaborare hagiografică menită să reunească simbolic triada care a sancționat destinul maghiarilor” (p. 83).

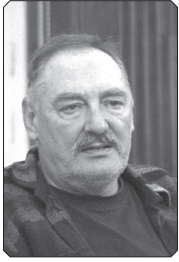
De remarcat că în timpul lui Gerard are loc „prima formă de instrucțiune medievală cunoscută pe teritoriul României, modalitate prin care elemente de cultură și educație occidentală erau difuzate în mijlocul localnicilor (români, sud-slavi, posibil greci și turanici) (...)”. Șerban Turcuș discută și ipoteza existenței monahismului în zonele noastre, la începuturile celui de-al doilea mileniu, o existență „aproximativ asemănătoare cu cea din sudul Peninsulei Italice, unde se întâlnesc variate experiențe monastice care nu pot fi încadrate unei riguroase discipline mănăstirești (...)”.

Gerard de Cenad este ucis în 1046, în condițiile revitalizării păgânismului. Momentul morții este văzut, în literatura hagiografică, ca „*transitus*”, momentul plener al atingerii gloriei lui Dumnezeu (p. 126).

Singura operă a lui Gerard care a supraviețuit este „*Deliberatio supra hymnum trium puerorum*”, un comentariu asupra unor versete din cartea biblică a lui Daniel. Scrierea acestuia – în viziunea autorului nostru – nu poate fi confiscată de una sau alta dintre popoarele acestei zone a continentului; cum spunea J. Leclercq, „adevărata glorie a lui Gerard de Cenad constă în faptul că a fost un martor al culturii și spiritualității timpului său, într-o Ungarie care era o punte între Orientul bizantin și Occident” (p. 140).

În ultimul capitol, rezervat sanctității sale, este evidențiat rolul acestuia pentru propaganda sistemului instituțional maghiar, ca întemeietor al creștinismului în Ungaria, alături de regele Ștefan. În 1083, Gerard este canonizat în urma presiunilor făcute de regele Ladislau I. Venețianul și sfinții, Zoerard și Benedict au fost canonizați datorită activității lor, „circumscrișă fenomenologiei religioase” (p. 150), spre deosebire de Ștefan și Emeric, canonizați pentru că sunt reprezentanți ai casei regale. La sfârșitul demersului său, istoricul clujean analizează felul în care este văzut sfântul de posteritate, „între dezinteresul maghiar și interesul venețian” (p. 152). În 1991 au fost examinate rămășițele pământești ale acestuia, din așa-numitul mormânt al lui Gerard de la Murano: cele două schelete descoperite nu aveau craniu, aspect ce corespunde izvoarelor, care atestă că episcopului i-a fost zdrobit capul cu o piatră (p. 168-169).

Cunoscut fiind puținul interes al istoriografiei românești pentru cultul și istoria sfinților, cercetarea istoricului clujean este cu atât mai valoroasă, imposibil de ocolit pentru cunoașterea multiplelor valențe care, împreună, întregesc imaginea unei figuri complexe și semnificative pentru evoluția religioasă a Ungariei, dar și a Transilvaniei medievale.

Fabula iertării

Lucian POP

Cum trecu de șaptezeci de ani, la mama veni reumatismul și tensiunea.

Își cumpără un tensiometru electronic, ultimul răcnet, toată strada știa, avea de unde, femeie înstărită și ponderată, nu zgârcită.

De trei ori pe zi, cum se închină habotnicii, mama își controla tensiunea într-un cadru solemn, înconjura de vecine. Vecinele își așteptau și ele politicoase rândul la tensiometru, cu mânăca mâinii stângi suflecată.

Una dintre aceste vecine, cu un pronunțat spirit de independență, doamna Vlaicu, își cumpără propriul ei tensiometru. O singură adeptă o urmă, o femeie sărmană, cam redusă mintal, ce avea un mic ajutor social și primea în fiecare amiază câte o supă caldă, creștinească, din partea vecinelor.

Și mama și doamna Vlaicu, lansară zvonul că tensiometrul celeilalte este defect, n-are relevanță.

Cum nimeni nu se putea pune cu mama, doamna Vlaicu, diplomată, bătu în retragere, nu tensiunea era problema ei numărul unu; bila era, i se încărca excesiv. Începu un tratament cu pastile presate din plante

medicinale, fără pic de chimicale. Necazul este că, mergând la control, să vadă doamna doctor Herman cum se comportă bila după pastilele sută la sută naturale, îi ieși la analize un început de diabet și ulcer. În faze incipiente, tratabile.

Flancată de două vecine credincioase, mama bătu autoritar în poarta celui mai dotat spital din oraș, spitalul particular al doctorului Spartiu. Investigații complete, cum numai în America se mai fac.

Se întoarse acasă cu un papirus scos la calculator, lung de doi metri, cu toți parametrii analizelor care nu se încadrau în normele normale, scriși cu roșu!

Pe baza acestei probe indubitabile, strada află că mama este mult mai bolnavă decât doamna Vlaicu.

Doamna Vlaicu, rămasă singură, părăsită și de către femeia sărmană, capitulă.

Într-o seară memorabilă, mama ședea pe banca de la stradă, înconjurată de vecine. Lângă mama, în picioare, femeia sărmană ținea în mână un aparat mic și alb, cât un pachet de țigări. La capăt, aparatul avea un beculeț roșu ce bâzâia ca un bondar.

Era un aparat chinezesc de dispersie a reumatismului de la încheieturi. Femeia sărmană, tocmai începu să-i maseze mamei umărul cu beculețul roșu, când veni sprijinindu-se în cârjă, doamna Vlaicu.

- Ei, Aurică dragă, nimeni nu ne crede ce bolnave suntem. Și pe mine mă dor încheieturile, dar pe tine, am auzit că nu te lasă noaptea să dormi.

- Reumatismul ca reumatismul, dar mă apucă uneori niște dureri prin coloana vertebraică că și doamna Herman s-a mirat, de când a terminat facultatea, așa ceva n-a pomenit.

- Nu-i vorbă, și pe mine mă deranjează uneori coloana.

Mama o invită să steie pe bancă.

De-a doua zi, doamna Vlaicu se alătură grupului și aștepta și ea să-i vină rândul la tensiometru.

Câteva vecine, mai radicale, o criticară pe mama, de ce o primește înăpoi, după câte vorbe urâte și minciuni a scos pe seama ei. Mama, care îmi mărturisise că în fiecare seară, înainte de culcare, citește câte un pasaj din Biblie, le răspunse răspicat, adânc, cu ochii închiși de concentrare:

- Pentru că trebuie să-i iertăm pe cei care greșesc!

Fabulă XIX

De frica hoților și a escrocilor, care, cu acte false și alte tertipuri, îți pun mâna pe avere – nu trecea seară să nu vadă la televizor astfel de cazuri – Harșa își vându mașina, apartamentul și se mută într-o poeniță dintr-o pădure mare, unde își construiește o colibă temeinică. Punga de plastic în care-și ținea banii de pe mașină și apartament o îngropă nu departe de poeniță, la câțiva pași de o cărare ce te ducea din pădure într-un sat cu butic universal.

O dată pe lună mergea la comoară să-și ieie câțiva leuți pentru strictul necesar. Numai și numai pentru strictul necesar!

Într-o seară, Harșa se întâlnește pe cărare cu o excursionistă rătăcită. Venea noaptea, o duse la colibă. Dimineața, pe când să o conducă în satul cu butic universal, ea îi mărturisise: - Îmi place liniștea și singurătatea oferite de pădure. Aș mai sta câteva zile.

- Oare femeia asta a auzit de comoara mea? Ce

urmărește? se neliniștește Harșa. Îi răspunse: - Îmi pare neșus de rău, și mie îmi place în pădure, dar mi s-au terminat banii. Măine poimâne, o iau către orașul plin de stres.

- Am eu destui! strigă ea înflăcărată.

Peste câteva zile, ea se plânse de condițiile precare oferite de colibă și-i propuse: - Măi Harșa, n-ai vrea să ridicăm în locul ei o cabană confortabilă, dotată cu apă, electricitate și internet? Apoi, ce zici, cu ocazia asta îi tragem și un drumeag asfaltat până în sat. Mergem la cumpărături cu mașina.

- Pe unde tragem drumeagul?

- Angajăm o firmă care se ocupă de așa ceva.

Harșa căzu pe gânduri.

- Așteaptă un pic.

Fugi în pădure, își dezgropă punga, și cu ea în mână se întrebă: - Oare pe unde va trece drumeagul?! și se învârti prin pădure până văzu peste tot drumeaguri asfaltate ce se încolăceau ca o colonie de șerpi.

- M-a dat gata femeia asta, mormăi el... și dus a fost!

MORALA: Întâi și întâi, avem grijă de obsesiile noastre.

Pablo Neruda, poeme inedite

Alice VALERIA MICU

Poezia latino-americană din nou în sărbătoare

Douăzeci de poeme necunoscute ale poetului premiat cu Nobelul pentru literatură, Pablo Neruda au fost descoperite printre filele de manuscris supuse unei riguroase cercetări de către membrii Fundației *Pablo Neruda*. Textele au fost examinate cu atenție și vor fi publicate anul acesta de Editura *Seix Barral* din Barcelona, întâi în America Latină, cu ocazia aniversării a 110 ani de la nașterea poetului și 90 de ani de la publicarea volumului „Veinte poemas de amor y una canción desesperada” (Douăzeci de poeme de iubire și un cântec de deznădejde), pentru ca anul viitor să fie publicat și în Spania. Șase dintre ele sunt legate de tema iubirii, iar restul au diverse teme și au fost scrise începând cu anul 1956. „Nu a fost posibilă datarea tuturor acestor poeme, deoarece nu toate aveau consemnată data la care au fost scrise; poetul le data doar în unele cazuri”, a spus Dario Oses, directorul bibliotecii din cadrul fundației.

Editorul barcelonez a catalogat descoperirea ca fiind „un eveniment literar de importanță universală” și „cea mai mare descoperire în literatura spaniolă a ultimilor ani”. Ele au fost scrise de Neruda în plină maturitate, după apariția volumului „Cânt general”, publicat în 1950. Se pare că este vorba de mai mult de o mie de versuri în cele 20, chiar 21 de poeme descoperite, odată cu proză, discursuri și prelegeri, scrise între 1956 și sfârșitul anilor 60. Cele mai multe poeme sunt scrise pe hârtie obișnuită, gălbuie, unele poeme fiind scurte, dar altele atât de lungi, încât ocupă între 6 și 9 pagini. Pere Gimferrer (poet, prozator, traducător și critic literar catalan), implicat în publicarea poemelor nou descoperite le-a apreciat ca având „imagini puternice, o copleșitoare plinătate de expresie și bogăția erotică a unei iubiri pasionale, precum cele mai reușite poeme ale lui Pablo Neruda”, din „Ode elementare” sau „Memorii din insula Neagră”.

Singurul fragment făcut cunoscut de editori este acesta, iar restul urmând a alcătui volumul „Poeme inedite. Pablo Neruda”:

„Reposa tu pura cadera y el arco de flechas mo-
jadas
extiende en la noche los pétalos que forman tu
forma
que suban tus piernas de arcilla el silencio y su
clara escalera
peldaño a peldaño volando conmigo en el sueño
yo siento que asciendes entonces al árbol som-

brío que canta en la sombra
Oscura es la noche del mundo sin ti amada mía,
y apenas diviso el origen, apenas comprendo el
idioma,
con dificultades descifro las hojas de los eucaliptos”.

„Odihnește-ți șoldul pur și arcul cu săgeți umede
întinde în noapte petalele ce-ți alcătuiesc forma
picioarele tale de lut să ajungă deasupra tăcerii pe
scara sa clară
pas cu pas zburând cu mine în vis
simt atunci cum urci în copacul umbros ce cântă
în obscuritate
Întunecată este noaptea lumii fără tine iubita
mea,
și abia s-a divizat începutul, abia înțeleg idiomul,
cu greu descifrez frunzele de eucalipt”.

Poemele au fost scrise în perioada când era despărțit de cea de-a doua soție și o cunoscuse pe Matilde Urrutia, pasiunea vieții sale.

Cutia ce conținea poemele se afla într-un seif al Fundației **Pablo Neruda** din Santiago de Chile, în condiții optime de păstrare, la o temperatură controlată, textele fiind atât în caiete de notițe, scrise de mână, cât și la mașina de scris. Regizorul Fernando Sáez își amintește că Fundația a primit cutia în 1987, după moartea Matildei Urrutia. Munca de cercetare a documentelor durează de câțiva ani, timp în care ele au fost ordonate, clasificate, scanate, fotocopyate și timp de trei ani revizuite în mod exhaustiv, pagină cu pagină, pentru a selecta ceea ce a fost publicat și ce nu.

Dario Oses a fost însărcinat cu această muncă de către Biblioteca Fundației și a însemnat să citească nenumărate pagini așternute de Neruda cu caractere mari și clare sau dactilografiate, dar corectate de mâna sa, până le-a dat forma strălucitoare, dar necăutată a noii comori nerudiene. Ceea ce dovedește, potrivit lui Oses că „Neruda rămâne un poet inepuizabil, care permite mereu noi lecturi, precum clasicii”.

Adam Feinstein, biograful lui Neruda a declarat pentru *The Guardian*: „Este o descoperire extraordinară de incitantă. În timpul vieții sale, Neruda glumise la un moment dat că ei ar merge atât de departe încât ar fi în stare să-i publice șosetele. Acum a fost descoperit un set nou din poemele sale ce stătuseră neștiute într-un sertar. Ca biograf al lui Neruda, abia aștept să citesc aceste poeme și mă aștept să găsesc noi exemple ale geniului său liric”.

Efortul de căutare și cel editorial este acum împărțit între Fundația *Pablo Neruda* și Editura *Seix Barral*, care finalizează numărul total de poeme și texte ale poetului de Nobel care merită a fi publicate. „Este o descoperire nu numai pentru statutul lor de texte nepublicate, dar, de asemenea, pentru calitatea celor mai multe poezii”, a afirmat Elena Ramirez, directorul editorial al Editurii *Seix Barral*. „Ediția, spune ea, va fi însoțită de toate adnotările și explicațiile necesare”.

Acesta este al treilea calup de scrieri inedite ale lui Neruda. Anterioarele au fost ***El río invisible*** (Râul invizibil), volum ce cuprinde poezie și proză de tinerețe, apărut în 1980 și ***Cuadernos de Temuco*** (Tablouri din Temuco), publicat în 1996, cu poeme din adolescență, ambele apărute la aceeași editură barceloneză, *Seix Barral*. Să fie o subtilă politică de marketing acesta, să fie publicat o dată la 16 ani câte un volum de inedite ale poetului chilen, nu vom ști prea curând și este de o mai mică relevanță.

În anul 1950, Neruda primește, alături de mai mulți oameni de cultură printre care și Pablo Picasso, Premiul Internațional pentru Pace pentru poemul său ***Que despierte el leñador, Să se trezească pădurarul***. Erau ani tulburi, în care lumea se așezase pe criterii ideologice, ani cu dramatice separări și cutremurătoare ziduri în care unii s-au poziționat după cum le-a dictat conștiința și interesul personal, iar alții după bunul plac al mai marilor vremii.

Să se trezească pădurarul

De aici vă spun la revedere, mă întorc
la casa mea, la visele mele,
mă întorc în Patagonia unde
vântul izbește grajdurile
iar gheața stropește oceanul.
Nu sunt nimic mai mult decât un poet: pe toți vă iubesc,
am umblat rătăcitor prin lumea pe care o iubesc:
în patria mea minerii sunt încarcerati
iar soldații îi trimit judecătorilor.
Însă eu iubesc până la rădăcini
țărișoara mea cea rece.
De-ar fi să mor de o mie de ori
acolo vreau să mor:
de-ar fi să mă nasc de o mie de ori
acolo vreau să mă nasc,
aproape de araucaria sălbatică,
de rafalele vântului de sud,
de clopotele abia cumpărate.
Să nu se gândească nimeni la mine.
Să ne gândim la pământul întreg
venind cu dragoste la masă.
Nu vreau să se întoarcă sângele
să pătrundă în pâine, în fasole,
în muzică: vreau să vină
cu mine minerul

avocatul, marinarul,
fabricantul de păpuși,
să intrăm la cinematograful și să
ieșim să bem vinul cel mai roșu.

Eu nu vin să rezolv nimic.

Eu am venit aici ca să cânt
și ca voi să cântați cu mine.

Dacă vă întrebați de ce manuscrisele sale sunt publicate de o editură din Spania, atunci vă reamintesc de volumul său ***España en el corazón*** (Spania în inimă), un volum tulburător în care Neruda denunță actele criminale ale celor ce luptau împotriva poporului. Tot atunci îl cunoaște pe poetul mexican Octavio Paz, acela care avea să fie recompensat cu Nobelul pentru literatură în 1990. S-au împrietenit pe loc, dar mai târziu, când s-au reîntâlnit în Mexic, s-au găsit în tabere ideologice și politice adverse, încât aproape s-au înfruntat fizic, pentru ca după douăzeci de ani, în timpul *Festivalului internațional de poezie* de la Londra să se împace. Paz spunea despre Pablo Neruda: l-am admirat, l-am iubit și l-am combătut. A fost cel mai drag dușman.

Ricardo Eliécer Neftalí Reyes Basoalto, care după mulți ani semna Pablo Neruda, este poetul chilen cel mai cunoscut în întreaga lume, ieșit dintr-un tărâm bogat în păduri și în ploi, din sudul statului Chile, destinat să fie transformat pentru el într-un loc mitic, pe care avea să-l poarte cu sine peste tot. El, unul din cei mai admirați și influenți scriitori ai Americii Latine, a murit în septembrie 1973, la 12 zile după lovitura militară a lui Augusto Pinochet. Poetul suferea de cancer la prostată, dar șoferul său, Manuel Araya pretinde că moartea i-ar fi fost accelerată la ordinul lui Pinochet printr-o injecție în abdomen, regimul temându-se că Neruda ar putea pleca din Chile și ar deveni un oponent periculos.

În noiembrie 2013, s-a anunțat publicității că nu au fost găsite urme de otrăvă în rămășițele lui Neruda, dar membri ai familiei poetului au contestat rezultatele analizelor toxicologice. Judecătorul care se ocupă de caz, Mario Carroza a solicitat mai multe teste pentru depistarea altor substanțe neidentificate în timpul primelor investigații. „Vom continua să depunem eforturi pentru a determina cauza exactă a morții poetului”, a afirmat medicul legist desemnat să examineze rămășițele pământești ale poetului din Chile. Adam Feinstein și-a exprimat speranța că noile teste vor aduce la lumină într-un fel sau altul răspunsuri definitive, deși este destul de dificil, dat fiind faptul că de la moartea poetului au trecut 41 de ani.

Faimos atât pentru poemele de dragoste pasionale, cât și pentru vederile sale ideologice comuniste ferme, cel mai cunoscut volum semnat Pablo Neruda rămâne „Douăzeci de Poeme de Iubire și un Cântec de disperare”, publicat în 1924, iar în România apărut la Editura *Vellant* din București.

Două noi cărți de Iordan Datcu

Augustin MOCANU

Personalitate prolifică de cercetător deosebit în câmpul vast al culturii populare orale, impresionând printr-o prezență promptă și continuă vreme de cinci decenii, prin seriozitate și prin calitatea și ținuta științifică a lucrărilor sale, recunoscut și apreciat, premiat cu: Premiul Timotei Cipariu al Academiei Române (1987); Premiul „Ethnos” pe anul 1994 pentru întreaga activitate; Ordinul Meritul Cultural în grad de Cavaler, categoria A, Literatură, conferit de Președinția României (2009) și cu multe altele, Iordan Datcu și în anul acesta ne-a dăruit două cărți interesante:

I. JURNAL 1981-1989, RCR Editorial, București, 2014, 310 pagini;

II. ETNOLOGI BASARABENI, NORD-BUCOVINENI ȘI TRASNISTRIENI, RCR Editorial, București, 2014, 272 pagini.

I

Jurnalul conține însemnările ilustrului etnolog Iordan Datcu, făcute în ultimul deceniu de existență a regimului comunist, 1981-1989, perioadă comparabilă prin desfășurarea și presiunea întunericului cu cea din obsedantul și mult-hulitul deceniu al șaselea din același secol.

Cartea „s-ar fi putut intitula «Jurnalul de la Casa Scânteii», deoarece în acei ani Iordan Datcu lucra acolo ca «redactor principal la Editura Minerva». În acel edificiu era concentrată o mare parte din instituțiile de comandă și execuție cu sarcini în domeniul culturii spirituale: sedii de edituri, de reviste și ziare, etc, și peste toate..., Consiliul Culturii și Educației Socialiste, Centrala Editorială. Casa Scânteii era deci un vad unde puteai să întâlnești scriitori, editori, artiști, ziariști, nu numai din București. De la unii din aceștia am aflat chestiuni pe care le-am notat îndată. Am consemnat ceea ce am trăit, ceea ce am citit, ceea ce am văzut, ceea ce am auzit” (pp. 5-6).

În *Argument*, autorul prezintă astfel conținutul și stilul cărții sale:

“Puține însemnări sunt despre colegii mei, și asta pentru că m-au interesat în primul rând chestiuni generale, m-am raportat la o serie de evenimente culturale. Îmi pare că am reținut multe aspecte semnificative ale confruntării noastre, a editorilor, cu dirijismul generalizat, cu cenzura. De asemenea, că am notat sistematic îngrijorarea noastră privind cărțile de care răspundeam, nesiguranța noastră, datorată deselor zvonuri privind masacrarea planurilor de apariții, restrângerea de personal.

Consemnările mele sunt de regulă lapidare și neli-

teraturizate” (p. 6).

Considerăm că prin câteva extrase scurte se poate ajuta la formarea unei impresii cât de cât clare și realiste asupra conținutului cărții în discuție. Iată-le:

6 septembrie 1981 - „La televizor nu mai încetează odele, marșurile, brigăzile artistice de agitație la ora când abonații așteaptă filmul de duminică seară; bun sau prost, cum e, mai des prost, dar este un film”.

22 septembrie 1981 - „Ambasadorii străini de la București - spune presa străină - au primit aprobare să se aprovizioneze cu alimente de la... Ruse (Bulgaria).

Cozi...cozi...cozi... la zahăr, la ulei, la carne, la orice.

La cele mai bune cofetării din centrul Capitalei nu găsești ciocolată, vitrinele fiind tixite cu... sticle de șampanie și de coniac” (pp. 20-21).

5 octombrie 1981 - „Ediția a doua a *Istoriei literaturii române de la origini până în prezent*, de G. Călinescu, continuă să bată pasul pe loc. Deși se culege, la Arta Grafică, de mai bine de un an, se află în bun de tipar doar o jumătate din lucrare” (p. 23).

3 aprilie 1983 - „Zilele trecute, un redactor de editură îi spunea unui redactor de la o casă de filme că cinematografia noastră șchioapătă. Cel din urmă a replicat că nu șchioapătă, ci i-au fost rupte amândouă picioarele” (p. 49).

2 octombrie 1985 - „Domnul Ovidiu Papadima mi-a scris pe antologia sa de basme populare, *Tinerețe fără bătrânețe*: «Colegului întru știință și pasiune pentru fenomenul literar românesc, Iordan Datcu, prieteniei căruia îi datorez atât de multe momente de tonificare sufletească, 1 oct. 1985, Ovidiu Papadima»”.

4 noiembrie 1985 - „A devenit o problemă procurarea pâinii. Sâmbătă, n-am găsit pâine nici în piața Chibrit, nici în Cartierul Bucureștii Noi. Se aduce pâine, la sfârșit de săptămână, doar după ora 16, după ce au plecat navetiștii. Necăjiții aceștia nu mai pot pleca din Capitală cu pâine pentru familiile lor” (p. 160).

11 decembrie 1985 - „Haz de necaz: poporul român este foarte credincios: ziua postește, noaptea aprinde lumânări, iar duminica se duce la slujbă” (p. 162).

10 septembrie 1988 - „Represaliile oficialităților contra Anei Blandiana se anunță destul de dure. I-a fost scoasă rubrica pe care o avea la *România literară*. Mai mult decât atât, un reprezentant al Centralei Editoriale a anunțat toate editurile din țară să scoată numele poetei din orice tipăritură din țară” (p. 214).

31 octombrie 1988 - „Ieri a fost ziua recoltei. În ziare, un amplu mesaj, de o jumătate de pagină, către țărănimă. În piață însă sărăcie ca de obicei” (p. 216).

11 noiembrie 1988 - „După un șir de palide participări la târguri internaționale ale cărții, România face marea greșală de a nu mai participa deloc la astfel de sărbători ale cărții, așa cum s-a întâmplat recent la târgul de carte de la Frankfurt, cel mai important din lume și cel mai vechi (40 de ani). La ultima ediție au participat 97 de țări. Albania da, iar România, nu” (pp. 218-219).

II

În cele vreo 46 de materiale publicate din 1991 până în 2013, care compun volumul despre etnologia români din fostele teritorii sovietice: Basarabia, Bucovina de Nord și Transnistria, Iordan Datcu alungă valorile de negură și minciună de pe realitate și scoate la lumină adevărul privind tradițiile culturale românești, lupta neconținută și sacrificiile, uneori urcând către cel suprem, ale multor intelectuali pentru studierea, apărarea și salvarea acestora în fața măsurilor de rusificare impuse de autoritățile de ocupație prin fel de fel de metode.

Domnia Sa își caracterizează, astfel, conținutul lucrării și diversele formule de texte utilizate pentru punerea lui în valoare: „...am scris, de-a lungul anilor, studii, articole, recenzii, am alcătuit bibliografia și am publicat documente despre etnologi din Basarabia, nordul Bucovinei și Transnistria” (p. 7).

Compusă în întregime din texte destinate publicării imediate în periodice de orientare cultural-științifică și literară, cartea se citește cu interes, curiozitate și plăcere, deoarece aduce în fața noastră imaginea

unei lumi de care ne simțim legați sufletește, dar, datorită vitregiei vremurilor în care ne-a fost dat să trăim, aproape necunoscută multora dintre noi.

Pe măsură ce lectura înaintează, în fața privirilor noastre interioare prinde viață o veritabilă trecere în revistă a periodicelor cu existență mai lungă sau efemeră care s-au angajat în lupta pentru adevăr, cum au fost: Pagini basarabene, Viața Basarabiei, Tribuna românilor transnistrieni, Mărgăritare basarabene, Moldova nouă etc., cărora li se adaugă publicațiile subvenționate de statul român - Buletinul Institutului Social din Basarabia și Buletin Științific, editat de Muzeul de Stat din Chișinău.

Citind diferitele materiale care alcătuiesc volumul, vom descoperi o mulțime de intelectuali care s-au dedicat cu trup și suflet cercetării culturii populare din regiunile în discuție, au muncit și luptat pentru cunoașterea și dezvăluirea adevărului, aducând fiecare contribuția lui specifică. Enumerăm alfabetic o serie de nume în speranța că nimeni cunoscut nouă n-a rămas uitat: Dimitrie Balaur, Nicolae Băieșu, Grigore C. Bostan, Grigore Botezatu, Ion Buzdugan, Victor Cirimpei, Tatiana Gălușcă-Cârșmariu, care își declară crezul spunând: *Eu nu trăiesc decât pentru Basarabia*; Tudor Colac, Constantin Eretescu, Gheorghe V. Madan, Alexei Mateevici, Nichita P. Smochină, Vasile Șoimaru, Petre V. Ștefănuță, Elena Niculiță Voronca.

În speranța că am reușit să atrag atenția asupra problematicei acestor două cărți, le urez cititorilor lectură plăcută și folositoare.

Caiete Silvane. Credem în cultură! De 10 ani

Regulamentul Concursului de debut al Editurii „Caiete Silvane”

Editura *Caiete Silvane*, editura Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj, instituție a Consiliului Județean Sălaj, organizează concursul anual de debut, **ediția 2015**, cuprinzând următoarele secțiuni:

- Poezie;
- Proză;
- Critică și istorie literară;
- Eseu.

Manuscrisele, în limba română, participante la concurs vor fi expediate, cel târziu până în 15 februarie 2015, în format electronic (pdf sau doc) pe adresele caietesilvane@yahoo.com sau office@caietesilvane.ro sau prin poștă, în format printat, însoțite de varianta în format electronic, la adresa Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj, Zalău, Piața 1 Decembrie 1918, nr. 11 (cu mențiunea pe plic pentru Concursul de de-

but al Editurii „Caiete Silvane”).

Manuscrisele trebuie să aibă: cele de poezie, maxim 50 de pagini (format A4, corp de literă 12), cele de proză/critică literară/istorie literară, maxim 400.000 de semne, iar cele de eseu maxim 300.000 de semne. Lucrările declarate câștigătoare (de un juriu format din personalități ale lumii literare) vor fi anunțate la Zilele revistei „Caiete Silvane” (martie 2015) și vor fi publicate la Editura „Caiete Silvane” până la ediția următoare a Zilelor menționate. Sunt acceptate și manuscrise ale autorilor care au fost incluși anterior în antologii sau au publicat în volume colective.

Premiile concursului constau exclusiv în publicarea volumelor (la cele patru categorii menționate).

Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază. Relații suplimentare pot fi obținute la telefon 0724570646 sau prin email la adresele: caietesilvane@yahoo.com; office@caietesilvane.ro.

Malaxorul de noiembrie

■ **Conta, nr. 15-16, 2014.** Un număr masiv (383 p.) al revistei nemțene, în care semnează nu mai puțin de 70 de autori.

Poetul sălăjean Viorel Mureșan este prezent în acest număr cu un grupaj amplu de poeme. Reținem din finalul editorialului directorului revistei, Adrian Alui Gheorghe: „Acolo unde se aud armele, arta e inutilă. Iar acolo unde ideologi de genul lui Dumitru Popescu – Dumnezeu se erijează în critici ai libertății și democrației, arătându-ne ei căi deja experimentate pe societăți cobai, arta adevărată e, de asemenea, inutilă. (...) Arta pare să devină, pe zi ce trece, un țipăt pe limba surdului mut”.

■ **Arca, nr. 7-8-9 (292-293-294), 2014.** Un număr cu rubrici consistente de Cronici literare, Eseu, Dialoguri, Arte vizuale, Poezie, Teatru, Restituiri, Lecturi paralele... Remarcăm, în această din urmă rubrică, textul polemic al lui Ioan Matiuț, *Iriși, șuvițe și alte substitute literare*, din care redăm finalul: „Cred că dacă Lucia Bibarț nu făcea greșeala să editeze această presupusă carte, lipsa talentului său poetic ar fi rămas un secret” (despre L.B. aflăm de la autor că este „chiar șefa filialei Arad” a Ligii Scriitorilor Români, asociație „care ia, se vede, în deșert calitatea de scriitor”).

■ **Familia, nr. 7-8 (584-585), iulie-august 2014.** Din „Jurnalul” lui Gheorghe Grigurcu: „Oricând e

loc pentru noi relaționări între lucruri. Ca și moartea, poezia e ineputizabilă”. Lui Ștefan Doru Dăncuș îi va apărea un nou roman, la Ed. Tribuna, Cluj-Napoca, *Domnu' Bumb – cele 28 de vieți pământene*, din care a publicat un fragment în acest număr al revistei orădene. Viorel Mureșan semnează, la p. 43, cronică *Un poet beckettian*, despre opera poetică a lui George Almosnino.

■ **Familia română, nr. 2-3 (53-54), aprilie-septembrie 2014.** Revistă trimestrială băimăreană editată de Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” Baia Mare și Asociația Culturală „Familia Română”; director fondator: dr. Constantin Mălinaș; redactor-șef: dr. Teodor Ardelean. Acest număr dublu este dedicat Colegiului Național „Andrei Șaguna” din Brașov.

■ **Hyperion, nr. 7-8-9 (243-244-245), 2014.**

Revistă editată de Fundația Culturală „Hyperion – Caiete botoșănene” Botoșani, președinte Gellu Dorian (redactorul-șef al revistei). Multe rubrici, din care menționăm: *Invitatul revistei, Dialogurile revistei, Anchetele revistei, Poesis, Beletristică, Teatru, Jurnal, Cronică literară, Relecturi, Eminescu in aeternum, Universalis, Eseu, Memoria* etc.

■ **Apostrof, nr. 9 (292), 2014.** Acest număr al revistei clujene – ce se deschide cu un *In memoriam - Nicolae Balotă*, semnat de Marta Pe-

treu – îi este dedicat lui Ion Vartic la împlinirea vârstei de 70 de ani (pe 4 octombrie a.c.). La Mulți Ani și din partea noastră!

■ **Dacia literară, nr. 7-8 (130-131), 2014.**

Revista ieșeană se deschide cu o *Retrospectivă. Dacia literară 25 – serie nouă*, secțiune unde semnează: Val Condurache, Daniel Dimitriu, Lucian Vasiliu – *Cuvânt înainte („Dacia literară”, nr. 1/1990)*, Ana Blandiana – *Întâmplări secundare (fragmente)*, Sorin Alexandrescu – *„Junimea” - discurs politic și discurs cultural (fragment)*, Mihai Șora – *Europa sau Unitate în pluralitate*, Val Condurache – *Două culturi*, Dumitru Irimia – *G. Ivănescu - creator de școală în lingvistica românească*.

■ **Bucovina literară, nr. 7-8 (281-282), iulie-august 2014.**

Revistă a Societății Scriitorilor Bucovineni ce apare sub egida Bibliotecii Bucovinei „I.G. Sbiera” Suceava. Din Sumar: Aurel Pantea – *Autograf*, Liviu Ioan Stoiciu – *Profeție instituționalizată: un oraș din România va fi, totuși, capitală europeană în... 2021*, Radu Aldulescu – *„Metaforizând, aș spune că fiecare carte descrie un drum prin iad și înapoi”* (dialog realizat de Alexandru Ovidiu Vintilă), Liviu Antonesei – *Poeți din nordul țării*, Adrian Alui Gheorghe – *Identitatea națională între deziderat, patetism și regret*, Petru Ursache – *Trei ipostaze poetice ale mării (3)*, Al. Cistelean – *Trei timbre...*

■ **Jurnalul literar, nr. 7-12, aprilie-iunie, 2014.** Neobositul Mircea Handoca își continuă restituirile eliadești – *Jung și Eliade în corespondență* (pp. 1, 4-5), text pe care și-l încheie cu un citat din Gilbert Durand: „Imaginarul junglian și exaltarea mitului de către Eliade au jucat un rol capital. Jung, ca și Eliade, a realizat efectiv o metodologie și o epistemologie a profunzimilor”. Și tot despre Eliade, urmare din numărul trecut, scrie Dana Dad, *Erosul eliadesc în oglinzile criticii* (II).

(D.H.)

■ În perioada 7-12 octombrie 2014, la Cluj-Napoca (Piața Unirii), a avut loc a doua ediție a Festivalului Internațional de Carte Transilvania. Invitați de onoare au fost: António Lobo Antunes (Portugalia), Hanne Ørstavik (Norvegia), Jean Poncet (Franța), Emil Chendea (SUA), Vasile Tărășeanu (Ucraina) alături de cei mai importanți autori români contemporani. Marele premiu al Festivalului i-a fost acordat lui António Lobo Antunes (Portugalia). „Caiete Silvane” a fost una din editurile invitate la festival.

**Premiile Festivalului
Internațional de Carte
Transilvania, ediția a II-a:
MARELE PREMIU**

Domnului ANTÓNIO LOBO ANTUNES (Portugalia) pentru opera sa deosebit de apreciată la nivel mondial. Premiu acordat de Asociația Culturală Eikon. Sponsor: Banca Transilvania.

**PREMIUL „CARTEA CARE
DĂINUIE”**

Doamnei HANNE ØRSTAVIK (Norvegia) pentru succesul internațional al romanului „Iubire”. Premiu acordat de Asociația Culturală Eikon.

**PREMIUL PENTRU
TRADUCEREA INTEGRALĂ A
OPEREI POETICE A LUI LUCIAN
BLAGA ÎN LIMBA FRANCEZĂ**

Domnului JEAN PONCET (Franța). Premiu acordat de Asociația Culturală Eikon.

**PREMIUL „ALEXANDRU
CĂPRARIU – OAMENI ÎN
SLUJBA CĂRȚII”**

Domnului EMIL CHENDEA

(SUA) pentru contribuția originală în grafica de carte românească. Premiu acordat de **Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj**.

**PREMIUL PENTRU
PROMOVAREA CULTURII
ROMÂNE ÎN PROVINCIIILE
ISTORICE**

Domnului Academician VASILE TĂRĂȘEANU (Cernăuți – Ucraina). Premiu acordat de Biblioteca Județeană „Octavian Goga” Cluj.

**PREMIUL PENTRU EDITAREA
CĂRȚII ROMÂNEȘTI DE
CĂTRE ROMÂNII DIN AFARA
GRANIȚELOR ȚĂRII**

EDITURA ALEXANDRU CEL BUN (Cernăuți – Ucraina). Premiu acordat de Biblioteca Județeană „Octavian Goga” Cluj.

**PREMIUL PENTRU EDITAREA
CĂRȚII ROMÂNEȘTI DE
CĂTRE ROMÂNII DIN AFARA
GRANIȚELOR ȚĂRII**

EDITURA CUVÂNTUL (Herța – Ucraina). Premiu acordat de Biblioteca Județeană „Octavian Goga” Cluj.

**PREMIUL „CARTEA CARE
DĂINUIE”**

Domnului CORNEL CONSTANȚIN CIOMĂZGĂ pentru succesul de piață al volumului „Lucrarea”, Editura Cartea Actuală 3C. Premiu acordat de Asociația Culturală Eikon.

PREMIU DE EXCELENȚĂ

Domnului DINU FLĂMÂND pentru traducerea și promovarea literaturii universale în spațiul românesc. Premiu acordat de Asociația Culturală Eikon.

**PREMIUL PENTRU CULTIVAREA
VALORILOR TRANSILVANE**

Domnului MIRCEA MUTHU pentru proiectul editorial „Repere culturale transilvane”, publicat de Editurile Scriptor și Eikon. Premiu acordat de Asociația Culturală Eikon.

**PREMIUL „PROIECTE
EDITORIALE FUNDAMENTALE”**

Dicționarul Scriitorilor Români (coordonat de Mircea Zăciu, Marian Papahagi și Aurel Sasu), la 30 de ani de la topirea primului tiraj. Premiu acordat de Asociația Culturală Eikon.

**PREMIUL „CARTEA
JURNALISTULUI”**

Domnului OVIDIU BLAG pentru volumul „Supercampionii Clujului”, Editura Colorama. Premiu acordat de Camera de Comerț și Industrie Cluj.

**PREMIUL PENTRU EDITAREA
ȘI PROMOVAREA CĂRȚII
MAGHIARE ÎN ROMÂNIA**

se acordă BRESLEI CĂRȚII MAGHIARE DIN ROMÂNIA (ROMÂNIAI MAGYAR KÖNYVES CÉH). Premiu acordat de Asociația Culturală Eikon.

PREMIUL „LIBRĂRIA ANULUI”

GRUPUL LIBRARIUM pentru preluarea și continuarea vânzării de carte în Librăria Universității (azi Librarium Universității – Manager: Valentin Derevlean). Premiu acordat de Asociația Culturală Eikon.

**PREMIUL „BIBLIOTECA
ANULUI”**

BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ „GEORGE COȘBUC” BISTRIȚA-NĂSĂUD, Manager: Ioan Pinte. Premiu acordat de Asociația Culturală Eikon.

■ La Editurile „Caiete Silvane” (Zalău) și „Eikon” (Cluj-Napoca) a apărut, cu sprijinul Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj, o nouă carte a unuia din cei mai importanți poeți români contemporani, Viorel Mureșan: „Rafturi cu liniște/Shelves with silence”, versiune în limba engleză de Teodor Mateoc, cu o prezentare grafică de Emil Chendea.

Cartea, lansată la cea de-a doua ediție a Festivalului Internațional de Carte „Transilvania”, cuprinde 74 de haiku-uri ale poetului stabilit în Surduc și versiunea lor în limba engleză.

(D.S.)

La centru, prin nord-vest (XIII)

Daniel SĂUCA

■ „Dubla evadare” cu „Sly” Stallone și Arnold S., evadare din lipsa de oportunități media a primei zile din noul an. Închisoare secretă, plutitoare, ape internaționale. Ideea nu e doar SF. Nu m-aș mira ca asemenea închisori, mai mult sau mai puțin secrete, să bântuie pe mările și oceanele planetei. Un mod de evadare de sub **imperiul legii**. Iar văzduhul, cerul, nu e mai serios reglementat în privința „zonelor libere”. „Decalogul” (episodul „Să nu ucizi!”) apropiat de oscarizatul „Cu sânge rece” (în varianta Capote). Abolirea pedepsei cu moartea. *Dinte pentru dinte/ochi pentru ochi...* Lectură obosită din „Arborele gnozei”. Zi oarecum rodnică. Un mesaj primit de Anul Nou: „Nașterea Luminii și Anul Nou 2014 să vă dăruiască zâmbetul lui Dumnezeu”. *Zâmbetul lui Dumnezeu...* Finalul „Decalogului” („Mi-e scârbă!”) vizează probabil și un mesaj anti-comunist, dar și unul general, împotriva oricărui silnicii și demagogii. Și abolirea pedepsei cu moartea. Capote explorează și el tema pedepsei cu moartea, navigând spre mările iertării, ori măcar ale înțelegerii, îndreptării, căinței. Amândouă filmele sunt laice; chiar fizic, în ambele producții preoții nu au decât rolul de a îndeplini, de a executa niște sentințe ale unor tribunale laice. Preoții devin funcționari dezinteresați, absenți. Personajele principale au mize și desfășurări diferite ale crimelor, dar toate speră că nu vor fi spânzurate. Nici vorbă de îndreptare, de căință; doar speranța, debilă, de a nu mai răspunde pentru faptele comise. Personajele principale, pozitive, jurnalistul și avocatul, vor să-și salveze „clienții”, dar nu sunt mereu convinși de necesitatea unui asemenea gest, furați și de „arta” proprie și de inutilitatea luptei cu sistemul judiciar (nu e prea mare diferență între cel comunist și capitalist).

■ O duminică relativ câștigată. Prin **lămurirea** unor **probleme**. De fapt, prin **refresh-ul** răcoritor. Departe de ustensilele jurnalistului, prea departe de cele specifice unui manager. „Aleșii mai vor zile libere” (Realitatea TV). Și 24 ianuarie urmează să devină **nelucrătoare**. De parcă până acum a fost **lucrătoare**. Și Ziua Eroilor ar fi pe lista **liberelor**. Propuneri neserioase ce dovedesc, dacă mai era cazul, neseriozitatea multor „aleși”, apucăturile lor electorale. Ai noștri „aleși” parcă sunt setați numai pe modul de funcționare electoral. Fugar, prin **Cartea lui Moș Opusum despre Pisicile Poznașe** (T.S. Eliot), carte împrumutată de I. de la biblioteca județeană. Posibil: la cărțile pentru copii importante sunt po-

zele/ilustrațiile, câinii, pisicile, animalele din dotare. Și apoi rimele, cu cât mai facile și mai hazlii, cu atât mai bine. Pentru cei care vând iluzii unor visători. Sau vise. Și visele tot iluzii sunt. De prea multe ori. Citesc - după cum scrie la **manual** - haotic, doar ceea ce-mi place. Nu mai am vreo curiozitate specială, pentru a devora cărți, așa cum se întâmpla nu cu mulți ani în urmă. Din „curiozitățile” de pe internet (nu mai rețin sursa, dar poate nici nu are importanță): mai mult de două beri pe zi ar provoca demență celor care se îndeletnicesc cu a doua cea mai veche meserie din lume - producerea și consumul de băuturi din **mărul** fost primordial. Alcoolul pare așezat în **zona** păcatului original. Adam a fost **amețit** de Eva (posibil scenariu), i-a luat mințile. Cum altfel, fiul direct al unui Dumnezeu atotputernic a încălcat porunca, logica divină? A luat decizia în cunoștință de cauză? Din culpă? Istoria omenirii (măcar în cheie veterotestamentară), imediat după **Facerea** ei, începe cu un pahar dintr-o băutură produsă din mărul celebru și apoi cu o partidă de sex (cum i-am spune astăzi). Decăzutele ființe spirituale, alungate din interiorul Fericii, devin fugare, carnale, nefericite, încercând să-și împlinească destinul prin muncă și prin înmulțirea bazată pe relații sexuale. Munca, pentru supraviețuire; relațiile sexuale, pentru perpetuarea speciei umane. Să fie așa până la capăt? „Ciocniri violente la Kiev”. O nouă **revoluție portocalie** în Ucraina, cu **sprijinul neprecupețit** al **agenturilor** din toată lumea. Poate și-au dat mâna pe tărâmul unui fost stat sovietic incapabil de modernizare în **stil occidental**. Va avea loc o asemenea transformare impusă totuși de o minoritate? Interesele globale probabil cer grabnic **măsuri** în Ucraina, în vreme ce Rusia nu stă degeaba.

■ Posturile TV românești de știri au devenit insuportabile. Aproape tot ceea ce înseamnă **deontologie** este călcat în picioare. **Propagandă și tabloidizare**. Din păcate, **alternativa de stat** pare și mai jenantă, și prin lipsa de vlagă jurnalistică, cauză probabilă a nenumăratelor piruete făcute în fața puterilor ante și postcomuniste. Și Euronews dă impresia unui post oficial, de propagandă. Trăim, adică, mediatic între absența tot mai tristă a profesionalismului și propagandele, interesele de tot felul. Poate e unul din cele mai proaste momente ale presei de după decembrie 1989. Totuși, libertatea presei încă mai respiră. Ceea ce nu e puțin lucru. Mai ales pe fondul accentuării tendințelor, apucăturilor autoritarist-globaliste.

Suplimente ale revistei „Caiete Silvane” 2014

 CONSILIUL JUDEȚEAN SĂLAJ
 CENTRUL DE CULTURĂ ȘI ARTĂ
 JAD ASOCIAȚIE CULTURALĂ

CARAVANA CULTURII SĂLĂJENE

**Personalități
ale comunei Surduc**

Surduc,
30 martie 2014

**Fadrusz János
și Zalăul**

Supliment al revistei
Caiete Silvane
Spuneți de cultură

**Centenar
Corneliu Coposu**

Supliment al revistei
Caiete Silvane

**Ritmul schimbărilor:
cercetarea etnografică
de teren**

Supliment al revistei
Caiete Silvane

Angela Maxim

Poeziile trecutului

Supliment al revistei
Caiete Silvane
Zalău, 2014

 CONSILIUL JUDEȚEAN SĂLAJ
 CENTRUL DE CULTURĂ ȘI ARTĂ

**Școala Populară de Arte
și Meserii Zalău
– 40 de ani!**

Supliment al revistei
Caiete Silvane
Spuneți de cultură

Abonează-te la

Caiete Silvane*

Revista lunară de cultură a județului Sălaj

Abonament revistă
3,5 lei/lună; 42 lei/an

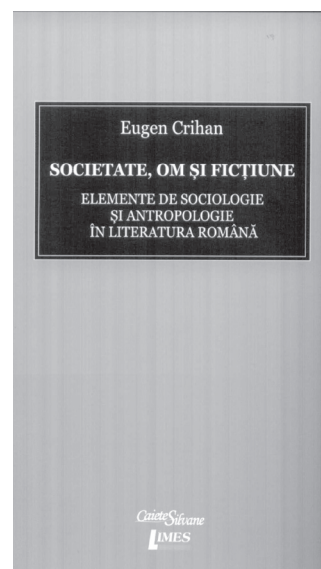
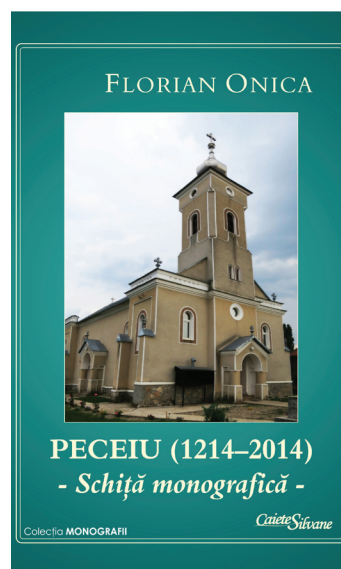
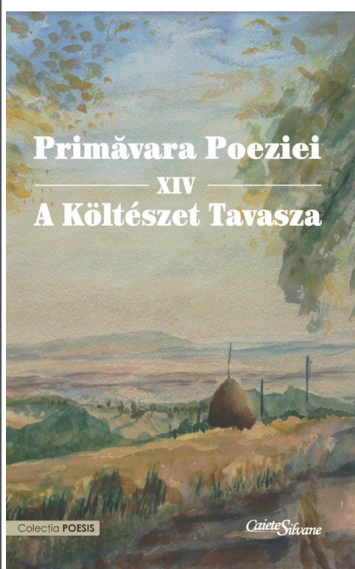
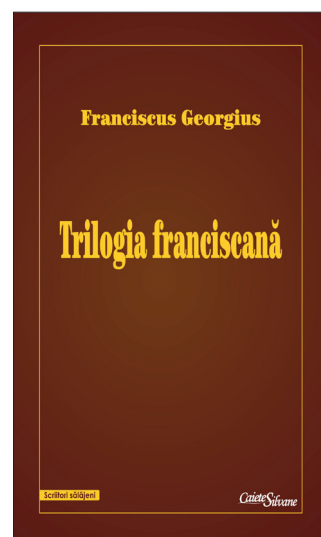
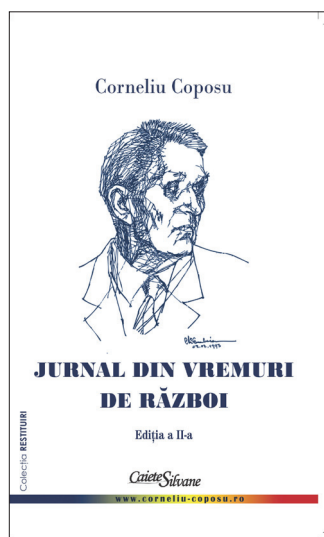
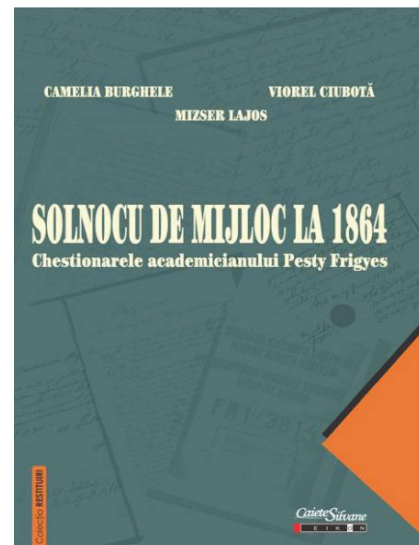
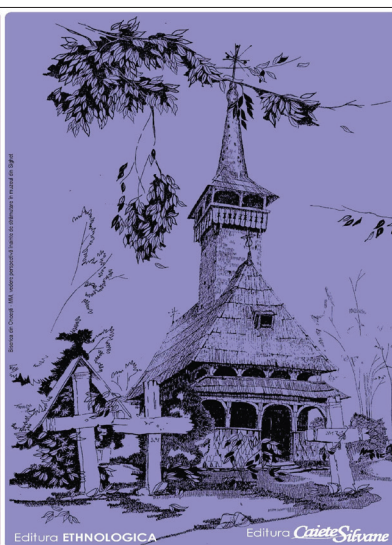
Abonament revistă + carte
(apărută la Editura Caiete Silvane)
9 lei/lună; 108 lei/an

Centrul de Cultură și Artă al județului Sălaj

*Prin oficiile poștale și factorii poștali, prin Damco sau prin redacție (0260-612870).

Din cărțile apărute la Editura
- 2014 -

Caiete Silvane

Comenzi la Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj
Zalău, Piața 1 Decembrie 1918, nr. 11, telefon/fax 0260-612870
www.culturasalaj.ro